

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 19.

Tisdagen den 7 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Herr talmannen anförde: Jag får för kammaren tillkännagiva, att jag enligt kammarens uppdrag framfört kammarens lyckönskan i anledning av Hertigens av Jämtland födelse till Hans Maj:ts Konungen, Deras Kungliga Högheter Kronprinsen och Kronprinsessan och Hertigparet av Västerbotten samt att Hans Maj:ts Konungen och Deras Kungl. Högheter anmodat mig att för kammaren uttrycka deras tacksamhet härför.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollet för den 30 nästlidna april.

§ 3.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 247, angående vidtagande av vissa åtgärder inom sinnessjukvårdsorganisationen;

nr 251, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 9 §§ lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 256, angående statliga åtgärder för tryggande av vedförsörjningen m. m.;

nr 257, angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid skogs-vårdsstyrelserna;

nr 258, angående ytterligare medel för budgetåret 1945/46 för kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte huvudtiteln;

nr 259, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt; och

nr 260, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet *Nilsson*, som ytt-
rade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess förste vice talman
herr *Magnusson* till mig riktat frågan, huruvida jag uppmärksammat den
mindre tillfredsställande vård, vari Kungsträdgården sedan länge befunne sig,
samt om jag hade intresse och möjlighet att vidtaga åtgärder, varigenom denna
centrala plats skulle skyddas från störande ingripanden och försättas i ett värt
land och Stockholms stad fullt värdigt skick.

Svar på
in terpellation.

Svar på interpellation. (Forts.)

Till en början vill jag erinra om att rättsförhållandena rörande Kungsträdgården intill tillkomsten av 1940 års markavtal mellan kronan och Stockholms stad varit osäkra.

Området är nu enligt avtalet för en tid av 50 år från den 1 januari 1942 upplåtet till staden såsom en för allmänheten utan avgift tillgänglig park. Enligt upplåtelsevillkoren skall staden underhålla parken i ett efter tidens fordringar avpassat skick. Väsentlig ändring i områdets nuvarande utseende eller uppförande av byggnader i parken må icke ske utan tillstånd av Kungl. Maj:t. Staden skall vidare svara för den gatuhållning som faller på parkområdet. Upplåtelsen medför icke någon inskränkning för kronan att i huvudsakligen den omfattning som hittills pläгат ske medgiva tillfälliga upplåtelser med avseende å området.

Av bestämmelserna i markavtalet framgår sålunda, att Stockholms stad under upplåtelse tiden är ensam ansvarig för parkens skötsel och underhåll.

Med anledning av interpellantens kritik rörande värden av parkområdet har jag från Stockholms stadskollegium under hand inhämtat i huvudsak följande.

Kungsträdgårdens nuvarande plan anses icke tillfredsställande. Parkens enastående läge, förmedlande kontakten mellan Nedre Norrmalms centrala delar och den fria rymden över Norrström och hamnens vattenbäcken, har icke tillräckligt utnyttjats, anläggningen är för övrigt splittrad i tre delar, av vilka det centrala partiet, Karl XIII:s torg, gör ett torftigt och öde intryck. Med hänsyn till osäkerheten i stadens dispositionsrätt var emellertid staden före 1940 års markavtal obenägen att vidtaga någon mera omfattande och dyrbar omläggning av parken. En nyordning av parken har visserligen därefter icke mött något hinder men har ansetts böra anstå under krigsåren.

Vissa mindre omläggningar av parken ha dock skett. Särskilt två platser ha under de sista åren varit föremål för omvärldnad, nämligen Karl XII:s torg och platsen omkring Karl XIII:s staty. På Karl XII:s torg ha sittplatser med parkbänkar anordnats på ett sådant sätt, att vacker utblick erhålles över Strömmen och inloppet. Kring bänkarna ha anordnats rikligt med blommor, såväl perenna som annuella. Beträffande Karl XIII:s staty och planteringen däromkring, som ständigt varit utsatt för kritik därför att den ovala, med schablonmässiga blomsteranordningar garnerade gräsmattan på ett mycket dåligt sätt harmonierat med den i mitten på ett trappfundament uppställda statyn, har anläggningen år 1944 nydanats på så sätt, att trappostamentet erhållit en bättre kontakt med torget. De tidigare blomsterarrangemangen ha förflyttats till den norr om statyn belägna kryssgången, där de ytterligare berikats samt sammanförts med nya sittbänkar, så placerade, att lugna, trivsamma viloplats erhallits. Det vore givetvis en smakfråga, framhåller stadskollegiet, huruvida den äldre anordningen vore att föredraga. De möjligheter allmänheten tidigare haft att njuta av Kungsträdgårdens blommor hade begränsat sig till att från den av interpellanten med fog kritiserade grusplanen beskåda blomsterrabatterna runt Karl XIII:s staty, medan de numera betydligt rikare blomsteranordningarna vore så förlagda, att de, som sökte vederkvickelse och vila i parken, kunde njuta av dem från de bänkar, som till stort antal uppställts vid kryssgångarna. Även de motsvarande blomsteranordningarna vid Karl XII:s torg hade uppskattats högt av allmänheten.

Stadskollegiet har vidare framhållit, att sedan staden numera för lång tid förvärvat en säker dispositionsrätt till parken, denna så snart förhållandena det medgiva bör göras till föremål för en grundligare omläggning.

Det kan vidare här nämnas, att stadens årliga utgifter för parkens underhåll under tiden 1940—1945 rört sig om belopp mellan 35 000 och 45 000 kronor.

Av vad stadskollegiet sålunda anfört framgår, att stadens myndigheter i

Svar på interpellation. (Forts.)

huvudsak dela interpellantens uppfattning att utformningen av Kungsträdgården lämnar åtskilligt övrigt att önska. Det är emellertid förklarligt, att det icke under tiden före 1940 års markavtal vidtogs någon mera väsentlig och med nödvändighet dyrbar omdaning av parken, liksom även att en sådan omdaning också sedermera i huvudsak fått anstå. Särskilt med hänsyn till stadskollegiets positiva inställning är jag övertygad om att åtgärder härutinnan snart äro att påräkna från stadens sida. I den mån sådana åtgärder kräva nedgivande av Kungl. Maj:t, skall jag före ärendets föredragning med stort intresse söka sätta mig in i frågan. Jag vill emellertid med anledning av interpellationen för fullständighetens skull framhålla, att det från statens sida icke gärna kan med stöd av markavtalets bestämmelser riktas någon anmärkning mot att Kungsträdgården nu befinner sig i ungefär samma skick som före avtalet eller framställas några anspråk på en mera genomgripande omläggning av parkområdet.

I fråga om parkens användande har interpellanten jämväl framfört kritik. Han förmenar, att platsen undan för undan vandaliserats genom tillställningar av för platsen tvivelaktigt slag, såsom utställningar och teatergryckel.

I första hand är härtill att genmäla, att varje upplåtelse av parken för sådana ändamål, som här antytts, varit av byggnadsstyrelsen godkänd. Sedan hundra år har det varit tradition, att Kungsträdgården fått användas för militära parader av olika slag, för friskytte- och skarpskyttekårer, för skolungdomens olika samlingar och utfärder, för scouter, Barnens Dagsfester med tombola och allt vad därtill hör; och i Kungsträdgården ha även traditionellt fått hållas konserter utan att något klagomål häröver tidigare anförts. Kungsträdgården har i verkligheten blivit en central samlingsplats under bar himmel för dylika manifestationer, och den har därmed fyllt en viktig uppgift i huvudstadens liv.

Under det nu avslutade världskriget har Kungsträdgården mer än tidigare fått tjäna som samlingsplats för organisationer av skilda slag, för hjälp åt krigets offer eller andra goda ändamål. Under de senaste åren ha sålunda upplåtelser skett för följande ändamål.

Stockholms Lottakår har varje år under cirka 14 dagar i december erhållit tillstånd att anordna julbasar för välgörande ändamål i Kungsträdgårdens allé utefter Hamngatan.

Polska interner erhöilo tillstånd till uppvisning i nationaldanser den 3 augusti 1945. Uppvisningen ordnades i KFUM:s regi, och behållningen tillföll krigsfångehjälpen.

Stockholms Scoutkår ordnade lägerbål i Kungsträdgården en dag hösten 1945.

Till förmån för *Kungafonden* och som ett led i *försvarspropagandan* beviljades tillstånd att den $\frac{20}{8}$ — $\frac{10}{8}$ 1944 genom AB Scania Vabis försorg i parken utställa stridsvagnar, artilleri- och annan krigsmateriel.

Den danska frihetsrörelsen erhöilo tillstånd att den $\frac{20}{9}$ — $\frac{15}{10}$ 1945 i samband med ockupationens upphörande i Danmark utställa viss materiel från sin verksamhet. Inkomsten från visningen kom krigsoffren i Danmark till godo.

Svenska Röda korset erhöilo tillstånd att den 6—14 maj 1945 disponera parken, varvid vissa muntrationer förekommo. Intäkten gick till Röda korsets verksamhet.

Barnens Dag har varje år en av de första dagarna i september disponerat parken i samband med öppnandet av Barnens Dagsfestligheterna.

På senare år hava därjämte genom stadens försorg regelbundna förmiddagskonserter under de fyra sommarmånaderna anordnats. Förra året har därjämte, inom ramen för stadens friluftsverksamhet, fyra gånger en litterär teaterpjäs uppförts i Kungsträdgården. Pjäsen skildrade i versifierad form den sociala

Svar på interpellation. (Forts.)

utvecklingen efter industrialismens genombrott fram till våra dagars samhälle.

Mot bakgrunden av denna redogörelse kan jag icke heller i fråga om parkens användning finna, att interpellantens krav på ett statligt ingripande emot Stockholms stad är befogat.

Däremot har naturligtvis interpellanten rätt, då han beklagar de ingrepp i Kungsträdgården, som trafikomläggningen i samband med den provisoriska Strömbron föranleder. De skador på vegetationen, som härav komma att förorsakas, äro emellertid rätt begränsade, och det torde icke möta några svårigheter att efter spårvägens borttagande återställa parken i värdigt skick. Den nya förbindelsen är emellertid oundgängligen nödvändig för att tillgodose de närmaste årens trängande trafikbehov; och genom de villkor, som Kungl. Maj:t uppställt för markens disposition, torde trygghet hava skapats för att den skada, som här kan uppstå, är av övergående natur.

Härpå anförde:

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till herr statsrådet för svaret på interpellationen liksom för det intresse han visat för frågan, även om detta intresse är försett med en del förbehåll.

Man kan kanske fråga sig, varför en landsortsbo interPELLERAR i en, som det kan förefalla, specifik stockholmsangelägenhet. Jag vill emellertid betona, att Sveriges huvudstads utseende icke enbart är en Stockholms stads angelägenhet, utan det intresserar hela vårt folk. Vi ute i landsorten äro inte likgiltiga för hur man styr och ställer med Stockholms stad, dess utseende och skönhetsvärden. Stockholms Kungsträdgård är, som jag påpekar i interpellationen, Sveriges mest centrala och välbelägna plats. Den torde i detta hänseende inte kunna jämföras med någon annan plats — icke ens Gustav Adolfs torg eller Slottsbacken kan tävla med Kungsträdgården, dels på grund av dessa platser litenhet och dels särskilt, då det gäller torget, den starka trafiken. Så gott som varje svensk som besöker Sveriges huvudstad — och det göra snart alla svenskar en eller flera gånger — har anledning att ställa sina steg till Kungsträdgården. Alla svenskar ha sålunda ett visst intresse av hur platsen utformas och vårdas.

Jag vågar säga, att det finns få städer i Europa och kanske även långt utanför dess gränser, som kunna uppvisa en plats med så underbart men illa utnyttjat läge som förhållandet för närvarande är med Kungsträdgården. Detta läge erbjuder möjligheter att öppna en stadsbild, vartill motstycke knappast finns, men tyvärr är utsikten genom en olämplig trädplantering så gott som stängd. Man skulle kunna se ut över Stockholms ström, detta utomordentligt vackra vattenparti, över Söders höjder och över slottet. Denna utsikt är emellertid nu i stort sett stängd, och det kommer att dröja många år innan den kan öppnas. Kungsträdgården befinner sig emellertid därjämte sedan lång tid — det erkänner såväl kommunikationsministern som stadskollegiet — i ett sådant skick, att man har anledning att rikta klander mot det samma.

När man för ganska många år sedan tog bort blomsteranordningarna kring Karl XIII:s staty, frågade jag i en insändare i en huvudstadstidning Stockholms stad, om Kungsträdgården skulle läggas i träde. Dess centrala parti lades och ligger fortfarande i ett dåligt skött träde. Några år senare skrev jag en, jag vågar säga uppmärksam, artikel i en huvudstadstidning om Stockholms centrala parker, och jag underströk därvid kraftigt, att vården av Kungsträdgården försummats. Den för Stockholms planteringar ansvarige

Svar på interpellation. (Forts.)

stadsträdgårdsmästaren erkände i ett uttalande till tidningen, att jag hade rätt i min kritik.

Något år senare meddelades i pressen, att det centrala partiet skulle ordnas efter andra och bättre linjer. Man skulle bland annat se till, att allmänheten kunde komma ända fram till Karl XIII:s staty. Jag har svårt att fatta, vad det skall tjäna för ändamål. Det är inte av något större estetiskt värde att se lekande barn klättra uppför statyns trappor och kanske rida på bronslejonen. Någon förbättring åstadkoms inte genom anordnandet av de små schackrute-liknande gräsplätter, som placerats ut kring Karl XIII:s staty.

Detta mittparti, som krönes av en staty, som anses vara den mest banala i Stockholm, utgöres nu av en tråkig sandöken och är ännu sämre ordnat än förr. Man kritiserade visserligen de dåvarande profilerade gräsmattorna kring statyn, som dock anslöto sig till statyns form och där det dock varje år hölls vackra och mönstergillt vårdade blomsteranordningar. Det var en fröjd att exempelvis vid denna tid på året komma till Kungsträdgården och se de blommande rhododendron, som varje år sattes ut nya, och som sedan de blommat ut ersattes av andra paranta blommor. Jag kan kanske få erinra om gamla tider, då den gamle stadsträdgårdsmästaren Melin excellerade i sådana planteringar och då en av utlandets mest erfarna och kunniga trädgårdsmästare och -redaktörer, som besökt alla större städer i Europa och även en del i Amerika, gav Stockholms stad vitsordet att ha bland de bäst skötta stadsplanteringar som existerade. Man har emellertid sedermera avlägsnat dessa blommor och gjort sandöknen ännu mera trist och tråkig. Det man placerat i stället utgör på intet sätt någon ersättning härför. Det har gjorts ett ganska stort nummer av de blomsteranordningar som arrangerats i parkens övre del, och jag skall inte bryta staven över dessa, ehuru jag inte finner dem tillfredsställande. Jag tillåter mig säga, att de koniska stengodspottor man placerat där ingalunda äro av sådant skönhetsvärde, att de böra ha sin plats i Kungsträdgården. Jag kan tåla att de stå på Nybroplan, där det inte finns någon annan möjlighet att anordna blommor än att plantera dem i lergodskrukor, kanske av annan eller bättre fason, men att de skulle ha något högre prydnadsvärde eller verkligt estetiskt värde i Kungsträdgården, vågar jag på goda grunder bestrida.

Jag skall heller inte direkt fördöma vad man anordnat kring Karl XII:s torg, men jag är böjd att säga, att de blomsteranordningar som funnits där under de senaste åren icke varit jämförliga med vad som fanns där tidigare. Jag tror, att jag såsom fackman har rätt att uttala mig på detta något djärva och kategoriska sätt.

Den verkligt positiva vinsten med min interpellation är att Stockholms stadskollegium oförbehållsamt har erkänt, att Kungsträdgården icke befinner sig i ett tillfredsställande skick. Man skyller på att man inte under kristiden velat lägga ned så stora kostnader på dess omdaning. Jag godtar denna förklaring och vill uttrycka en förhoppning, att man snart skall försöka sätta platsen i värdigt skick.

Sedan jag framställt min interpellation, riktade vissa tidningar en förfrågan i saken till den för Stockholms planteringar närmast ansvarige, arkitekt Blom. Denne förnekade inte, att Kungsträdgården icke befinner sig i tillfredsställande skick, men förklarade, att det skulle kosta en miljon kronor att få den tillfredsställande ordnad. Jag skall inte alls bestrida att denna siffra är riktig, men man kan lika gärna säga en halv, en eller två miljoner, ty hans uttalande grundar sig, såvitt jag känner till, inte på någon ens preliminär beräkning. Det är möjligt, att det kostar en halv miljon, det är möjligt, att det kostar en miljon och man kan kanske till och med lägga ned två miljoner kronor där.

Svar på interpellation. (Forts.)

Men jag vågar fråga, om inte Stockholms stad och statsmakterna många gånger kastat ut både en och två miljoner kronor till ändamål, som varit mer diskutabla och mindre värda än ett verkligt tillfredsställande ordnande av Sveriges mest centrala och mest förnämliga plats.

Då jag nu tillåter mig kritisera, är det kanske någon i eller utanför kammarerna som säger: »Det är lätt att säga tulipanaros, men gör den! Det är lätt att kritisera, men hur skall man då ordna Kungsträdgården?» Redan i min interpellation har jag gjort en liten antydan härom. Jag har nämligen sagt, att den bör ordnas såsom en öppen parterr med fri utsikt över Strömmen, Söders höjder och slottet. Det har i en tidningsnotis invänts, att Kungsträdgården förmedlar trafiken mellan öster, väster och söder. Om man ordnar denna plats som en vacker och blomstrande parterr, behöver det inte på något sätt hindra en sådan genomgångstrafik. Det är naturligtvis meningen, att det skall bli en plats där man kan komma fram och där det icke möter någon som helst svårighet att komma diagonalt genom parken. Det kan mycket väl förenas med ett tillfredsställande ordnande av parken.

Utsikten söderut har på grund av en gammal försummelse blivit alldeles avstängd. Om damerna och herrarna vilja gå genom Kungsträdgården på hemvägen, skola ni finna, att det söder om Arsenalsgatan står en grupp höga almar. Dessa voro ursprungligen avsedda att bilda en berså i en halvcirkel, där man skulle kunna placera några soffor. Man försummade emellertid att tukta denna berså, almarna ha fått växa sig höga, och de avstänga numera fullständigt utsikten mot söder.

Det kan vara något vanskligare med Karl XIII:s staty och Molins fontän. Det är givetvis möjligt att öppna platsen och därigenom medge utsikt söderut, även om dessa konstverk få stå kvar. Jag är dock tveksam, huruvida detta är en tillfredsställande lösning. Beträffande Karl XIII:s staty skall jag be att få göra ett förslag. Det finns alldeles invid Kungsträdgården en gata, som icke tjänar något som helst trafikändamål, nämligen Lantmäteribacken. På den övre delen av denna skulle det mycket väl kunna stå en staty, och alldeles säkert skulle det vara tillräckligt för Karl XIII att stå staty där. Karl XII:s staty skymmer inte någon utsikt. Den kan gärna stå kvar där och peka — vi veta ju vart han pekar — men beträffande Molins fontän, Stockholms kanske allra förnämligaste konstverk, är kanske frågan litet mer svårlöst. Om man skulle öppna parken parterrmässigt med utsikt från övre delen och nedåt, kommer kanske denna fontän att få en för densamma icke fullt tillfredsställande placering. Den skulle stå för öppet, Neptun och Ägirs döttrar exponera icke så gärna sin skönhet för de stora folkmassorna. Men det finns en möjlighet till lösning, även om den kostar pengar. Om Molins fontän flyttas till övre delen av parken och där förlägges i en lummigare omgivning, skulle detta konstverks karaktär bli mycket väl tillgodosedd, men det skulle på intet vis stänga den öppna och goda utsikt, som man bör ha ifrån Kungsträdgården.

Jag skall inte här ingå på någon kritik av det försvar för Kungsträdgårdens användning för andra ändamål, som statsrådet här presterade, ej heller på någon kritik av den ofta något diskutabla användning, som jag i interpellationen har påpekat. Jag vill emellertid sluta med att betona, att det här rör sig icke blott om ett stadens och, jag skulle vilja säga, ett i begränsad mening statsverkets intresse, utan det rör sig verkligen om ett riksintresse att denna — jag betonar det ännu en gång — Sveriges förnämligaste plats sättes i ett sådant skick, att den icke blott ter sig som den bör te sig för svensk menighet och svenska medborgare utan även kan för den besökande utlänningen visa, vilken pärla och vilka skönhetsvärden vi ha i denna och i Stockholms stad.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr Larsson i Stockholm: Herr talman! Jag är i motsats till interpellanten icke fackman, men då jag sedan några decennier har det kommunalpolitiska ansvaret för stadens parkförvaltning, har jag tillåtit mig att taga till orda för att med några ord kommentera interpellantens nyss hållna anförande.

Det tillkommer mig då i första hand att uttrycka mitt tack och, jag är övertygad därom, även Stockholms stads tack för det intresse, det nit och de ambitioner, som han knutit till värden av vad som otvivelaktigt riktigt sagt är vår förnämsta offentliga park, vår förnämsta offentliga plats. Jag ber att få tacka. Jag räknar staden till godo detta intresse i den framtid, då vi i enlighet med markavtalet komma att underställa statens myndigheter planerna för parkens omläggning.

Då man nu kritiserar Kungsträdgården måste man emellertid, förefaller det mig, mera än vad den ärade interpellanten gjorde taga hänsyn till det förhållandet, att Kungsträdgården tillhör statsverket och har disponerats av staden fram till 1942 på så osäkra förutsättningar och med så bestämt eller obestämt hot om bebyggelse, att det helt enkelt icke varit försvarligt att nedlägga några större summor på parkens omläggning. Av det skälet, herr talman, finner jag staden vara väl försvarad för att så icke har skett, liksom jag finner det naturligt att från vederbörande statliga tillsynsmyndighets sida, främst byggnadsstyrelsens, icke något yrkande därom framställts utan att man tvärtom, då vi framlagt planer därpå, under hand avstyrkt dessa.

Jag instämmer självfallet, då jag har deltagit i stadskollegiets förberedande behandling av denna interpellation, i den kritik, som här har riktats mot parkens allmänna anordning. Jag nödgas emellertid erinra därom, att parkens nuvarande utformning, som ju icke tar hänsyn till eller utnyttjar det enastående läget, som gör det möjligt att förmedla intill stadsdelens hjärta den fria vidden över strömmen och hamnen, beror på den anläggning, som tillkommit under statsverkets regi. Med all skyldig vördnad för konungamakten måste jag säga, att anledningen till att Kungsträdgården i sin nuvarande plan icke är tillfredsställande är den, att Karl Johan röjde undan hela den gamla barockträdgården och undanröjde vad som otvivelaktigt varit ett trädgårds- och parkhistoriskt minnesmärke av ovanlig karaktär för att här få en stor grusplan, lämpad för parader och manövrar. Det var ursprunget. Sedermera sattes på Karl Johans förslag upp denna Karl XIII:s staty, beträffande vilken jag med glädje ansluter mig till interpellantens tanke, att den i varje fall skall flyttas vid en omläggning av Kungsträdgården från den plats, där den nu står — om till Lantmäteribacken eller till en annan plats i staden, som närmare hör samman med denne konungs huvudintresse, nämligen de marina angelägenheterna — jag tänker på Skeppsholmen — det må nu lämnas öppet.

Om jag alltså kan instämma däri, så kan jag dock för min personliga del, ehuru icke fackman men dock stockholmare, icke annat än finna interpellantens kritik vara något väl stark. Jag ber att få rekommendera kammarens ledamöter att just nu i vårens tid gå över Kungsträdgården, se den vackra kvarleva, som 1867 års utställning en gång har lämnat i Molins fontän och pilarna där omkring, se på den övre, norra delen, parken med sina kryssgångar och blomsteranläggningar och särskilt anordnade intimare sittplatser eller samma anordningar vid Karl XII:s torg.

Jag kan inte säga, herr talman, att detta är en vanvårdad park. Den har många skönhetsdetaljer och ger mycket behag för vandrarna, såväl för icke stockholmarna som för stockholmarna — det är jag övertygad om. Däremot är det klart, och det är och förblir på det sättet, att detta mittparti, som Karl Johan lämnat i arv i form av denna grusplan, är ett sorgbarn, och det möter stora svårigheter att utan en fullständig omläggning av parken få ut det park-

Svar på interpellation. (Forts.)

värde, som ändå här borde finnas. Jag skall inte taga upp en dispyt angående sättet att anordna platsen omkring Karl XIII:s staty, om det är bättre att låta barnen klättra upp på postamentet, eller om det är bättre, som det förut var, att här ha en stor grön cirkel med garnerade och efter min mening dock ganska schablonmässiga blomsterrabatter. Jag skall inte taga upp tiden med det. Det förefaller mig emellertid, som om detta vore en detaljfråga, som endast kan bli föremål för rent subjektiva värderingar och som icke tillhör de riksvårdande angelägenheterna.

Jag ber slutligen att få instämma i interpellantens uttalande, att vi skola ordna Kungsträdgården på ett sätt, som fullt utnyttjar de värden, som denna öppna plats har — det må nu kosta 100 000 kronor, en halv miljon eller något större belopp. Jag har redan hänvisat till de skäl, som gjort att Stockholms stad före markavtalet icke gärna kunde investera pengar av denna storleksordning i en rent representativ anläggning.

Jag skall därtill, herr talman, be att få lägga ytterligare ett skäl, som jag är övertygad om att den ärade interpellanten också behjärtar. Vår ordinarie parkbudget går till åtskilliga miljoner, och det är uppenbart att i en stad, som växer med den hastighet, varmed Stockholm vuxit under de sista 20 åren, då vi varje år addera nya stadsdelar till den gamla staden, måste de pengar, som kunna avsättas för parkanläggningar, i främsta rummet användas till parkanläggningar i de nya, barnrika stadsdelarna, där vi år ifrån år anlägga stora, nya parker så anordnade, att de direkt komma till den sociala nytta, som dock är det främsta ändamålet med våra parkanläggningar.

Jag ber, herr talman, att därmed få sluta och hemställa att interpellanten benäget ville behjätta detta icke alldeles enkla avvägningsproblem.

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå de synpunkter, som herr Yngve Larsson nyss framförde, och att stadens tillväxt har ställt krav på parkvärden, som äro av mycket stor omfattning. Jag kan även gå med på att det är riktigt att man tillgodoser detta krav, men kanske herr Larsson också skall gå med på att i detta fall tillämpa orden: det ena skall du göra och det andra icke låta.

Jag tror att det icke av denna anledning varit nödvändigt att i så hög grad — jag överväger nu noga vad jag säger — försumma skötseln av stadens centrala parker som faktiskt förhållandet har varit under de sista åren. Jag framför härvid icke bara mitt eget omdöme, utan jag rör mig med ett stadgat omdöme bland för saken intresserade.

Jag vill också betona, att även om man lägger skulden på Kungsträdgårdens nuvarande, mindre lyckliga utformning på statsverket under Karl Johans tid, så är detta icke någon ursäkt för att själva värden av parken under de senaste åren icke har varit sådan man kunde önska. Då jag tar fasta på och tackar för det uttalande och det löfte, som den för stadens parkvård mest ansvarige, borgarrådet Larsson, här givit, nämligen att denna fråga om omdaning och omläggning av Kungsträdgården skall, som jag hoppas med det snaraste, tagas under allvarlig omprövning, så skulle jag vilja säga: gör snarast om, oberoende av detta, de centrala partierna och sätt dit litet färg och litet blommor! Jag vågar utan tvekan be kammarens ledamöter att följa både mitt och herr Larssons råd att taga en promenad genom Kungsträdgården. Uppskatta gärna de skönhetsvärden, som finnas där, men erkänn att mittpartiet verkar oerhört fattigt och torftigt. Vore där litet blommor och färg, skulle man genast få ett annat och gladare intryck, och det kunde ske utan att på något sätt föregripa den slutliga omläggningen.

När jag nu, herr talman, har ordet, kanske jag kan få något ytterligare fresta kammarens tålmod. Molins fontän och pilarna äro ju något gammalt

Svar på interpellation. (Forts.)

och kärt för mig och för stockholmarna. Dessa pilar omkring Molins fontän äro vackra nu, och de ha varit långt vackrare. Jag säger detta därför att i en föregående pressdiskussion var det många, som för övrigt voro med på noterna, men som hesiterade, när det var fråga om att taga bort pilarna. De exemplar av salix elegantissima, som det här gäller, äro inga sekelgamla träd. De bli inte vidare gamla, och de ha redan sett sina bästa dagar. Några av dem ha redan skattat åt förgängelsen, och det dröjer inte så många år, innan de övriga i alla fall komma bort. Hänsyn till dem behöver alltså inte hindra arrangemanget. Jag ber att i förbigående få nämna detta, då jag vet att man i diskussionen utanför riksdagen kommer att upphänga sina harpor på dessa pilträd.

Emellertid tar jag fasta på det löfte, som herr Yngve Larsson givit.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**, som yttrade: Herr talman! I anledning av en motion, väckt av herrar Hansson i Skediga och Svensson i Vä, anhöll 1945 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t om ytterligare åtgärder för en förbättring av postväsendet på landsbygden.

Herr Hansson har nu frågat mig, om generalpoststyrelsen har erhållit direktiv att fullfölja den s. k. 5-årsplanen för förbättring av landsbygdens postförbindelser och om jag, därest så icke skulle vara fallet, har för avsikt att låta meddela generalpoststyrelsen sådana direktiv.

Med anledning härav får jag meddela, att Kungl. Maj:t i juni 1945 uppdrog åt generalpoststyrelsen att, under beaktande av vad vederbörande riksdagsutskott anfört i sitt utlåtande över motionen i fråga, taga under övervägande, på vad sätt och i vilken omfattning ytterligare åtgärder kunde inom en ekonomiskt rimlig kostnadsram vidtagas till förbättring av postväsendet på landsbygden, samt att senast i samband med avgivande av förslag till driftkostnadsstat för år 1946 till Kungl. Maj:t inkomma med därav föranledda förslag.

I november 1945 inkom styrelsen med förslag till stat för postverkets driftkostnader under första halvåret 1946. Styrelsen meddelade därvid, att utredning verkställdes i syfte att utröna, huruvida och i vilken omfattning sådana ytterligare förbättringar, som åsyftades i de av riksdagen meddelade direktiven, kunde åstadkommas samt kostnaderna för desamma. Utredningen utvisade, att turökningar i viss omfattning borde genomföras på omkring 130 postföringslinjer, 400 lantbrevbäringslinjer och 350 lösväsk- och löspostutdelningslinjer samt att cirka 130 nya postlinjer av nyss nämnda slag borde inrättas. Kostnaden för dessa förbättringar och nyanordningar beräknades komma att uppgå till sammanlagt cirka 600 000 kronor om året. Därest anordningarna genomfördes successivt under loppet av två år med början från och med 1946, skulle postverkets utgifter för postbefordran å landsväg komma att ökas med omkring 300 000 kronor under 1946 och med ytterligare omkring 300 000 kronor under 1947. För första halvåret 1946 erfordrades för ändamålet ett belopp av cirka 125 000 kronor, vilket belopp också inräknats i det anslag, som upptagits i förslaget till driftkostnadsstat.

Kungl. Maj:t har sedermera fastställt stat för postverkets driftkostnader för första halvåret 1946 och därvid upptagit medel till postbefordran å landsväg jämte lokala transporter med av styrelsen begärt belopp.

Enligt vad jag inhämtat från generalpoststyrelsen har styrelsen med början

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

fr. o. m. den 1 mars i år inom södra och västra Sverige och fr. o. m. den 1 april inom övriga delar av landet företagit de turökningar och förbättringar i övrigt som svara mot den ökade medelstildelningen. Sammanlagt komma närmare 700 linjer att beröras härav. De fulla verkningarna av 2-årsplanens genomförande komma emellertid, såsom framgår av det förut sagda, icke till synes förrän år 1947. Såvitt nu kan bedömas, finnes ej anledning antaga annat än att den av styrelsen framlagda planen kommer att fullföljas.

Jag vill till slut framhålla, att generalpoststyrelsen för innevarande år räknar med att vidtaga ytterligare förbättringar i postbefordringen på landsbygden utöver dem som hänföra sig till nyssnämnda plan. Kostnaderna härför beräknas för första halvåret 1946 till 100 000 kronor.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Vidare anförde

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag ber att få tacka chefen och statsrådet för kommunikationsdepartementet för det positiva svar jag fått på min interpellation.

Anledningen till interpellationen är att landsbygden alltjämt har mycket dåliga postförbindelser. De framställningar, som i det avseendet gjorts till postverket, ha fått ett föga gynnsamt svar, och det har bland annat framhållits, att hämtningen av post från en poststation, som icke ligger på större avstånd än 2 à 3 km från vederbörandes bostad, icke kan anses vara särskilt betydande. Man måste ju tycka, att detta är hårda ord av dem, som ha att svara på sålunda gjorda framställningar, och går man på den linjen skulle man ju lika gärna kunna säga, att brevtuberingen i en stad t. ex. borde vara så gott som obehövlig. Om man tänker på de strävanden, som pågå för att på alla möjliga sätt förbättra befolkningens förhållanden, borde det ju även när det gäller brevbefordringen kunna begäras, att den ordnas åtminstone på söckendagarna, ty annars blir det ju vad beträffar postgången — och även telefonen för den delen — rena ödemarksförhållandena på landsbygden; men det lutar ju åt det hållet.

Jag är mycket tacksam för att herr statsrådet givit det positiva svaret på min interpellation, att något kommer att göras i här ifrågakommande avseende, och jag hoppas att han därvidlag tänker på det anslag, som för ändamålet kan behövas. Det är nämligen att anta, att det anslagsbelopp varom här är fråga, nämligen 300 000 kronor för vardera året 1946 och 1947, icke kommer att räcka. Fullt genomförd skulle 5-årsplanen dra en årlig kostnad av 750 000 kronor. 600 000 kronor är nog därför litet klen tilltaget. Generalpoststyrelsen har i yttrande över min motion vid fjolårets riksdag anför, att det varit statsmakternas besparingsdirektiv, som legat hindrande i vägen i detta avseende, men jag hoppas att statsrådet icke skall anlägga alltför stränga sparsamhetssynpunkter på frågan, ty landsbygden behöver verkligen den begärda väsentliga förbättringen i sina postförhållanden. En titt på postverkets ekonomi visar, att verkets överskott utgjorde 1939 15 $\frac{1}{4}$ miljon kronor, 1943 33 miljoner och 1944 omkring 50 miljoner kronor.

När det gäller själva postbefordran och inkomsterna därav, räknar generalpoststyrelsen med det antal försändelser, om vilka det kan bli fråga och vad de kunna ge i inkomst. Jag för min del får icke posten hemsänd till gården utan får hämta den på poststationen, vilket vanligen sker på söndagarna. Det är 3,5 km till poststationen, och det är inga färska nyheter som komma till oss; men så är det ställt. När man som jag som kristidsnämndsordförande skall skicka brev tar jag dem med mig, när jag reser till staden. Statistiken för avsända brev vad beträffar poststationen i min hemort minskas på det sättet,

Svar på interpellation. (Forts.)

men ur inkomstsynpunkt kommer det ju i alla fall det allmänna till godo. Jag skall, herr talman, icke uppta tiden längre, men jag vill ännu en gång säga, att när det gäller att förbättra postförbindelserna på landsbygden får man icke räkna bara med de brev, som avlämnas där, utan också med att brev kunna skickas via en stad och sålunda icke komma in i statistiken för vederbörande poststation på landsbygden.

Men behovet av bättre förbindelser på landsbygden gäller icke blott posten. Jag vill passa på tillfället att också vädja till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att även komma ihåg telefonfrågan, som ju också faller under hans domvärjo.

Landsbygdens folk hyser stora förhoppningar om att kommunikationsministern som den kraftkarl han är icke skall anlägga några njugghetens synpunkter, då det gäller att skapa bättre förhållanden på landsbygden, ja, vi förvänta, fordra och hoppas att så skall bli fallet.

Härmed var överläggningen slutad

§ 6.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**, som yttrade: Herr talman! Herr Skoglund i Umeå har till mig riktat frågan vilka åtgärder, som äro planerade och komma att vidtagas från järnvägsstyrelsens sida för att förebygga ett upprepande av under senaste tiden inträffade tågurspårningar på vissa järnvägslinjer i Norrland.

Frågan torde närmast vara föranledd av tågurspårningarna på linjen Bräcke—Gröttingen den 15 februari, då tåg 22 urspårade, varvid 8 personvagnar vräktes av spår, samt å linjen Ånge—Dysjön den 25 mars, då hela tåg 21 med undantag av första och sista vagnen urspårade.

Såvitt man kunnat utröna ha båda urspårningarna berott på rälsbrott, framkallade av häftiga temperaturväxlingar, samt i ena fallet möjligen även på valsningsfel i rälen.

Rälsbrott förekomma alltid i viss utsträckning, och det måste anses utslutet att helt komma ifrån desamma, men antalet ökas under ogynnsamma förhållanden, framför allt vid stark kyla samt intensiv och tung trafik. Äldre och hårt slitna räler äro därvid i regel utsatta för rälsbrott i större utsträckning än nya.

Vid de svenska järnvägarna har det emellertid mycket sällan hänt, att olyckshändelser i form av tågurspårning blivit en följd av rälsbrott. Vanligen upptäckas rälsbrodden av banpersonalen kort tid efter det de uppstått, och utbyte av skadad räls kan därför i regel hinna verkställas, innan mera farliga ställen i spåret hunnit utbildas genom trafikens inverkan.

De åtgärder, som från järnvägsstyrelsens sida äro planerade och komma att vidtagas för att i görligaste mån förebygga tågurspårning i följd av rälsbrott, äro i huvudsak av tre slag.

För det första kommer det sedan många år tillbaka pågående arbetet med att ersätta äldre och för kyla mer känslig utländsk spårmateriel med i detta avseende lämpligare räler av svensk tillverkning att fortsättas. Detta successiva utbyte är helt naturligt ett arbete, som tar många år i anspråk, särskilt som man under de senaste åren måst och måhända även för de kommande närmaste åren måste räkna med en viss materialknapphet på detta område. — Då rälsutbyte är ett arbete på lång sikt måste järnvägsstyrelsen därför nu inrikta sig på att efter verkställda ingående undersökningar låta utföra strö-

Svar på fråga. (Forts.)

utbyten av räler å de hårdast belastade sträckorna i större omfattning än som sker normalt.

För det andra har järnvägsstyrelsen tagit upp undersökningar för att få fram tekniska hjälpmedel för att lättare kunna lokalisera sådana inre materialfel hos rälerna, som kunna giva anledning till rälsbrott och som icke giva sig tillkänna vid en besiktning.

Slutligen kommer även i framtiden, liksom hittills, tåghastigheten att ned sättas å platser, där så kan anses erforderligt, samt extra baninspektioner att verkställas, då för rälsbeståndet ogynnsamma väderleksförhållanden råda.

Härpå anförde:

Herr **Skoglund** i Umeå: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för det svar, som nu lämnats på den av mig framställda frågan angående inträffade tågurspårningar på vissa järnvägslinjer i Norrland.

Svaret har säkerligen motsetts med största intresse av alla, som äro bosatta inom landsdelen i fråga. Trafiksäkerheten och järnvägen ha nämligen blivit ett mycket aktuellt problem för befolkningen i Norrland. Anledningen härtill är att söka i det flertal tågurspårningar, som inträffat däruppe under den senaste tiden och som skapat sådan oro, att det tidvis faktiskt varit fråga om att allmänhetens förtroende för statens järnvägar varit i fara. Frågan är av största betydelse, och det är därför angeläget att allmänheten får veta vad man från järnvägsstyrelsens sida planerar i fråga om förebyggande åtgärder. Det var för att få ett begrepp om den saken jag ställde den fråga, varpå svar nu lämnats.

Till sitt innehåll är ju svaret ganska allmänt hållet, men det ger dock vissa besked. Till att börja med förklarar sälunda järnvägsstyrelsen, att den har för avsikt att fortsätta det pågående arbetet med rälsutbyte. Men det sägs ingenting om det tempo, vari detta arbete skall ske i fortsättningen. Någon forcering av arbetet — vilket jag betraktar såsom ofrånkomligt — utlovas icke. Av det i svaret förekommande uttrycket »arbete på lång sikt» får man närmast den uppfattningen, att järnvägsstyrelsen avser att fortsätta arbetet just i den takt, vari det nu bedrivs. Då kommer det icke att gå fort. Man hänvisar i sammanhanget till materialsårigheterna och den begränsade inhemska produktionen av räls. Anmärkningen är naturligtvis alldeles riktig, men jag vill dock ifrågasätta, om det icke föreligger vissa möjligheter att öka produktionen av räls. Måhända kommer en sådan ökning att också medföra vissa ökade kostnader, vissa för dyringar i fråga om produktionen, men det får icke vara avgörande. Pengar kan det icke få sitta i, när det gäller folks säkerhet till liv och lem. För övrigt tror jag att det även med en fördyrad rälsproduktion kommer att löna sig i längden. Hittills ha de inträffade olyckorna slutat utan någon större katastrof, men man vet icke vad som kan inträffa i fortsättningen. Vill det sig illa kan det bli fråga om miljonförluster, emot vilka de ökade produktionskostnaderna skulle te sig mycket obetydliga. Frågan om en ökad produktion av räls förefaller mig sälunda böra underkastas en närmare prövning.

Jag vill i detta sammanhang också nämna en annan sak. För närvarande pågår anläggandet av dubbelspår på en hel del håll i landet. Jag menar nu icke alls, att dessa arbeten skulle stoppas upp, långt därifrån. Men jag undrar om det icke skulle vara möjligt att fördela den tillgängliga rälskvantiteten så att exempelvis linjen Ånge—Långsele skulle kunna få större kvot än den för närvarande har. På så sätt skulle ju arbetena med rälsutbytet kunna ske i ett något mera forcerat tempo. Jag är medveten om att en sådan avvägning måste medföra vissa svårigheter, men med litet god vilja tror jag att det hela skulle

Svar på fråga. (Forts.)

vara genomförbart. Trafiksäkerheten och järnvägens renommé ställa ibland större krav än så.

Frågan om det egentliga underhållsarbetet på järnvägslinjerna i fråga har icke alls berörts i det lämnade svaret, och jag nödgas med anledning härav säga, att detta är en brist. Litet då och då framföres från allmänhetens sida den uppfattningen, att underhållsarbetena bli eftersatta. Ur den synpunkten hade en förklaring på ifrågavarande punkt från järnvägsstyrelsens sida varit önskvärd. Man kan nämligen icke komma ifrån att dessa underhållsarbeten spela en mycket avgörande roll, när det gäller att förebygga olyckor.

Från järnvägsstyrelsens sida annonserar man nu flera olika vägar, på vilka man skall gå fram för att förebygga olyckor av här omnämnt slag. Man nämner sålunda rälsutbytena och vidare nedsättning av tåghastigheten på vissa kritiska sträckor. Jag skall icke fästa större avseende vid att talet om den nedsatta tåghastigheten rimmar ganska dåligt med järnvägsstyrelsens reklam för den kortare restiden, men hur skall man nu på förhand kunna avgöra var de kritiska ställena äro och var tåghastigheten skall sättas ner. Järnvägsstyrelsen påpekar ju själv i det lämnade svaret, att styrelsen söker sig fram till sådana tekniska hjälpmedel, som skola kunna göra det möjligt att konstatera var sådana inre fel på materielen finnes, som man icke kan upptäcka vid den vanliga besiktningen. Med hänsyn till järnvägsstyrelsens sätt att argumentera på den punkten vill jag säga, att det hela förefaller något motsägelsefullt.

Till sist vill jag uttala min tillfredsställelse med det påpekande som gjorts från järnvägsstyrelsens sida, att man vid rälsutbytena skall se till, att man får en bättre räls än den utländska som man för närvarande har och som är ganska utmattad och om jag får använda det uttrycket, icke tillräckligt köldhärdig. Jag föreställer mig, att det bör bli en räls av samma kvalitet som den på Luleå—Narvik-banan. Det är sällan som där inträffar någon urspårning på grund av rälsbrott. De urspårningar som förekomma där ha närmast förorsakats av vagnaxelbrott och icke rälsbrott, trots att man där har att räkna med sällsynt starka temperaturväxlingar och en trafik, som är åtskilligt tyngre än den som går på bansträckan Änge—Långsele, även om denna trafik under de sista åren varit mycket intensiv och mycket tung.

Herr talman! Med dessa påpekanden, som i viss mån varit kritiska i förhållande till järnvägsstyrelsens svar, som har lämnats via statsrådsbanken, ber jag att ännu en gång få framföra mitt tack till statsrådet för det besked som han lämnat. Jag hoppas, att man med gemensamma krafter skall kunna lägga hela detta problem till rätta, så att trafikleden där uppe — den enda egentliga förbindelse med det övriga Sverige, om man bortser från inlandsbanan, som spelar en mera blygsam roll — skall kunna bli funktionsduglig i detta ords fulla bemärkelse.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag kan i viss mån förstå herr Skoglund's farhågor och hans uttalanden i anledning av den serie av olyckliga omständigheter, som inträffat och som medverkat till att det varit en rad urspårningar under den senaste tiden, och som måhända också i någon mån undergrävt, såsom han uttryckte sig, förtroendet till statens järnvägar. Jag vill emellertid i anledning av att han uttalade ett önskemål om att rälsutbytena skulle ske i hastigare tempo meddela, att järnvägsstyrelsen under senaste tiden begärt 24 000 ton räls men erhållit endast 17 000 ton. Jag tror således inte, att man behöver tvivla på den goda viljan hos järnvägsstyrelsen. Det är klart, att man kanske kunde bevilja mera material för ändamålet än man hittills gjort, men det måste i nuvarande läge ske på bekostnad av andra ändamål. Detta är naturligtvis en

Svar på fråga. (Forts.)

omdömessak. Men trafiksäkerheten bör ju sättas i första hand. Jag kan emellertid försäkra herr Skoglund, att man från järnvägsstyrelsens sida har sin uppmärksamhet riktad på denna sak. Styrelsen har själv sagt, att man i den mån det är möjligt skall öka tempot när det gäller rälsutbytena.

Vad nedsättningen av hastigheten beträffar, kan det ju, såsom herr Skoglund sade, förefalla motsägelsefullt att samtidigt tala därom och om kortare restid, men i själva verket är det ganska naturligt. Då man vidtager en kontinuerlig kontroll av rälsen och då måhända upptäcker, att den på vissa bandelar är mindre tillfredsställande, så finner jag det inte alls motsägelsefullt att järnvägsstyrelsen, när den upptäcker detta, dekreterar, att hastigheten skall sättas ned på dessa sträckor, till dess att man får tid att utbyta den mindre goda rälsen. Jag tror, att man från de ansvariga myndigheternas sida söker att i trafikanternas eget intresse göra det bästa möjliga för att se till, att de olyckstillbud som då och då hittills skett skola kunna undvikas för framtiden.

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Jag vill i detta sammanhang göra en hemställan till kommunikationsministern. Det förhåller sig nämligen så, att det vid de tågurspårningar som det här talas om visat sig, att tågen praktiskt taget saknat räddningsredskap. Vid den tågolycka där jag var med fann man efter långt letande en sticksåg och två yxor. Det var allt som fanns i det tågsätt, där vi blivit placerade, för att hjälpa loss folk som sutto fastklämda. De flesta av vagnarna voro alltså utan räddningsredskap. Det är klart, att det många gånger finns sådana verktyg, men det är möjligt, att de då äro gömda i de vagnar som blivit mest illa åtgångna. I det tågsätt, som vi sedan blevo överflyttade till, tog jag mig friheten att gå igenom vagnarna för att se hur det där förhöll sig, och det visade sig då, att i samtliga vagnar fanns det ej mer än summa summarum två yxor och två sågar.

Sedan är det ett annat förhållande, att dessa verktyg när det gäller de nu allt mer använda stålvagnarna äro gammalmodiga och förlegade. Man har knappast användning för en sticksåg eller en yxa, när man skall bryta sig igenom dessa vagnar. Fråga är, om icke järnvägsstyrelsen skulle kunna skaffa andra och mera lämpliga verktyg, för den händelse att vi kontinuerligt skola ha tågurspårningar på ifrågavarande järnvägslinje.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Med anledning av vad den siste ärade talaren framhöll vill jag säga, att jag skall till järnvägsstyrelsen vidarebefordra det som jag tycker mycket rimliga önskemål som han nyss framfört.

Herr **Lövgren**: Herr talman! Jag har fått en känsla av att stambanan från Krylbo och norrut på något sätt kommit att bli för svagt dimensionerad för den trafik som går fram där. Därför tycker jag, att det skulle vara en av järnvägsstyrelsens viktigaste uppgifter när det gäller en förbättring av standarden att gå in för att få ett stabilare underlag. Såsom frågeställaren här nyss sade, hör man ju sällan eller aldrig talas om tågurspårning på grund av rälsbrott på malm-banan, som ändå har att bära en oerhört tung trafik. Förekomma där urspårningar, bero de på vagnaxelbrott eller dylikt. Dessa rälsbrott på norra stambanan måste hänga samman med att man, när stambanan byggdes, räknade med lägre hastighet och lättare tåg. Nu har man tyngre tåg och större hastighet, och detta gör, att underlaget icke svarar mot den trafik som går fram på det-samma. Jag måste då säga, att jag tycker, att kan man göra investeringar på dubbelspårnanläggningar utefter våra stambanor — jag tänker icke bara på den ifrågavarande utan även på de andra stambanorna — då tror jag, att det är väl

Svar på fråga. (Forts.)

placerade pengar, därför att om man stärker underlaget och om man dimensionerar rälsen med hänsyn till de större hastigheter och de tyngre tåg som vi ha att räkna med, måste trafiksäkerheten ökas.

Det är klart, att man egentligen inte skulle yttra sig i en sådan här enkel fråga, men med talmannens tillstånd har jag velat trycka på den synpunkten, att det är klokt att lägga ned pengar på att förbättra underlaget på våra stambanor, ty det är tydligen något föråldrat.

Herr **Lindahl**: Herr talman! Jag skulle i anslutning till denna debatt bara vilja säga, att såvitt jag känner till dessa förhållanden — och jag har ju ändå abetat under ganska många år just inom det fack som här närmast beröres — torde ändå detta problem med rälsbrotten inte vara så lätt att bemästra. Det inträffar rälsbrott inte bara på norrlandslinjerna utan litet varstans i landet. Det är klart, att påfrestningarna äro större, där temperaturväxlingarna äro hastigare och starkare, men å andra sidan inträffa ju rälsbrott söderut gång på gång, även när det gäller räls som är av modernare struktur och alltså mera motståndskraftig. Det är givet, att de underhållsarbeten av banorna som pågå medföra en bättre underbyggnad, vilket i sin tur betyder, att rälsbrottens antal kommer att minskas. Makadamiseringen av banorna betyder nog i detta sammanhang en hel del. Det är kanske detta som är en av orsakerna till att malmbanans räls håller bättre än vad rälsen gör på andra håll.

Den nedsättning av hastigheten, som här talats om och som tillfälligtvis får tillgripas, är icke så farlig ur den synpunkten, att statens järnvägars renommé skulle lida därav, och icke heller så ovanlig. Det är tvärtom så, att man vid vissa tider på året, när tjällossningen äger rum, inte kan, även om banans underbyggnad är relativt god, komma ifrån tjälskott, och då måste hastigheten på vissa linjer sättas ned. Det är klart, att i den mån som banornas underbyggnad blir verkligt förändrad, icke heller tjällossningen skall ha någon större betydelse.

Vad jag velat i detta sammanhang framhålla, vilket också framgår av statsrådets svar, är att vad som kan betyda en hel del när det gäller att komma ifrån riskerna för rälsbrott, är den ökade banbevakning som järnvägsstyrelsen signalerat. Det vore kanske på tiden, att man tänkte allvarligt på detta. Banvaktskåren har varit utsatt för en synnerligen kraftig reducering under de senaste 10—15 åren. Folk tror kanske, att i de banvaktsstugor som ligga längs järnvägslinjerna bara bo banvakter, som ha till uppgift att se till att banan är i ordning. I stället är det många gånger skomakare och skräddare som bo där. Banvakterna äro borta, och deras bevakningssträckor äro förlängda. Någon inspektion nattetid anses inte behöblig. Det har också diskuterats vid åtskilliga tillfällen om banbevakningen är att anse som tillräcklig. Det är klart, att även om det vore ett par inspektioner på natten, så kan kanske ändå inte en olycka undvikas. Ett rälsbrott kan ju inträffa mellan inspektionerna, men nog ligger det en viss trygghet i att under de förhållanden som här talats om, alltså under tider, då risk för rälsbrott föreligger, banbevakningen utökas. Ur min synpunkt sett vore därmed en del vunnet i fråga om eliminierandet av riskerna för rälsbrott, vilka nu ha föranlett upprepade olyckor och som självfallet gjort, att allmänheten tycker att det är en smula kusligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 248, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 2 mom.

lagen den 18 juni 1937 (nr 382) om barnbidrag, m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick vissa anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härpå föredrogos var efter annan och hänvisades till statsutskottet följande Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 253, angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet; och

nr 254, angående anslag till åtgärder för främjande av tillverkningen av tegelrör.

§ 8.

Föredrogos, men bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 108—118, bevillningsutskottets betänkanden nr 28 och 29, jordbruksutskottets memorial och utlåtanden nr 32—43 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Vigelsbo* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående ändring av bestämmelserna om mantalsskrivning av från sinnessjukhus försöksutskrivna patienter, som för erhållande av vård vistas utom hemortskommunen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att andra kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista statsutskottets utlåtande nr 118 skall uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden och övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets memorial, nr 30, angående, remitterande till annat utskott av en till bevillningsutskottet hänvisad motion om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten.

§ 12.

Herr *Pettersson* i Dahl avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 513, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m.

Denna motion bordlades.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde; samt

från första lagutskottet:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.; och

nr 203, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.23 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 8 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 15 innevarande maj företaga följande val, nämligen dels av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, dels ock av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

§ 2.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande proposition, nr 247, angående vidtagande av vissa åtgärder inom sinnessjukvårdsorganisationen.

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition, nr 251, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 9 §§ lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick medgivande för Kungl. Maj:t att åt vissa personer bevilja dyrtidskompensation, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härpå föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet propositionen, nr 256, angående statliga åtgärder för tryggande av vedförsörjningen m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 257, angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid skogsvårdsstyrelserna;

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 19.

till statsutskottet propositionen, nr 258, angående ytterligare medel för budgetåret 1945/46 för kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte huvudtiteln; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 259, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt; och

nr 260, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet motionen nr 513 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*

§ 4.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 30, angående remitterande till annat utskott av en till bevillningsutskottet hänvisad motion om avskaffande av den allmänna omsättningskatten.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att nu till avgörande företaga ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Wallentheim: Herr talman! Tillsammans med herr *Pettersson* i Degerfors står jag för en blank reservation till detta utskottsutlåtande. Vår blanka reservation rör i själva verket samma problem som skymtar i den av herr *Oscar Olsson m. fl.* avgivna reservationen, ehuru vi icke ansett oss kunna ställa samma yrkande som dessa herrar. Departementschefen har nog rätt när han så starkt understryker, att det är nödvändigt med en viss återhållsamhet beträffande stipendier åt lärjungar i realskolans begynnelseklass. Det är sannerligen icke så förfärligt lätt att avgöra om elever i 11- och 12-årsåldern verkligen ha en mera utpräglad studielämplighet. Med utgångspunkt härifrån kan man också verkligen fråga sig om i sådant fall grundstipendier överhuvud taget skola utgå. Man måste dock erkänna att det är svårt att överhuvud taget få något begrepp om studielämpligheten. Om man skjuter fram studielämpligheten som ett villkor för erhållande av stipendier ligger det onekligen en viss följdriktighet i det resonemang som herr *Forslund* för i sin motion I: 279. Å andra sidan måste jag erkänna att om man med införandet av grundstipendier syftar till att åstadkomma en utjämning mellan land och stad, kan det naturligtvis vara skäl i att låta grundstipendier utgå till alla dem, som överhuvud taget förefalla att vara studielämpade, och låta de behovsprövade stipendierna sättas in på ett senare stadium, när man kan bedöma om studielämplighet verkligen är till finnandes. Jag medger alltså mycket villigt att ecklesiastikministern icke haft någon lätt uppgift då det gällt att på alla punkter få fram följdriktigt utformade principer. Jag skulle tro att med den skolorganisation som vi för närvarande ha det helt enkelt icke är möjligt att göra det.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Viktigare är enligt mitt sätt att se den synpunkt som anföres i den senare delen av herr Oscar Olssons reservation. I reservationen påpekas risken för att åtskilliga landsbygdsföräldrar i iveren att så tidigt som möjligt tillförsäkra sina barn tillträde till realskolan kunna lockas att låta barnen sluta i hembygdsskolans fjärde folkskoleklass för att söka sig in i en fem-klassig realskola på annan ort. Den riktiga vägen hade måhända varit att icke låta grundstipendium utgå till elever i första klassen i den femåriga realskolan. Då lockas icke föräldrar att för sina barn välja en skolform, som de i annat fall hade undvikit. Ju yngre eleverna äro desto svårare är det att bedöma deras studielämplighet. Nu skall man kanske icke överdriva svårigheterna här, men å andra sidan tror jag det är viktigt, att man ej heller underskattar riskerna.

Jag kan ej heller underlåta framhålla att det alltid måste möta stora risker att låta stipendier utgå till elever i den del av realskolan, där klasserna löpa parallellt med folkskolans klasser. Det kan i folkskolans högre klasser gå elever som ha lika utpräglad studiebegåvning som stipendierade realskoleelever, men som av olika skäl föredragit folkskolan, detta kanske icke minst med tanke på planerad yrkesutbildning. Här är man inne på helt nya vägar. Man har en känsla av osäkerhet. Vi måste emellertid ha uppmärksamheten riktad på de olika problemställningar som här möta. Vi få söka pröva oss fram, och om olägenheterna och riskerna befinnas vara för stora, får man vidtaga åtgärder för att åstadkomma ändring. I varje fall hoppas jag att vi efter en omprövning av den allmänna skolorganisationen skola kunna eliminera de farhågor och risker som här kunna möta.

Jag har med utgångspunkt från detta resonemang, herr talman, icke vågat ställa samma yrkande som herr Oscar Olsson, då detta yrkande i vissa fall onekligen skulle föra med sig olägenheter för grupper som man ur andra synpunkter här gärna vill hjälpa. — Medan jag har ordet vill jag påpeka ett par andra saker. Departementschefen säger i sitt uttalande i propositionen, att man måste ställa kraven på visad studielämplighet tämligen höga. Jag instämmer i detta allmänna uttalande, men är samtidigt angelägen att säga, att man icke bör ställa kraven så höga, att man endast släpper fram de s. k. topparna. Jag tror att samhället för de teoretiska studierna i stor utsträckning behöver ta i anspråk de goda och medelgoda begåvningarna. Den stipendieverksamhet, som vi här äro på väg att bygga upp, måste vila på ganska bred bas, om vi överhuvud taget skola kunna nå åsyftat resultat.

Jag har med tillfredsställelse sett, att utskottet mycket starkt understrukt att man vid bedömandet av studielämpligheten ej bör schematiskt följa betygen utan söka få fram andra bedömningsgrunder. Alla som haft med skolförhållanden att göra äro på det klara med att betygen ej alltid bli riktigt rättvist avvägda. Den ena skolan tillämpar grunder som skilja sig från dem den andra skolan tillämpar. Ofta ha lärarna vid en och samma skola olika bedömningsgrunder. Även lärjungar, som ha samma lärare, kunna råka ut för att bli bedömda efter olika principer. Under sådana förhållanden är det självfallet av den allra största vikt, att man här söker undvika ett schematiskt ställningstagande. Därvid bör även beaktas, att det icke är någon konst för ekonomiskt bättre ställda föräldrar eller för föräldrar, som själva fått en grundlig skolutbildning, att låta sina barn få privatlektioner och läxhjälp för att plugga in vissa elementära saker, som självfallet kunna trimmas in lätt. Ju yngre barnen äro när det gäller övergång från en lägre skolform till en högre, om vi skola använda den terminologien, desto lättare är det att rent mekaniskt slå i dem lättare saker som kunna giva relativt högt utslag ur betygssynpunkt. Ur en annan synpunkt får ej heller här glömmas bort, att barnen i många arbetarhem och i många småbondehem lätt hämmas i sin

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)
utveckling på grund av de svåra bostadsförhållanden under vilka de leva. Trångboddheten ger ju ej möjlighet till nödig koncentration i arbetet. Jag är rädd för att hur man än förfar här kan man ändå aldrig komma fram till fullständig rättvisa. Man får vara nöjd med att komma rättvisan så nära som möjligt. Men då tror jag också det är viktigt, att man inte bara söker få fram sådana där schematiska bedömanden av de elever, som söka stipendier, utan också, så långt det är möjligt, en allsidig bild av deras möjligheter och förutsättningar med hänsynstagande till olika förhållanden.

Jag har velat anföra dessa synpunkter, herr talman, och har icke något annat yrkande än om bifall till föreliggande utskottsfröslag.

Fröken *Nygren* och herr *Pettersson* i Degerfors instämde häruti.

Herr **Ohlin**: Herr talman! Jag ber först att få uttrycka min glädje öfver att statsutskottet gått med på en höjning av anslaget till stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning till det högre belopp som med utgångspunkt från föreliggande förslag föreslagits i min motion. Jag tror att man därigenom förebygger ett alltför snävt urval av de stipendieberättigade, men jag beklagar samtidigt att utskottet ej velat rubba på principerna för stipendiernas utdelande.

Jag kan för min del icke finna det motiverat att de som studera genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning skola behandlas så mycket snävare än de som studera vid andra skolor. Jag ber att få understryka, att korrespondensundervisningen utgör en mycket värdefull komplettering av det svenska undervisningsväsendet. De ungdomar som bedriva studier per korrespondens få i många fall göra stora uppoffringar för att kunna använda sig av studiemöjligheter, som eljest icke skulle ha stått dem till buds. De som fullfölja sådana studier framgångsrikt visa därigenom prov på en studiehåg och en målmedvetenhet som överstiger det vanliga. Därför bör samhället icke intaga en skeptiskt avvaktande hållning till dessa studier utan i stället uppmuntra eleverna med stipendier, som icke äro för knappt tilltagna. Emellertid har ju utskottet rätt däri, att ifrågavarande stipendieverksamhet är ett experiment. Jag skall därför i dag icke ställa något yrkande. Men jag vill förklara, att jag för min del kommer att noga följa utvecklingen på detta område. Jag återkommer ett följande år, om icke en ändring sker.

De enskilda korrespondensinstituten ha utfört och utföra alltjämt i flera avseenden en pionjärgärning. De ha skapat utbildningsmöjligheter inom räckhåll för ungdom, som eljest skulle vara utesluten från sådana. När man talar om undervisningsväsendets demokratisering bör man därför ej glömma den verksamhet som dessa korrespondensinstitut bedriva. Att jag är angelägen betona den saken i detta sammanhang beror på att jag vill understryka att utskottets uttalande om att verksamheten vid de enskilda korrespondensinstituten borde följas med största uppmärksamhet, ingalunda bör tolkas som om det hade en bismak av kritik. Dessa institut förtjäna ett tack för en utomordentlig insats.

Jag öfvergår sedan till frågan om stipendier till lärjungar vid högre läroanstalter. Jag konstaterar därvid att utskottet följt departementschefen i hans förslag att anvisa ett relativt lågt belopp för behovsprövade tilläggsstipendier. Jag vill understryka att den beräkning som är gjord rörande stipendiernas genomsnittsbelopp är synnerligen försiktig. Man räknar inte med att det genomsnittliga beloppet för den som är inackorderad skall bli högre än 270 kronor per år eller hälften av maximibeloppet å 540 kronor. Vad innebär det? Ja, det kan väl inte vara annat än i undantagsfall som den som öfverhuvud taget

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

får ett behovsprövat tilläggsstipendium bara får t. ex. en femtiolapp eller en hundralapp. Är det överhuvud taget motiverat med tilläggsstipendier bör det i regel bli fråga om ett par hundra kronor. Sättes det genomsnittliga beloppet så lågt som till 270 kronor betyder det att endast i undantagsfall belopp mellan 350 och 540 kronor komma att delas ut. Det blir den praktiska konsekvensen, om man skall hålla sig vid så lågt genomsnittsbelopp som 270 kronor. För det andra har man vid beräkningarna av behovet varit så försiktig, att man visserligen antagit, att det finns 10 000 på skolorten boende som skulle behöva tilläggsstipendier, men likväl för nästkommande år ej räknat med mer än 5 000. Det är också en beräkning, som är hållen i underkant. Om man på grundval av sådana siffror gör en del kalkyler och finner, att det erforderliga beloppet kommer att uppgå till mycket nära 3 miljoner kronor, förefaller det, som om man hade tagit till i underkant, när man som departementschefen och utskottet gjort föreslagit allenast 2,5 miljoner kronor.

Nu föreligger visserligen en reservation på 275 000 kronor, vilket var mig välbekant när jag skrev min motion, men i varje fall bli de tillgängliga beloppen mindre än som kommer att erfordras enligt de av mig nyss omnämnda, mycket försiktiga beräkningarna. Under sådana förhållanden verkar departementschefens uttalande — jag beklagar att han icke är närvarande i kammaren — att de lärjungar som dagligen resa till och från skolorten skola kunna få, icke som skolutredningen föreslagit, ett relativt lågt belopp, utan ända upp till 540 kronor, som ett slag i luften. Enligt de kalkyler som man kan göra på grundval av utredningens siffror, kommer anslaget ej att kunna räcka till mer än genomsnittligt 80 à 90 kronor för dessa resande. Att säga att de kunna få upp till 540 kronor blir en tom gest, när man ej anvisar tillräckliga medel. Jag är alltså för min del övertygad om att det hade varit klokt att här anvisa 3 000 000 kronor i stället för 2 500 000 kronor. Då hade man sedan tack vare reservationen haft en liten marginal, inom vilken man kunnat röra sig. När man inte gjort det är det risk för att myndigheterna tvingas till en återhållsamhet vid utdelningen som inte står i överensstämmelse med intentionerna. Och jag frågar: vill någon påstå att det föreligger risk för att myndigheterna skulle bli onödigt frikostiga, om ett något större anslag beviljades? Den erfarenhet man har av ifrågakvarande utdelande myndigheter lämnar såvitt jag har mig bekant ingen grund för ett sådant antagande. Under sådana omständigheter hade det icke varit någon olägenhet men väl fördelar förenade med anvisandet av ett något större belopp.

Nu få vi se hurudan utvecklingen blir — det blir ju tillfälle att ta upp hela denna fråga från kanske litet vidare utgångspunkter ett kommande år. Jag vill bara, herr talman, sluta med en principiell deklaration om den attityd som enligt min mening den svenska riksdagen bör inta till detta spörsmål om stipendier åt mindre bemedlad ungdom. Jag anser att det för samhällets demokratisering är något av det viktigaste, att mindre bemedlad ungdom verkligen får tillfälle att bedriva de studier, för vilka den har håg och fallenhet. Det torde också alla vara överens om. Men detta kommer att kräva ganska betydande anslag, det blir inte bara fråga om hundratusentals kronor. Jag tror att man i en rätt nära framtid måste räkna med belopp, som äro väsentligt högre än dem vi för närvarande röra oss med.

För min del välkomnar jag den sociala reformpolitik, som delvis redan föreslagits och som det ju är meningen att fortsätta. Den kommer att kosta hundratal miljoner kronor om året. Jag tror inte det vore en klok avvägning om man vid den sociala omdaning av samhället offrade hundratal miljoner på sociala reformer, men när det gällde undervisningsväsendets anpassning efter de nya sociala förutsättningarna vore försiktigt återhållsam beträffande några hundra

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

tusen kronor. Jag tror att man bör se på dessa problem med samma ögon, när man diskuterar de sociala reformerna i inskränkt bemärkelse och när man diskuterar undervisningsproblemen. Ty genom att bereda mindre bemedlad ungdom ökade möjligheter att erhålla stipendier tar man — som jag framhållit i motionen och i detta anförande — ett icke oväsentligt steg framåt på vägen till vårt undervisningsväsendes demokratisering.

Med hänsyn till det läge som föreligger efter utskottets uttalande skall jag avstå från att ställa något yrkande men ber att få förklara att jag tror, att vi få ta ställning till denna fråga ur en större synvinkel ett kommande år.

I detta anförande instämde herr *Stjärne*.

Herr *Svensson* i Grönvik: Herr talman! Det ärendet vi här nu diskutera är givetvis av utomordentligt stor vikt, och jag vill gärna instämma med den senaste ärade talaren, herr Ohlin, att det spelar en mycket stor roll för utvecklingen av ett demokratiskt samhälle att vi ge även den som är mindre bemedlad möjlighet att utbilda sig, att hämta kunskaper och bedriva studier, så att icke de ekonomiska förutsättningarna få vara utslagsgivande, om han eller hon skall kunna komma fram, som det heter.

Nu har emellertid ett mycket stort steg tagits för att ge dessa mindre bemedlade möjligheter i den riktningen. Jag tror att de som varit med här i riksdagen någon tid skola vara villiga erkänna, att om de hyste denna önskan för några år sedan de knappast då trodde på möjligheten att kunna komma så långt som man verkligen gjort enligt det föreliggande förslaget. Det innebär en utjämning av ganska väsentlig omfattning, och jag tror att de som överhuvud taget vilja komma fram på den vägen skola vara villiga erkänna, att de härmed fått ett handtag, som i hög grad utjämnar förutsättningarna.

När herr Ohlin säger att beloppet är för litet och inte medger behovsprövning i den utsträckning som han skulle önska, vill jag erinra om att han använde uttrycket ett »något större belopp», vilket han alltså efterlyste. Det kanhända var riktigt i det sammanhanget, ty förslaget i den motion han talade om innebar endast en utökning av de medel som stodo till förfogande till 225 000 kronor. Jag medger att redan denna summa är något att räkna med, men den är inte utslagsgivande i den utsträckning att man kan påstå, att den för de mindre bemedlade skulle utgöra någon hävstång. Beträffande själva avsikten med och motiven för herr Ohlins argumentering äro vi alla ense.

Jag skulle vilja göra en erinran här, och det är att vi böra pröva oss fram. Studielånenämndens ordförande meddelade när han var uppe i utskottsavdelningen, att man försöker komma fram till sådana metoder som ge största möjliga rättvisa. I det sammanhanget kanske jag får säga till den förste talaren i debatten, herr Wallentheim, att hade han haft möjlighet att följa detta ärende i studielånenämnden, skulle herr Wallentheim sannolikt också ha kommit till den uppfattningen, att det inte är bara betygsgraderna som äro utslagsgivande för stipendiernas utdelande. Man använder även andra metoder. Man har exempelvis försökt att genom frågeformulär skaffa sig möjlighet att bedöma vederbörandes studielämplighet på bästa sätt som överhuvud taget står till buds. Vi fingo den uppfattningen att vi äro inne på dessa vägar och att det inte skall bli något stelt system som tillämpas utan ett system, som skall ge möjlighet att från olika utgångspunkter pröva vederbörandes studielämplighet.

Det är också en annan sida av saken som vi inte kunna se bort ifrån när vi tala om stipendier och möjligheten för vederbörande att få del av dessa stipendier. I utskottsavdelningen har också diskuterats det förhållandet, att möj-

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

ligheterna att ta emot studerande vid våra undervisningsanstalter av läroverkskaraktär äro begränsade. Här måste man göra en avvägning, vilka som överhuvud taget från det allmännas sida skola erhålla stipendier. Det är givetvis de som ha den största förutsättningen att så att säga tillgodogöra sig undervisningen, med andra ord de som äro mest studielämpliga, för att använda ett uttryck som begagnats i detta sammanhang. Vi måste nog i fortsättningen tillämpa en något strängare gallring än tidigare, därest vi inte äro beredda att väsentligt utvidga våra högre undervisningsanstalter. Det är alltså efter dessa olika linjer man kan gå fram för att försöksvis utröna den väg, som man slutligen skall beträda. Detta har också varit en del av de motiv som varit utslagsgivande både för Kungl. Maj:t, skulle jag tro, och för utskottet, när vi gått att tillstyrka propositionen i detta avseende.

Sedan skulle jag bara vilja säga ytterligare ett par ord i anledning av herr Wallentheims kommentar till den vid utlåtandet fogade reservationen. Han var rädd för att om grundstipendier tilldelades även elever i de lägsta realskoleklasserna — 1^a, 1° och 2° — skulle detta kunna locka över barnen till läroverken från folkskolan. Jag är inte säker på att ens grundstipendier innebära tillräcklig lockelse för föräldrar på landsbygden att skicka sina barn till läroverket, därest de inte redan förut beslutat sig härför. Det medför under alla förhållanden en uppoffring för dem. Jag är alldeles övertygad om att möjligheten att erhålla grundstipendium, som i och för sig gör det lättare för dessa barn att gå igenom ett läroverk, dock inte är ett tillräckligt motiv för föräldrarna — ha de som sagt inte förut bestämt sig för det, komma de säkerligen inte att av denna anledning sända sina barn till läroverk. Jag tror inte att den där lockelsen har så stor betydelse som man vill göra gällande från reservanternas sida.

Herr Ohlin var inne på stipendierna för studier vid korrespondensinstitutet. Han var tacksam för att utskottet föreslagit en anslagshöjning med 50 000 kronor, därmed också erkännande betydelsen av denna studieform. Men han var ändå inte belåten, ty han önskade att utskottet skulle ha gått litet längre. Jag kan gärna erkänna att jag inte heller haft något emot detta. Vi som deltagit i utskottsarbetet veta emellertid, att om man vill vinna en sak får man begränsa sig till de möjligheter som förefinnas och ta små steg åt gången. Det är klokare, enligt min mening, än att begära mycket och inte få något. Det förslag som här föreligger innebär ett ökat erkännande av denna studieform. Vi skola också i fortsättningen liksom herr Ohlin följa denna form av studier, och därest vi finna att verksamheten vinner ökat förtroende hoppas vi att detta skall avspegla sig även i ökade anslag från statsmakterna.

Jag har med dessa ord, herr talman, endast velat göra några kommentarer till de yttranden som tidigare fällt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hoppe: Herr talman! Det finns enligt min mening anledning att känna mycken tacksamhet över det förslag som Kungl. Maj:t här framlagt för riksdagen. Jag skall emellertid inte neka till att jag på en punkt känt mig rätt betänksam, och det är den där Kungl. Maj:t föreslår att eleverna i 1^a, 1° och 2° inte skola kunna erhålla behovsprövade stipendier.

Detta innebär uppenbart för det första en bestämd försämring utav läget av i dag: hittills ha de allra fattigaste eleverna från landsbygden kunnat få behovsprövade stipendier upp till 800 kronor — enligt det föreliggande förslaget skulle de kunna få 500 kronor i grundstipendier. För det andra är jag livligt övertygad om — jag har känt det redan vid kontakten med människor ute i bygderna — att detta på sina håll känns som en verklig besvikelse för

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)
de obemedlade barn, som äro bosatta på läroverksort, och som tänkt söka in i läroverkets första klass.

Man hade ju gått och väntat och hoppats att förslag skulle framläggas om att alla verkligt studiebegåvade skulle få hjälp — och det redan ifrån starten — att gå den teoretiska vägen. Nu skola de inte kunna erhålla stipendier, i varje fall inte under det första året i de högre allmänna läroverken och därmed jämställda skolor. Detta kommer såvitt jag kan förstå att medföra, att hemmen få klara av samtliga utgifter för barnen under de första skolåren, och jag har anledning förmoda att det kommer att visa sig att en del hem inte orka med den utgiften. Resultatet av detta måste väl bli att en hel del gossar och flickor som äro verkligt studiebegåvade, som måste karakteriseras såsom studielämpliga, inte komma att få del av den högre undervisningen. Gå vi nu den av Kungl. Maj:t anvisade vägen, kommer detta att betyda att vi på en punkt komma att avlägsna oss från den princip, som varit vägledande, nämligen att alla studiebegåvade utan hänsyn till hemmets ekonomi skola få del av den utbildning, som de högre skolorna ge. Två skäl, herr talman, ha anförts för den nämnda bestämmelsen. Det första har varit, att det knappast kan anses riktigt att man ger statsstipendier åt elever i klasser, som äro parallella med klasser i folkskolan. Jag erkänner att detta är ett mycket starkt skäl; jag erkänner också att jag icke vet hur man skall kunna komma till rätta med saken. Jag har därför begärt ordet för att rikta en vädjan till statsrådet Erlander, att han måtte undersöka om det icke skulle kunna finnas några möjligheter att ge dessa elever stipendier efter behovsprövning, särskilt då åt obemedlade elever i 1⁴ och detta utan att man så att säga träder andras rätt för när — jag tänker då på jämnåriga elever i folkskolan.

Det andra skälet, som departementschefen anför, är att det kan vara lämpligt att få studiebegåvningen styrkt under ett första skolår och att stipendium bör utdelas först därefter. Jag är fullt ense med departementschefen därom, att lämpligheten för studier i de allmänna läroverken prövas rätt ofta redan i dessas lägsta klasser. Jag skulle dock för min del vilja säga, att det är bättre att staten kostar på ett studieår i en mellanskola eller ett allmänt läroverk åt en lärjunge, om vilken man icke med absolut visshet vet om han är studiebegåvad än att man genom statsmakternas beslut utestänger en fattig studiebegåvning från vidare utbildning.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **Ekdahl**: Herr talman! Jag ber att få påtala den dåliga balans mellan understöden åt lärjungar i rent teoretisk undervisning och sådana, som bedriva praktiska studier, som förefinns i den av utskottet stödda propositionen. En i första kammaren väckt motion, som förelegat till behandling i detta ärende, anför ett exempel på denna som jag tillät mig kalla dåliga balans. Två ungdomar ha sitt hemvist i samma stad. Den ene är teoretiskt studiebegåvad, den andre har mera en praktiskt betonad begåvning. Den förre går till läroverket i staden, medan den andre vinner inträde i yrkesskolan. Den förre — den som går till läroverket — är från ett välbärgat hem och den andre från ett mindre välbärgat tjänstemanna- eller bondehem med ett beskattningsbart belopp av 4 000 kronor. Ynglingen från det välbärgade hemmet får utan behovsprövning 500 kronor per år, medan ynglingen från det mindre välbärgade hemmet ingenting får. Äro båda studiebegåvade får den förre till sin skolvistelse 115 kronor i månaden, medan eleven i handels- eller verkstadsskolan får högst 90 kronor per månad.

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)

Det kan icke hjälpas, herr talman, att detta på vanligt folk måste göra det intrycket, att denna avvägning av stipendierna innebär ett slags offer åt den gamla vidskepelsen, att de högre allmänna läroverken såsom rent teoretiska undervisningsanstalter äro skolor av »bättre slag» än t. ex. de praktiska ungdomsskolorna. Utan tvivel måste vi under de närmaste åren ordna så, att så många ungdomar som möjligt ägna sig åt praktiska yrken. Som den lilla nation vi äro måste vi försöka bli en elitnation, om vi skola kunna hävda oss i den internationella konkurrensen. Men då gäller det också att man får en statsstipendieverksamhet, som icke undervärderar utan rättvist bedömer även utbildningen för praktiskt arbete. Visserligen har det sagts i propositionen, att i de praktiska skolorna ha eleverna kortare skolgång än i läroverken och att i de förra finnas stipendier eller arbetspremier, som det kanske hellre bör heta, för eleverna. Arbetspremierna äro emellertid en mycket ojämn företeelse, och jag kan icke se någon anledning att man för deras skull skall bygga upp någon väsentlig skillnad i fråga om stipendierna. Det finns en annan omständighet, som härvidlag är att ta i betraktande — låt vara att man må hända icke bör fästa alltför stor vikt vid densamma — och det är att en elev i en skola med teoretisk undervisning mycket ofta kan skaffa sig litet hjälp till utgifterna för sin utbildning genom att ge privatlektioner. Den möjligheten föreligger knappast för en elev i en praktisk skola. Härtill kommer också det förhållandet, att vi nog tills vidare få räkna med — åtminstone i stort sett — att elevmaterialet i de praktiska skolorna i större utsträckning än vad fallet är vid läroverken, är från mindre bemedlade hem. Om vid ett stipendieförfarande, som i fråga om bidrag i princip likställer de båda skolformerna, någonting skulle råka stöta till — t. ex. de nyss antydda arbetspremierna — som medför någon liten extra förmån åt eleverna vid de praktiska skolorna, så tror jag icke att detta skulle medföra risk för någon väsentlig rubbning av likställigheten.

Statsutskottet har, tycker jag, knappast visat tillräcklig förståelse för de synpunkter på frågan, som jag här tillåtit mig framföra och som utskottet haft att ta ställning till med anledning av den av mig tidigare åberopade motionen i första kammaren. Då, såvitt jag kunnat märka, dessa synpunkter icke hitills framförts under debatten i denna kammare, har jag, herr talman, velat begagna tillfället att fästa uppmärksamheten på de orättvisor, som jag anser föreligga i fråga om fördelningen av stipendierna mellan praktiska och teoretiska skolor.

Jag kan, herr talman, tyvärr icke med någon utsikt till resultat yrka bifall till den åsyftade motionen, men jag har med det sagda velat uttrycka den förhoppningen att ett kommande år en proposition skall föreligga, som avser att avhjälpa den ojämnhet, som jag här vänt mig mot.

Herr Bergström: Herr talman! Jag tycker att det var litet hårt av herr Ekdahl att säga att utskottet »knappast visar tillräcklig förståelse för» synpunkterna i den motion, som hans anförande här närmast berörde. Tvärt om delar utskottet fullständigt både motionärens och herr Ekdahls uppfattning i frågan, vilket också framgår av vad som skrivits i utskottsutlåtandet nerst på s. 31, där utskottet betonar önskvärdheten av att teoretiska och praktiska studier jämnställas i stipendiehänseende, och vidare i motiveringen överst på s. 32, där utskottet säger sig utgå ifrån att departementschefen tar frågan under närmare övervägande. Detta är ett tydligt och klart uttalande från utskottets sida, att här bör skapas mera jämbördighet. Utskottets skäl härför är precis detsamma, som det herr Ekdahl här anförde när han framlade sina önskemål, nämligen att man måste försöka att i rätt stor utsträck-

Anslag till stipendier vid högre läroanstalter m. m. (Forts.)
ning dirigera över ungdomen på de praktiska utbildningslinjerna. Jag har för min del ingen annan önskan än att de önskemål, som framförts i motionen, skola vinna beaktande, och jag tror att departementschefen kommer att ägna dem en uppmärksamhet, som kommer att ge ett praktiskt resultat.

Vidare anfördes ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till konstfackskolan.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

*Anslag till
avlöningar vid
de allmänna
läroverken
m. m.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 142 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 1 mars 1946, för riksdagen framlagt vissa förslag beträffande de allmänna läroverken m. m.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehäft åtskilliga inom riksdagens kamrar väckta motioner.

I en inom andra kammaren av herrar *Kempe* och *Persson* i Landafors väckt motion (II: 426) hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att de kommunala gymnasierna i Söderhamn och Arvika skulle förstärkas.

I en likaledes inom andra kammaren av herr *Persson* i Landafors *m. fl.* väckt motion (II: 313) hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för slopande av terminsavgifterna för elever vid statens realskolor och allmänna läroverk, högre flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska realskolor och kommunala flickskolor, yrkesskolor, tekniska läroanstalter samt vid skolor för handel och sjöfart, fiske, jordbruk och binäringar och skogsbruk, i de fall terminsavgifter uttagas, samt att Kungl. Maj:t till 1947 års riksdag utformar och framlägger de förslag, som föranledas av riksdagens uttalande».

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 426

1. godkänna i utskottets hemställan intagen personalförteckning för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av sagda personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1946/47, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida befattningen skulle kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämneslärrinnebefattning;

3. godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föranleddes av den fortsatta ombildningen av kommunala mellanskolor till samrealskolor;

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)

5. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 34 535 000 kronor;

6. besluta, att avgifter i samband med student- och realexamina skulle utgå enligt av departementschefen förordade grunder;

7. till Vissa kostnader för student- och realexamina för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 335 500 kronor;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 261 och II: 412 till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

III. att motionerna I: 16 och II: 26 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionen II: 315 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionen II: 313 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Mannerskantz, Petersson, Lindholm* och *Holmström*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Holmström**: Herr talman! Vid detta utlåtande finns fogad en blank reservation, och jag anhåller nu att som förklaring till densamma få säga några ord.

Som av utskottsutlåtandet framgår, ha till Kungl. Maj:t från åtskilliga orter gjorts framställningar om upprättandet av statliga gymnasier. Departementschefen anser, att av de ifrågakvarande orterna Arvika, Söderhamn och Varberg vore de mest aktuella, och han erinrar om, att Arvika sedan 1936 och Söderhamn sedan 1913 upprätthållit kommunala gymnasier, ävensom att denna omständighet för dessa städers vidkommande utgör ett särskilt motiv för inrättandet av statliga gymnasier där, ett förhållande som icke finge förbises. Med hänsyn till de pågående stora skolutredningarna anser sig emellertid departementschefen icke kunna lämna direkt förslag i det avseendet. Departementschefen uttalar en förhoppning om, att frågan om en blivande skolreform snart skall ha kommit i ett sådant läge, att spørsmålet om ett fortsatt utbyggande av läroverksorganisationen med statliga gymnasier på nämnda orter skall kunna upptagas till förnyat övervägande.

Statsutskottet understryker kraftigt detta departementschefens uttalande och anför: »Med anledning av vad departementschefen sålunda anför vill utskottet — som anser starka skäl tala för att Arvika, Söderhamn och Varberg utrustas med statliga gymnasier — framhålla önskvärdheten av att inom de pågående skolutredningarna riktlinjerna för gymnasieorganisationen snarast möjligt bli uppdagna, så att ett mera avsevärt uppskjutande av ett slutligt ställningstagande till ifrågakvarande tre orters gymnasiefråga kan undvikas.»

Jag anhåller nu, herr talman, att få ytterligare understryka sanningen i detta uttalande. Jag vill begagna tillfället att framhålla, att Söderhamn i denna sak blivit särskilt illa behandlat. I en sakkunnigutredning 1940 i denna fråga uppsattes vissa orter i den ordning i vilken de borde förses med statliga gymnasier. Söderhamn sattes på tredje plats. Emellertid förbigicks Söderhamn, och staden väntar alltjämt på sin plats bland städer med statligt gymnasium. Härtill kan läggas vad jag nyss nämnt, nämligen att Söderhamn ända sedan 1913 haft ett kommunalt gymnasium. Det har kostat staden omkring 800 000 kronor; Arvika har haft sitt gymnasium sedan 1936. Kungl. Maj:t har emellertid på visst sätt behjärtat

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)
saken och med hänsyn till de avsevärda kostnader Arvika och Söderhamn haft för sina gymnasier föreslagit ett statsunderstöd för nästa budgetår på 15 000 kronor för vardera staden, utgörande omkring hälften av dess kostnader i detta hänseende.

I ärendet föreligga två motioner. I den ena föreslås, att gymnasierna i Arvika och Söderhamn skola omedelbart förstatligas. Med hänsyn till den pågående skolutredningen har emellertid statsutskottet icke ansett sig kunna tillstyrka denna framställning. I den andra motionen föreslås, att anslaget till det kommunala gymnasiet i Söderhamn skall höjas till 29 000 kronor. Denna motion bygger på en felaktig förutsättning och har därför icke kunnat vinna statsutskottets tillstyrkan.

I detta läge har jag i utskottet måst biträda Kungl. Maj:ts förslag om 15 000 kronor i anslag till vardera av de kommunala gymnasierna i Arvika och Söderhamn, och det har jag gjort med följande resonemang. Sedan departementschefen gjorde sin beräkning har riksdagen beslutat en löneförbättring, som gör att lönekotot för vardera gymnasiet höjts med omkring 3 000 kronor. Efter departementschefens beräkningsgrund, innebärande att staten skall lämna understöd med halva kostnaden, blir det 1 500 kronor för vardera staden. Mitt förslag innebar, att anslaget skulle höjas till 16 500 kronor. Detta förslag vann icke utskottets bifall, och därför ha vi, som i utskottet röstade för detta förslag, måst reservera oss blankt, enär av formella skäl något yrkande i det avseendet icke kan framställas i kamrarna.

Jag är alltså, herr talman, tyvärr förhindrad att ställa något yrkande.

Herr **Kempe**: Herr talman! Frågan om det berättigade i behovet av ett förstatligande av gymnasierna i Arvika och Söderhamn synes inte längre vara föremål för diskussion. Departementschef och utskott äro överens i princip, men i skolutredningens framtida planer har man funnit en fallucka för att ytterligare uppskjuta avgörandet av denna för dessa städers vidkommande så viktiga fråga. Då departementschef och utskott i sak äro överens om att dessa städers gymnasier böra förstatligas, har jag ingen anledning att ange några ytterligare skäl för ett förstatligande utöver vad respektive städers fullmäktige anfört, skäl som delvis återgivits i den av mig och herr Persson i Landafors väckta motionen. Däremot har jag anledning att uppta till närmare granskning departementschefens och utskottets argumentering för att dessa instanser, trots att de i sak äro överens med motionärerna, hemställa om avslag på framställningen om att gymnasierna i Arvika och Söderhamn skola förstatligas.

Departementschefen anför därvidlag ibland annat följande: »Därest icke de inom skolans område pågående utredningarna, vilka syfta till en vittgående omorganisation av hela vårt skolväsen, enligt mitt förmenande tvingade till skärpt återhållsamhet i fråga om mera betydande organisatoriska förändringar av läroverksorganisationen, skulle jag med hänsyn till de skäl, som kunna anföras till stöd för nyssnämnda framställningar från Arvika, Söderhamn och Varberg, icke tvekat att för egen del förorda bifall till dessa. I skolfrågans nuvarande läge anser jag mig dock icke böra medverka till den ifrågasatta utbyggnaden av en organisation, som månhända står inför en omdaning, vars förverkligande skulle försvåras av en sådan utbyggnad.» Låt vara att frågan om skolans organisation ligger i stöpsleven, så förefaller det mig som om det vore något långsökt att med hänvisning till den pågående skolutredningen på obestämd tid uppskjuta avgörandet av frågan om ett förstatligande av gymnasierna i Arvika och Söderhamn. Departementschefens argument är också något vagt formulerat när han säger: »I skolfrågans nuvarande läge anser jag mig dock icke böra medverka till den ifrågasatta utbyggnaden av en organisa-

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)

tion, som måhända står inför en omdaning, vars förverkligande skulle försvåras av en sådan utbyggnad.»

Att ett förstatligande av ytterligare ett par gymnasier i någon nämnvärd grad skulle försvåra ett genomförande av skolutredningens förslag har jag svårt att föreställa mig, detta särskilt som man i detta förstatligandets tidevarv har speciell anledning utgå från att statens insatser att höja såväl skolstandarden som utrustningen icke komma att minska utan tvärtom öka. Och allra minst kan väl ett sådant förstatligande anses rulla stenar i vägen, då det gäller att förverkliga skolutredningens framtida planer. Det är väl fråga om inte förslaget i det avseendet i stället skulle jämna vägen för ett genomförande i ett ännu snabbare tempo av skolutredningens »revolutionerande» planer. Även om en genomgripande omorganisation kommer att rekommenderas av skolutredningen, kan det väl inte spela någon större roll, om det vid tidpunkten i fråga skulle finnas två eller tre gymnasier fler än nu, då skolutredningens förslag skall omsättas i praktiken. För övrigt har man under den tid 1940 års skolutredning arbetat förstatligt gymnasier i Hässleholm, Ludvika, Örnköldsvik, Boden och Sollefteå. Vi ha visserligen sedan dess fått en ny skolutredning. Men kan man under pågående utredning i det ena fallet obehindrat förstatliga kommunala gymnasier, borde man även i det andra fallet kunna göra detta.

Skolöverstyrelsen, som för sin del tillstyrkt förstatligande, erinrar också om det faktum, att man tidigare under pågående utredningar kunnat förstatliga kommunala gymnasier. I propositionen lämnas följande redogörelse för överstyrelsens yttrande så vitt angår gymnasiet i Arvika: »Skolöverstyrelsen, som funnit starka skäl för ett statligt gymnasium i staden, har uttalat att, enär man icke kunde överblicka, när skolutredningen kunde komma att redovisa resultaten av sina undersökningar rörande gymnasieorganisationen, och ett antal högre läroverk de senare åren successivt inrättats utan avvaktan på nämnda utredning, frågan om förstatligande av det kommunala gymnasiet nu borde kunna upptagas till behandling. Överstyrelsen har därför hemställt, att samrealskolan i Arvika skall från och med budgetåret 1946/47 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämmer ombildas till högre samläroverk med fyraårigt latin- och treårigt realgymnasium.» Så långt sträcker sig skolöverstyrelsen.

Även om man under nuvarande förhållanden med hänsyn till skolutredningen från ecklesiastikministerns sida icke vill sträcka sig så långt som till en utbyggnad av gymnasiet, så kunde man i år ha inskränkt sig till ett förstatligande. Motionens syfte har främst varit, att staten skulle övertaga kostnaderna för Arvikagymnasiet, då det måste anses vara oriktigt, att dessa skola belasta Arvika stad, fastän gymnasiet till stor del frekventeras av elever från kommuner utanför staden. Ett ytterligare uppskjutande av förstatligandet av gymnasiet i Arvika skapar komplikationer vad lokalfrågan beträffar. Av stadsfullmäktiges skrivelse till Kungl. Maj:t framgår, att läroverkets lokaler äro otillräckliga. För närvarande läsa tre klassavdelningar regelbundet i yrkeskolans lokaler, som i flera avseenden äro otillfredsställande, framhålles det i skrivelsen från stadsfullmäktige. Ett förslag till om- och tillbyggnad ligger nu färdigt. Då det kommer att kosta kommunen över en miljon kronor, förstår man, att kommunala myndigheterna icke gärna sätta i gång denna stora byggnation förrän de ha garantier för att gymnasiet blir förstatligt. Genom ett uppskov med förstatligandet blir således även byggnadsfrågan förhalad.

Hur den framtida gymnasieformen än blir gestaltad kan det väl knappast råda någon tvekan om att icke skollokalerna komma att behövas, varför det ur alla synpunkter hade varit önskvärt att förstatliga gymnasiet i Arvika.

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)

I och för sig är det tacknämligt, att statsbidraget höjes till 15 000 kronor. För staten borde det emellertid ej möta några större betänkligheter i ekonomiskt avseende att övertaga de kostnader, som äro förenade med att gymnasiet förstatligas. Under de tio år som det kommunala gymnasiet i Arvika existerat ha utgifterna för gymnasiet från stadens sida varit icke mindre än omkring 300 000 kronor. För innevarande år beräknar man en utgift, frånräknat statsanslag och terminsavgifter, på i runt tal 32 500 kronor.

Herr talman! Departementschefens och utskottets ställning till förstatligandet av Arvika kommunala gymnasium är mycket positiv. Så snart skolutredningen är färdig skola statsmakterna taga upp frågan till förnyad omprövning. Detta är i och för sig hoppningivande. Men då de argument som anförts av mina motståndare i denna fråga icke äro hållbara ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Persson i Landafors väckta motionen nr 426.

Herr **Hallén**: Herr talman! Då Arvika är en av de berörda städerna, tillåter jag mig säga några korta ord. Även om jag i allt sympatiserar med de önskemål, som herr Kempe här framförde, finner jag det meningslöst att söka förmå riksdagen att gentemot det enhälliga statsutskottet biträda denna motion och bryta ut vår stad ur det utredningssammanhang som statsutskottet talat om.

Varför jag tagit till orda är för att närmare understryka en viktig synpunkt. Såsom är omnämnt i stadsfullmäktiges framställning arbetar samrealskolan i Arvika under de mest olidliga lokalförhållanden. Ett bygge kan svårigen företagas, innan frågan om gymnasiets förstatligande är löst. Man kan icke bygga lokaler för ett gymnasium, med real- och latinlinje, med mindre man något så när vet, när de kunna tagas i bruk. Både realskolan och gymnasiet få arbeta i provisoriska lokaler. Jag kan, fast det icke är någon särskilt relevant synpunkt, bara nämna, att den prästgård, som jag själv bebör och som ligger intill läroverket, är jag beredd att frivilligt utrymma och skaffa mig en tillfällig bostad för att under det närmaste undervisningsåret bereda — mycket provisoriska — lokaler åt skolan. Knappast någon samrealskola eller något kommunalt gymnasium torde ha så olidliga lokalförhållanden som samrealskolan och det kommunala gymnasiet i Arvika. Detta spörsmål kan icke lösas utan att samtidigt frågan om gymnasiets förstatligande blir avgjord.

Jag vill tacksamt taga vara på statsrådets förklaring, att han hoppas, att pågående utredning snart blir klar, så att man kan tillgodose de tre ifrågavarande städernas berättigade intressen.

Jag vill också uttala den förhoppningen, att utredningen blir klar i så god tid, att man om möjligt vid nästa års riksdag skall kunna motse proposition om ett förstatligande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Jag hade ej tillfälle att vara närvarande när den föregående punkten, som handlade om stipendiefrågorna, togs upp till diskussion. Jag vill emellertid passa på detta tillfälle att med talmannens tillstånd uttrycka min stora tillfredsställelse över att denna stora reform för demokratisering av vårt undervisningsväsen har kunnat föras i hamn genom andra kammarens beslut under så stor enighet som blivit fallet. Jag vill också begagna detta tillfälle att säga, att det speciellt gläder mig, att det varit mig möjligt att vid utarbetandet av propositionen i ärendet i så stor utsträckning bygga på resultatet av min företrädares, professor Bagges utredning.

Den punkt som nu är föremål för diskussion gäller ju en till synes liten

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)

fråga. Det gäller, om man skall förstatliga ett par gymnasier, som nu äro kommunala, och om man skall inrätta ett gymnasium, på en ort, där gymnasium för närvarande ej finnes upprättat. När jag tagit den position jag gjort — jag vill vänta — så beror det, såsom jag uttryckligen sagt i propositionen, icke på att jag ej är övertygad om att både Varberg, Arvika och Söderhamn böra ha statliga gymnasier, utan det beror på att jag icke sett saken isolerad utan i ett litet större sammanhang. Det är sambandet med byggnadsfrågorna som i första hand gör, att jag är tveksam att gå till ett förstatligande för närvarande. Om vi lösa förstatligandefrågan, bli dessa byggen omedelbart eller praktiskt taget omedelbart igångsatta. Det skulle vi ha vissa bestämda olägenheter av för närvarande. Det förhåller sig nämligen så, att vi hålla på att pröva frågan om hela vår gymnasieorganisations omgestaltning. Det är mycket möjligt, att man kommer fram till en gymnasieorganisation, som — för all del — icke mycket skiljer sig från den nuvarande. Kammaren skall icke vänta sig några revolutioner. Men på en punkt kan det hända, att man når ett resultat, som kommer att påverka byggnadsplanerna. För att möjliggöra ett studium i friare grupper och för att möjliggöra hållande av lektioner av föreläsningstyp kan det komma att visa sig erforderligt att vid uppförande av skolbyggnader tillämpa en annan rumsdisposition än den som hittills varit vanlig. Det är i varje fall idéer, som diskuterats inom den sittande skolkommissionen och mött mycket stor förståelse på olika håll.

Då har jag sagt mig, att om vi kunde vänta med igångsättandet av byggen åtminstone ett år, så att vi finge se, om det bleve något av våra planer, vore det en stor fördel. Men jag är, som kammarens ledamöter kanske veta, mycket litet doktrinär. Man kanske kan säga, att jag är mycket litet principfast. Om det visar sig, att exempelvis i Arvika eller Härnösand eller Örnsköldsvik eller på andra ställen, där man har byggnadsplaner, det föreligger ett nödläge, om förefintliga skollokaler äro så bristfälliga att barnens och lärarnas hälsa äventyras, är jag, herr talman, icke så säker på att reformplanerna ha den räckvidden, att jag vågar motsätta mig byggena. Men jag har gärna velat, om möjligt, uppskjuta det avgörandet tills man fått litet säkrare grunder för bedömandet. Mera än de organisatoriska skälen är det detta som är anledningen till, att i år varken Arvika gymnasium eller Söderhamns gymnasium äro föreslagna till förstatligande. Men jag vill deklarerat att jag skall söka driva dessa undersökningar så pass snabbt, att vi ett annat år befinna oss i ett sådant läge, att vi kunna säga till kommunerna, att det icke finnes anledning att längre vänta, och att de böra rusta upp sitt skolväsen.

Herr Persson i Landafors: Herr talman! Av den förklaring, som statsrådet Erlander lämnat, att det huvudsakligen är med hänsyn till byggnaderna som man vill skjuta på dessa gymnasiers förstatligande ett år, framgår det tydligt, att det icke föreligger några principiella meningsskiljaktigheter i fråga om behovet av ett förstatligande.

Jag vill dock säga ett par saker beträffande Söderhamn. Söderhamn har haft sitt kommunala gymnasium ända sedan 1913. Kostnaderna, som uppgått till en summa av 800 000 kronor, ha helt och hållet betalats av denna lilla och fatiga stad under den trettioårsperiod som gått. Med de strävanden som staden ådagalagt för att bereda möjligheter till utbildning för studieintresserad ungdom är det alldeles uppenbart, att det är ett fullt berättigat krav, när Söderhamn vid fyra olika tillfällen gjort framställning att få sitt kommunala gymnasium förstatligt.

Den första framställningen gjordes ju redan 1935. Den avstyrktes med motivering, att behovet av gymnasium i Söderhamn ännu icke påvisats vara av

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)

den art, att skäl föreläge att redan då inrätta ett statligt gymnasium därstädes. 1939 gjordes en förnyad framställning om förstатligande av detta kommunala gymnasium. Denna framställning överlämnades till en sedermera tillsatt sakkunnigutredning för frågan angående utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen. Utredningen förordade inrättande av ett statligt gymnasium i Söderhamn, men därvid stannade det.

Den 16 oktober 1943 upprepades framställningen. Skolöverstyrelsen föreslog, att i Söderhamn skulle upprättas ett statligt gymnasium med 3-årig latin- och reallinje. I proposition år 1944 förordade departementschefen statliga gymnasier i Ludvika och Örnsköldsvik som de mest angelägna, men åberopade statsfinansiella skäl och avsaknaden av en allmän överblick över landets gymnasieförhållanden och utbildningsmöjligheter som hinder för inrättande av flera nya statliga gymnasier. Därmed uppsköts frågan ytterligare för Söderhamns del.

I följd i september kommo stadsfullmäktige i Söderhamn åter med sin framställning. Denna remitterades till skolöverstyrelsen för yttrande. Skolöverstyrelsen har tillstyrkt förstатligande av gymnasiet i Söderhamn.

Jag anser, att de strävanden som hela tiden ådagalagts av stadsfullmäktige i Söderhamn och stadens ekonomiska uppoffringar för att sörja för utbildningsmöjligheter för provinsens skolgång snarast möjligt bära från riksdagens sida röna det erkännande och den rättvisa, som ett beslut att göra det kommunala gymnasiet till statligt skulle utgöra.

I föreliggande proposition nr 142 har departementschefen bland annat framhållit, att Söderhamn bör ha förtursrätt att få sitt kommunala gymnasium avlöst av ett statligt sådant, så snart den pågående utredningen på skolans område visar, att gymnasiet i Söderhamn kan infogas i den nya organisationen. Med hänsyn till det berättigade i framställningarna från Söderhamns stadsfullmäktige om förstатligande föreslås, att som ett provisorium det årliga statsbidraget höjes från 6 000 kronor till 15 000 kronor. Detta är i och för sig en god ekonomisk hjälp.

Vi ha i vår motion nr II: 426 ansett, att riksdagen nu äntligen borde bifalla den av Söderhamn vid fyra skilda tidpunkter gjorda framställningen om det kommunala gymnasiets förstатligande. Även om det nu pågår utredning om hur den framtida organisationen på detta område skall se ut, har jag svårt att finna, hur det skulle kunna uppstå några svårigheter att infoga Söderhamns gymnasium i den blivande organisationen.

Statsutskottet har intagit en positiv hållning till frågan i dess helhet och understrukit önskvärdheten av att inom de pågående skolutredningarna riktlinjerna för gymnasieorganisationen snarast möjligt bliva uppdragna, så att ett mera avsevärt uppskjutande av ett slutligt ställningstagande till ifrågakörande tre orters, d. v. s. Söderhamn, Arvika och Varberg, gymnasiefråga kan undvikas.

Frågan har genom detta utskottets uttalande till förmån för bland annat Söderhamn skjutits i förgrunden, så att även om utskottet avstyrker vår motion det synes mig riktigt, att riksdagen redan nu beslutar om att det kommunala gymnasiet i Söderhamn göres till statligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår motion II: 426.

Vidare har jag i motion II: 313 hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sig för slopande av terminsavgifterna för elever vid statens realskolor och allmänna läroverk, högre flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska realskolor och kommunala flickskolor, yrkesskolor, tekniska läroanstalter samt vid skolor för handel och sjöfart, fiske, jordbruk med binärningar och skogsbruk, i de fall terminsavgifter uttagas, samt att Kungl. Maj:t till 1947 års

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)

riksdag utformar och framlägger de förslag, som föranledas av riksdagens uttalande. Med det beslut, som vi nyss fattat med anledning av statsutskottets utlåtande, nr 108, angående stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter, anser jag frågan om slopande av terminsavgifter höra intimt samman. Utöver de förbättringar av stipendierna som nyss beslutats böra också andra åtgärder vidtagas för att undanröja hindren för obemedlad och mindre bemedlad studiebegåvad ungdom att erhålla högre undervisning, d. v. s. de ekonomiska hindren för tillträde till högre skolor böra raseras. Detta synes mig vara en förstahandsåtgärd för demokratiseringen av skolväsendet. Denna åtgärd bör bestå i att terminsavgifterna slopas. Då nu riksdagens strävan går ut på att genom stipendier och statsbidrag organisera hela vårt skolväsende så, att högre skolor bli tillgängliga för hela landets studieintresserade ungdom, finner jag det naturligt att terminsavgifterna vid de högre skolorna snarast möjligt borttagas.

Departementsmentschefen har framhållit, att frågan om terminsavgifterna vid de allmänna läroverken inom en nära framtid torde komma att upptagas till övervägande. Statsutskottet anser också i princip goda skäl tala för att undervisningen vid de i motionen angivna läroanstalterna göres avgiftsfri. Utskottet anser dock, att man bör invänta förslag i ämnet från Kungl. Maj:t. Ett beslut i frågan, innebärande att riksdagen uttalar sig för slopande av terminsavgifterna och att regeringen i anledning därav framlägger de förslag till nästa års riksdag, som äro betingade av ett sådant beslut, skulle redan nu vara till vägledning för de skolutredningar, som pågå, vid den slutliga utformningen av deras förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall även till min motion nr 313.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Jag förstår mycket väl de synpunkter, som här företrätts av de talare, som uppträtt för bifall till motionerna om förstatligande av de kommunala gymnasierna i Arvika och Söderhamn. Men jag är en smula överraskad över att de icke anse de motiv bärande och starka, som föreligga för både departementschefens i propositionen uttalade mening och utskottets inställning att under förhandenvarande förhållanden gå fram för ett omedelbart beslut. Sällan har väl utskottet — och jag förmodar att även riksdagens ståndpunkt blir densamma — uttalat sig så positivt för ett förstatligande som här skett och för önskemålet att detta förstatligande skall ske så snart som möjligt. Med andra ord: här äro alla parter ense om ett förstatligande. Då tycker jag, att vi kunna vara belåtna. Vi komma nog ganska snart fram till detta mål. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framförde nyss ett par skäl utöver de rent organisatoriska för ett uppskov, men han tilllade, att han för sin del var beredd att taga frågan under övervägande och, så vitt jag fattade honom rätt, framlägga förslag redan till nästa års riksdag. Under sådana förhållanden förefaller det icke vara någon anledning att nu fatta ett annat beslut än om bifall till utskottets förslag.

Denna min motivering kan på visst sätt också utgöra motivering när det gäller utskottets förslag i anledning av motionen om avskaffande av terminsavgifterna. Här ha departementschefen och utskottet uttalat den meningen, att terminsavgifterna böra avskaffas. Utskottet säger sig för sin del sakna anledning att nu framlägga förslag i ämnet och önskar, att Kungl. Maj:t skall komma med förslaget. Efter det uttalande utskottet här gjort, vilket jag hoppas att riksdagen också skall göra till sitt, tror jag att det blir samma resultat som om vi bifölle motionen och på det sättet ginge förbi Kungl. Maj:t.

Till sist några ord i anledning av herr Holmströms anförande. Han anförde samma synpunkter i statsutskottet, och personligen förstår jag mycket väl

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. (Forts.)
motiven för hans framställning. Jag nämnde i utskottet, och jag kan meddela det också här, att jag ingenting hade emot att vi skulle taga tillbaka ärendet till avdelningen, så att vi komme i det läget, att det kunde framläggas ett förslag, som gav möjlighet att framställa ett yrkande i kamrarna. Eftersom det yrkande herr Holmström refererade går utöver Kungl. Maj:ts förslag, är det utslutet att nu framställa ett yrkande i den riktningen. Vi få ju här ändå säga, att departementschefens förslag om att höja anslaget från 6 000 till 15 000 kronor utgör ett erkännande av de uppföringar vederbörande städer ha gjort. Med detta få nog vederbörande nöja sig i år.

I förhoppning att frågan om förstatligandet av dessa kommunala gymnasier skall vara så nära förestående som möjligt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmström: Herr talman! Jag skall endast be att med anledning av det anförande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet höll nyss få till honom vördsamt hemställa, att han så fort det är möjligt förelägger riksdagen en proposition, innebärande att riksdagen skall fatta ett principbeslut rörande förstatligandet av de kommunala gymnasierna i Arvika och Söderhamn. Det ligger i sakens natur, att det för dessa städer är av mycket stor betydelse, att de så fort som möjligt få klart för sig, hur det kommer att bli och vad de ha att rätta sig efter. Detaljerna må sedan kunna ordnas vid ett senare tillfälle.

Det är, herr talman, endast detta uttalande jag önskat göra.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten I, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 426; och biföll kammaren utskottets hemställan i denna del.

På därå av herr talmannen givna proposition biföll kammaren härefter vad utskottet i punkterna II—IV hemställt.

Slutligen gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan i punkten V propositioner dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 313; och biföll kammaren utskottets hemställan i nämnda punkt.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad och Stockholms läns landsting för uppförande och drift av en medicinsk tuberkulosklinik och en thoraxkirurgisk klinik vid karolinska sjukhuset;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till omkostnader för lagring m. m. av gengaskol genom Svenska gengasaktiebolaget;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till tillverkning av syntetiskt gummi; och

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Det har i utskottets yttrande insmugit sig ett tryckfel, vilket gör att framställningen blivit missvisande. I hemställan under punkt d) står det bl. a.: »Anordnande av personhiss inom Västerås slott» — — — »Omläggning av värmesystemet m. m. i landsstatshuset i Falun.» I utskottets yttrande däremot omnämnes endast personhissen, men denna har där blivit placerad i Falun i stället för i Västerås. Till rättelse härav får jag meddela, att i den mening å s. 6 i utlåtandet, som börjar med orden »Härjämte har», skall uttrycket »landsstatshuset i Falun» utbytas mot »Västerås slott».

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 116, i anledning av väckt motion angående utredning om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis.

I en inom andra kammaren av herr *Holmberg* väckt motion (II:153), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i fråga om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis.

Motion om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis.

Utskottet hemställde, att motionen II:153 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Holmberg**: Herr talman! Det enda skäl utskottet anfört mot att nu beställa en utredning i förevarande ärende är, att initiativet skett genom en enskild motion. Det är en fras, som förekommer ganska ofta i utskottsutlåtanden, och man kan fråga sig, vad den enskilde riksdagsmannens motionsrätt egentligen skall tjäna till, om utskotten göra till någon sorts princip, att initiativ som tagas på detta sätt icke böra beaktas. Utskottsbehandlingen avser ju att vara en så grundlig saklig prövning av ärendena, att det skall ge riksdagen möjlighet att bedöma vad som skall göras. Man kan icke säga, att nu föreliggande utlåtande rörande en mellanriksväg i Norrbotten levererar något sådant sakmaterial, på vilket riksdagen kan bedöma det berättigade eller oberättigade i det förslag som framställts. Hänvisningen till att det i detta fall handlar om en enskild motion är nämligen icke ett sådant sakligt skäl.

Jag skulle förstå utskottet, om det vore fråga om att nu fatta ett definitivt beslut om vägens byggande med de ganska betydande ekonomiska konsekvenser detta innebär. Den kommer nämligen enligt förkludande att kosta inemot 4 miljoner kronor. Jag skulle som sagt förstå, om utskottet vore litet betänksamt inför ett sådant förslag och om man då anförde, att man icke vore beredd att taga det efter endast en enskild motion. Men här är det fråga om att pröva de mer eller mindre bestyrkta påståenden, som gjorts rörande vägens betydelse och de ekonomiska konsekvenserna för staten vid ett eventuellt vägbygge. Så långt tycker jag att riksdagen kunde gå även på ett enskilt initiativ.

På viktiga punkter är det nämligen redan nu bevisat, att vägen komme att

Motion om byggande av en väg från Södvalvspeu till Graddis. (Forts.)
få en mycket stor betydelse. Den övertygelsen hyses för övrigt av ungefär 100 000 personer, som äro direkt berörda av vägen och bo i de trakter, där vägen komme att dragas fram, jämte åtskilliga tusen som ha sina intressen knutna till vägprojektet. Det förefaller mig vara skäl nog för riksdagen att åtminstone begära en utredning.

Utskottet säger sig vilja avvakta initiativ från vederbörande myndigheter på detta område. Jag vill erinra om att det redan tagits många sådana sådana initiativ. För det första ha kommunalförsamlingarna inom de områden det gäller vid flera tillfällen under femtio års tid gjort upprepade försök att få vägen till stånd. Vidare har den lokala vägförvaltningen varit i livlig verksamhet för samma sak. Dessutom har länsstyrelsen i Norrbottens län gjort flera framställningar i ärendet. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också ansett att vägen bör byggas. Alla dessa myndigheter känna bäst till vilken betydelse vägen kan få, och deras övertygelse borde väl borga för att projektet åtminstone är värt en undersökning.

Då nu utskottet icke ansett sig böra furnera riksdagen med något sakmaterial för denna frågas bedömning, skall jag be att få referera några av de skäl som legat till grund dels för myndigheternas framställningar vid olika tillfällen, dels för den motion jag väckt.

Av den föreslagna vägens sträckning framgår, att den skulle komma att sätta det nordsvenska vägnätet i förbindelse med det nordnorska och bl. a. ge tillträde till isfria hamnar. För närvarande finns ingen sådan vägförbindelse norr om Tärna. Det finns alltså icke vägförbindelse någonstans vid den norrbottniska gränsen mot Norge. Det är väl dock ganska självklart, att en sådan skulle komma att ha mycket stor betydelse och verksamt bidra till att underlätta handelsförbindelser och persontrafik mellan Norge och Sverige.

Från svensk sida har vägen framför allt tillmätts betydelse för exploateringen av skogstillgångarna i Arjeplogs och Arvidsjaurs socknar. Länsjägmästaren i Norrbottens län har företagit en vidlyftig utredning om den saken, och den visar, att vi, om vägen byggdes, skulle kunna få avsättning till Norge för trävirke av olika slag från ett område på ungefär 100 000 hektar skogsmark. Detta är dessutom ett skogsområde, från vilket det för närvarande är mycket svårt att få avsättning för skogen på grund av en rad samverkande ogynnsamma omständigheter. Flottledsförhållandena äro nämligen mycket dåliga i vissa delar av trakten. I en del vattendrag tager det en tid av två år att få ned timret. Andra vattendrag kunna överhuvud taget icke alls användas för flottning. Som exempel på hur detta påverkat skogsbruket anför länsjägmästaren, att det finns 13 utstämplade skogsposter på kronomark som fortfarande kvarstå därför att inga anbud ingivits och trots att de varit tillgängliga i vissa fall många år. Men bara några mil därifrån på den norska sidan föreligger ett mycket stort behov av trävirke och sågat virke. Bl. a. finns det flera båtvarv, som bygga ishavsskutor och ha behov av virke av den kvalitet, som kan levereras från dessa skogar. Dessutom kan man få avsättning för brännved samt fiskstänger, träkol, tjära och andra dylika produkter. Förädlingen av trävirket från dessa områden till sådana förnödenheter skulle kunna ske vid mindre förädlingsanläggningar i Arjeplogs och Arvidsjaurs socknar och bli ett medel att åstadkomma ett mera differentierat näringsliv än det som för närvarande förekommer.

Nordnorge lider brist på skog, och priserna på skogsprodukterna ligga för närvarande ungefär tre gånger så högt i Nordnorge som på den svenska sidan. Det kan också förtjäna att nämnas, att av dessa skogar äger staten 64 %. Investeringen i vägen komme alltså att medverka till en betydande värdestegring av statens egna naturtillgångar.

Motion om byggande av en väg från Södvaluspen till Graddis. (Forts.)

Av allt att döma komme också vägen att få en mycket stor betydelse för exploateringen av en del mineraltillgångar, som finnas i dessa trakter. För närvarande äro dessa nästan helt värdelösa på grund av att det icke finns kommunikationer. På förfrågan har statsgeologen Sven Gavelin meddelat mig, att det bl. a. vid Mavesjaure finns en malmfyndighet, som skulle få den bästa förbindelsen via Norge, om den skulle exploateras. Mavesjaure ligger ett par mil från den väg det vore fråga om.

Bolidens gruvaktiebolag lämnar också en del mycket intressanta upplysningar om utnyttjandet av malmförekomster i dessa trakter. Jag skall citera ett avsnitt av ett brev, som bolaget tillställt mig: »Bolidenbolaget har sedan många år tillbaka eftersökt fyndigheter i fjällkedjan och har därvid tagit ett stort antal inmutningar, som i några fall följts av utmål, där malm kunnat påvisas. På de utmål, som lagts, ha endast fyndigheterna i Laisvall medfört anläggningar och brytning av malm. Denna brytning kom till stånd under kriget för att söka bidraga till landets blyförsörjning. Av de blyfyndigheter som man då kände var Laisvall den bäst belägna i förhållande till transportvägar och gav anledning att förmoda det bästa resultatet. Bolaget innehar ett flertal utmål på andra ställen efter fjällkedjan, men har det hittills icke varit anledning att närmare undersöka någon av dessa. En bidragande orsak härtill är de långa avstånden från transportvägar till fyndigheterna. För den händelse att den av Eder omnämnda planerade vägen skulle komma att byggas efter Sildutdalen, kommer en av bolagets utmålslagda fyndigheter att få ett så mycket bättre läge i förhållande till transportväg, att det finnes anledning undersöka, om denna fyndighet är brytvärd.»

Det är alltså ganska tydligt, att utnyttjandet av skogar och malmförekomster på ett rationellt sätt i dessa trakter i mycket hög grad är beroende av att detta vägbygge kommer till stånd.

Dessutom kan man vänta ett betydande uppsving av turisttrafiken efter denna led — i och för sig icke det viktigaste skälet för detta vägbygge men dock ett ganska viktigt. Vägen genomkorsar nämligen i vissa områden den vackraste fjällvärld som överhuvud taget finns i de nordiska länderna, och den blir ju som sagt också den enda förbindelse i övre Norrland genom vilken man skulle kunna komma med bil eller buss till vårt grannland från Norrbotten. Man kan i någon mån bilda sig en föreställning om frekvensen på vägar av denna typ genom att jämföra med mellanriksvägen över Tärna, där det icke hör till ovanligheten att över 100 bilar och bussar per dag passera gränser. Turistföreningen i övre Norrland förklarar också att mellanriksförbindelser av detta slag äro oundgängliga, om man skall kunna göra de nordligaste delarna av vårt land attraktiva för turister och semesterfirande.

Slutligen har också lappfogden i detta område understrukit vikten av att denna väg kommer till stånd för stimulans av lapparnas näringar.

Norrmännen vänta med starkt intresse på att man från svenskt håll gör slag i saken. Myndigheterna på norsk sida äro helt positivt inställda. Alla tidningar i Nordnorge göra väldig reklam kring företaget och Norges automobilförbund har med understöd av en rad framträdande representanter för norskt näringsliv givit ut en broschyr, vari skildras den stora betydelse vägen kommer att få.

I min motion ifrågasättes icke något beslut som skulle binda riksdagen vid stora utgifter. Det är fråga om en utredning för att få reda på hur det ligger till med påståendena om vägens väldiga betydelse, vilken redan i vissa avscenden är bevisad. Jag tycker, som sagt, att riksdagen borde begära en sådan utredning, ty det ligger otvivelaktigt så till, att starka skäl tala för att denna väg förr eller senare måste byggas. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Motion om byggande av en väg från Sädvaluspen till Graddis. (Forts.)

Herr **Åkerström**: Herr talman! Motionären vände sig först emot det skrivsätt utskottet använt, och han fann det i detta sammanhang omotiverat. Med anledning därav vill jag erinra om att om man nu skulle gått in för bifall till denna motion, vari hemställes om utredning och förslag i fråga om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis, skulle det ju varit detsamma som att riksdagen av regeringen skulle rekvirera en proposition härom. Ett bifall till motionärernas yrkande skulle ju betygt, att vi varit i färd med att göra riksdagen till en vägstämma. Det är klart, att man icke kan vara med om en sådan utveckling i fråga om vägväsendet. Vi få nog hänvisa till att tillkomsten av vägar får ske med utgångspunkt från de lagar vi ha, som ange hur man skall gå fram, när det gäller att besluta i sådana frågor. Även motionären måste väl ändå erkänna, att vad som i ärendet sagts från utskottets sida är av rätt stort värde. Jag kan tala om att det har varit en deputation här från både Arvidsjaur och Arjeplogs socknar — denna väg är ju av ännu större intresse för Arjeplogs än för Arvidsjaur socken — och när dessa representanter fingo besked om vilken skrivning vi voro beredda att rekommendera, sade de sig vara fullt tillfredsställda.

En annan omständighet av betydelse är ju, att Kungl. Maj:t så sent som den 12 januari i år behandlat denna fråga. Det var alltså ungefär vid den tidpunkt, då motionären väckte motionen eller kanske strax dessförinnan. När nu utskottet skrivit, att utskottet, »som förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar förevarande vägfråga fortsatt uppmärksamhet, får hemställa . . .» måste det — om utskottets hemställan bifalles — innebära, att vi ha ifrån riksdagens sida förklarat oss positivt inställda till tanken på en fortsatt utredning om detta spörsmål.

Med anledning av det brev från Bolidens gruvaktiebolag, ur vilket herr Holmberg gjorde ett citat, fäste jag mig vid att bolaget intagit ungefär denna ståndpunkt: först sedan man beslutat bygga en väg i närheten av dessa förekomster, äro vi beredda att göra en grundlig undersökning. Jag undrar om man icke borde rekommendera Bolidens gruvaktiebolag att gå den motsatta vägen och först undersöka dessa förekomstets brytningsvärde för att sålunda kunna få fram ytterligare skäl för att riksdagen skulle ge sig in på en så betydande investering, som byggandet av denna väg skulle kräva — enligt motionärens upplysningar rör det sig om en summa av 4 miljoner kronor.

Skulle man till det nu anförda lägga några andra synpunkter, vill jag framhålla, hurusom norrbottningarna även ha intresse av att få mellanriksförbindelse i andra delar av länet. Dessutom finns det ju överhuvud taget i Norrland och icke minst i Norrbotten ett mycket stort behov av vägar. Om man skulle säga till norrbottningarna, att de finge en summa pengar — låt oss säga fem eller tio miljoner kronor — och att de sedan finge besluta, hur de skulle investera de pengarna i vägbyggen, så är det icke alls säkert, att de skulle vilja använda fyra miljoner kronor av nämnda summa just till den nu föreslagna vägen. Det kan hända, att norrbottningarna själva skulle komma till den slutsatsen, att det finnes andra vägar, som skulle gå före just denna mellanriksväg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Holmberg**: Herr talman! Vad som eventuellt kunde hända, om man skulle gå till väga på det sätt herr Åkerström sade beträffande fördelningen av vägmedel till Norrbotten, är det knappast anledning att här diskutera. För det första gäller det här icke vägväsendet i allmänhet i Norrbotten utan denna speciella väg. För det andra gäller det icke något definitivt beslut utan att verkställa utredning rörande detta vägprojekt. Det är väl självklart, att förslag

Motion om byggande av en väg från Sädvaluspen till Graddis. (Forts.)
från Kungl. Maj:ts sida i detta fall måste bli beroende av vilket resultat utredningen komme till. Slutligen vill jag framhålla för herr Åkerström, när han säger, att representanterna från de båda nämnda socknarna blevo tillfredsställda med utskottets skrivning, att de förklarade sig tillfreds med den ändring utskottet företog efter uppvaktningen, ty före denna uppvaktning hade utskottet intagit en mycket, mycket mera reserverad ståndpunkt till detta vägprojekt. Det är självklart, att orsrepresentanterna, som ytterst äro initiativtagare till min motion, skulle varit mest tillfredsställda, om det blivit bifall till min motion. Det ha de också uttryckligen förklarat vid flera tillfällen.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 117, i anledning av väckta motioner angående en omprövning av räntan å vissa ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om nedsättning av postportot för vissa bokförsändelser; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om viss ändring i och en allmän översyn av förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter; samt

jordbruksutskottets memorial, nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande i utskottets utlåtande nr 31 framlagt förslag rörande försäljning av Havstena nr 7 Grubbagården och Havstena nr 9 Storegården i Skövde stad.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande, betänkanden och memorial hemställt.

§ 12.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen om rätt till jakt.

Motioner om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen om rätt till jakt.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Jag har visserligen icke fogat någon reservation vid detta utskottsutlåtande, men jag vill här meddela, att jag inom utskottet har intagit en kritisk inställning till det framlagda förslaget ur vissa synpunkter, och det är för att bereda Kungl. Maj:t möjlighet att även ta mina synpunkter i betraktande som jag begärt ordet.

Enligt tidigare gällande bestämmelser och även enligt dem som nu äro rådande har ju ingen rätt att utöva jakt å en trafikanläggnings område — jag tänker härvid särskilt på järnvägsanläggning. Nu är avsikten den, att bestämmelserna på detta område skola i så måtto uppluckras, att, därest tillstånd kan erhållas från trafikanläggningens ägare, jakt skall kunna få utövas på ett dylikt område.

Det är särskilt mot den rekommendation utskottet här gör beträffande ståndpunktstagandet till eventuella ansökningar om rätt att jaga på en trafikanläggnings område som jag reagerar. Här förutsattes nämligen i denna rekom-

Motioner om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen om rätt till jakt. (Forts.)
 mendment, att om det är en ansvarskännande person, som äger jakträtt intill järnvägen, denne skall kunna erhålla möjlighet att jaga på trafikaneläggningens område. Däremot skulle en person, som icke är lika ansvarskännande, icke kunna erhålla dylik rätt. Jag menar för min del, att det är ganska svårt för trafikaneläggningens ägare att kunna åstadkomma någonting, som härvidlag kan betraktas som full rättvisa. Om det skulle ske någon riktig rättvisa i detta hänseende, förutsätter det, såvitt jag förstår, att trafikaneläggningens ägare först måste göra fullständiga undersökningar rörande vederbörandes liv och leverne, varav han kan draga sina slutsatser om huruvida personen i fråga kan vara riktigt ansvarskännande eller icke. Det måste väl ändå många gånger leda till rena godtycket, om man vid ståndpunktstagandet till en dylik sak skall göra en sådan uppdelning av ansvarskännande och icke ansvarskännande. Jag menar, att om man skall göra en ändring i detta hänseende, så skulle man ge en allmän rätt till jakt å dylikt område. Men om man icke vill vara med om att lämna en dylik allmän rätt, vore det bäst att icke vidtaga någon ändring alls utan låta nuvarande bestämmelser få gälla även i fortsättningen.

Jag har endast velat anföra detta till protokollet för att de, som eventuellt få att göra med detta i fortsättningen, skola kunna få del även av de av mig anförda synpunkterna.

Herr **Mäler**: Herr talman! Gällande förbud mot jakt på trafikaneläggningens område är självklart förestavat av trafiksäkerhetsskäl. När utskottet här har tillmötesgått motionärerna på det sättet, att det vill vara med om att luckra upp detta förbud, innebär det, att man vill lägga i trafikförvaltningarnas händer att bestämma, när förbudet kan eller icke kan frångås. Det skulle ju vara en uppenbart orimlig anordning, om det på exempelvis järnvägarnas områden bleve frihet för vilken jakträttsinnehavare som helst att gå omkring och skjuta skarpt, där tåg och rälsbussar framföras. Det har därför ansetts vara lämpligt, att i varje särskilt fall lägges i trafikförvaltningens händer att avgöra, om förhållandena äro sådana, att under vissa förutsättningar rätt kan medges ägare av mark intill järnvägs område att utöva jakt på området. Det är ju uppenbart, att vid den prövning, som trafikförvaltningen därvid skall företaga, hänsyn också skall tagas till vederbörande markägares och jakträttsökandes ansvarskänsla, och jag finner det ganska naturligt med detta villkors uppställande för medgivande av någon lättnad i det gamla förbudet. Det skulle nog bli ett ganska olyckligt förhållande i stora delar av landet, där järnvägslinjer gå genom stora skogsområden, om man utan vidare skulle ha möjlighet att jaga på järnvägs mark och hålla på med att skjuta där olika trafikmedel gå fram. Jag tror alltså, att utskottet, när det, jag vågar säga med viss tvekan, tillmötesgått motionärerna, haft goda skäl att knyta fast detta medgivande vid kravet på att tillstånd skall lämnas först efter noggrann prövning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m.
 I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 76, av herr *Johanson* i Norrköping *m. fl.* hade anhållits, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt av den 3 juni 1938 och jaktstadgan

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

av den 3 juni 1938 samt att Kungl. Maj:t därvid beaktar de anmärkningar mot nu gällande bestämmelser, som i motionen blivit framställda, ävensom att vid utarbetandet av förslaget till nya bestämmelser representanter icke endast för Svenska jägareförbundet utan även för Jägarnas riksförbund och för böndernas och lant- och skogsarbetarnas ekonomiska och fackliga organisationer måtte lämnas tillfälle till medverkan».

Utskottet hemställde, att motionen II:76 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Johanson** i Norrköping: Herr talman! Ett enhälligt utskott har avstyrkt den motion, som undertecknad m. fl. väckt i denna kammare inte minst på grund av önskemål från aktiva jägare i landet och dessas föreningar. Med vetskap om detta synes det kanske inte vara någon större mening i att begära ordet och tala för motionen. Då jag emellertid anser att frågan har en synnerligen stor betydelse för de 174 000 jägare som finnas i landet och då därtill såväl utskottet som framför allt remissinstanserna i sina uttalanden befinna sig på ett helt annat plan än i fjol — man har nu tvingats erkänna det berättigade i stora delar av motionens motivering för en ny utredning — kan det måhända vara idé att säga några ord. Genom den debatt som förekom vid frågans behandling föregående år och förmodligen också genom pressdiskussionen i ämnet ha tydligen de största skrämškotten som tidigare använts mot en motion av liknande slag förstummats i de uttalanden som gjorts i år. Man gjorde tidigare gällande, att därest motionärernas förslag till ändring av lagen om rätt till jakt skulle godkännas, skulle allt det vilda avjagas i vårt lands skogar på grund av allmogens som det heter bristande stöd i viltvårdsarbetet. Nu har utskottet gått så långt att det till och med talar om att »utskottet dock icke är främmande för de i motionen anförda synpunkterna».

Mo och Domsjö aktiebolag, ett av landets största skogsägande bolag med över 1 miljon tunnland skog, säger i sitt yttrande, efter det bolaget faktiskt bevisat att det är inne på den väg vi föreslå i fråga om att upplåta jaktmark åt marklösa jägare: »Med stöd av det ovan sagda finner bolaget, att motionärernas avsikt främjats så långt omständigheterna medgivit.»

Den väsentligaste frågan är, som vi i vår motion framhållit, att man på laglig väg fastställer rätten för marklösa jägare att jaga å kronans och de stora bolagens skogar, som nu användas endast av ett fåtal och inte helt kunna utnyttjas, till den nytta och nöje det har för vederbörande. I motsats till föregående år, då man sökte avfärda detta önskemål som en bagatell och ogenomförbar fråga, skriver i år Mo och Domsjö aktiebolag i sitt utlåtande följande:

»Bolaget anser det vara av mycket stor betydelse att den befolkning, som har sitt arbete i fabriker och kontor, givas möjlighet till avkoppling från det dagliga enahanda arbetet genom vistelse i skog och mörk. För dem som ha intresse för jakt och fiske innebär utövan det härav en rekreation, som är av stort värde. Det är därför ur såväl företagets som det allmännas synpunkt av intresse att möjligheter givas de anställda att utöva jakt i den mån detta är möjligt.»

Här är bolaget som synes inne på den motivering, som vi i motionen anför för en ändring av gällande bestämmelser.

Svenska jägareförbundet är inne på samma linje, och i likhet med Mo och Domsjö söker förbundet i sin argumentation med siffror bevisa bolagens tillmötesgående på området och förståelse för saken. Slutklämnen i remissyttran-

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.) dena blir dock ett avstyrkande av motionen. Man frågar sig då, om de som avgivit yttranden verkligen på allvar mena vad de säga, ty annars måste man undra vad som kan föranleda en sådan logik. Vore man helhjärtat för saken skulle man givetvis ha tillstyrkt motionen. Anledningen till att så inte blivit fallet är naturligtvis, att man även i fortsättningen vill monopolisera jakten för de rika här i landet. Man vill inte i lag fastställa denna rätt för småfolket utan anser det mest behagligt att själv och på frivillighetens väg slänga för någon enda liten del arbetare och tjänstemän en allmosa genom att släppa till några tusental tunnland skog av alla de miljoner tunnland som finnas och nu behärskas av ett mindretal. I mitt anförande vid föregående års debatt i denna fråga påvisade jag hurusom endast 10 bolag voro ägare till nära 6 miljoner tunnland skog. Det skulle vara intressant att få veta, hur många tunnland av dessa miljoner som äro upplåtna till marklösa jägare. Det finns många konkreta exempel på — trots de försök som i de angivna yttrandena gjorts för att bevisa motsatsen — hur bolag och enskilda slå vakt om sina skogar och till och med söka att ytterligare utöka dem genom arrende.

På Hylinge egendom i Västra Husby socken i Östergötland, där greve Strömfelt härskar, mäta ägorna omkring 1 400 hektar. Detta tycks inte vilja räcka för herr Strömfelt, utan han har genom arrende slagit under sig ytterligare marker på 6 000 hektar i socknen och behärskar nu tillsammans med sin jägmästare 3 000 hektar av kommunens 5 000. Härigenom blir möjligheten att jaga berövad de lantarbetare och skogsarbetare och övriga jaktintresserade, som finnas på orten.

De enskilda bolagen äro således mycket omedgörliga när det gäller att upplåta mark åt marklösa jägare, måhända med ett undantag, nämligen Mo och Domsjö aktiebolag, vars yttrande jag förut berört. Men det är också det enda undantaget. Det finns talrika exempel i vårt land på en motsatt inställning från bolagens sida, och jag kan anföra ytterligare ett sådant exempel från Östergötland. Norrköpingsavdelningen av Jägarnas riksförbund hade till ledningen för Fiskeby bolag gjort framställning att få arrendera jaktmark. Bolaget äger inom länet 48 000 hektar skogsmark, och endast omkring 600 hektar av detta område lära vara utarrenderade. Bolaget avslog dock utan motivering denna hemställan från kunniga och välkända jägare och jaktintresserade i Norrköping, vilka skulle haft goda jaktmöjligheter på dessa skogar, som ligga på endast en mils avstånd från staden.

När det gäller statens marker, som handhas av domänstyrelsen, äro förhållandena ej heller tillfredsställande ordnade. Det har meddelats, att när arrendet på Broborg i Dagsbergs socken i Östergötlands län sist utlöpte, sökte medlemmar av förut nämnda jaktorganisation i Norrköping att få arrendera marken men fingo avslag. Det visade sig senare att markerna bortsatts helt privat och inte utannonserats i tidningspressen. Man ville inte ens vid förfrågan från den intresserade jaktorganisationen meddela vem som fått arrendet. Som synes äro förhållandena helt andra än de borde vara och det finnes säkert mycket att göra på detta område. De som jaga på alla dessa områden, framför allt på kronans mark men även på de marker, som ägas av enskilda och bolag, äro troligen sådana, för vilka, enligt vad Svenska jägareförbundet i sitt yttrande hemställer, möjligheter skulle beredas att »utan störningar av alltför ofta återkommande lagändringar» fortsätta att monopolisera jakten i samhället för ett fåtal människor.

Påståendet att 1938 års lag om rätt till jakt, vars tionde paragraf talar om bildandet av jaktvårdsområden, skulle vara någon lösning av de frågor vi ställa i vår motion anser jag på grund av de erfarenheter som vunnits på

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

olika områden vara rent nonsens. Säkerligen äro de jaktvårdsområden, som bildats och äro under bildande, omkring 600 stycken, till övervägande del tillsläppta av enskilda, och bolagen svara inte ens för en tiondedel därav. De allra flesta äro upprättade med småbrukares hjälp.

Därtill kommer som jag även nämnt tidigare, att själva organisationsformen för bildande och skötsel av jaktvårdsområdena är odemokratisk. För att klargöra detta vill jag ur protokollet citera ett kort avsnitt ur mitt anförande vid föregående riksdag i denna fråga. Jag framhöll då följande:

»I 10 §, om bildandet av jaktvårdsområden, är det stadgat, att om sammanhängande ägor äro lämpliga för ett jaktvårdsområde, kan ett dylikt bildas om fyra femtedelar av antalet fastighetsägare tillika äga fyra femtedelar av marken. 8 av 10 markägare kunna alltså tvinga 2 till anslutning mot sin vilja. Därtill kommer, att i Svenska jägareförbundets förslag till normalstadgar som i flesta fall användes för jaktvårdsföreningarna stadgas i § 15 att de, som icke önska vara med i föreningarna, icke ha rätt ens efter tvångsanslutning att — om de själva icke önska jaga — arrendera ut jakten, utan skola föreningens medlemmar, d. v. s. de, som utövat laglig rätt om tvångsanslutning, ha förhandsrätt till arrendet.»

Detta stadgande kan betyda, att exempelvis en son till en självägande bonde, som frivilligt eller efter tvångsanslutning tillhör en jaktvårdsförening, kan — som även inträffat — förvägras att jaga på sin faders ägor, änskönt denne har givit tillstånd därtill.

Liknande missförhållanden råda på viltvårdens område. Viltvården regleras nu genom en kungl. förordning, jaktstadgan. Jag skall endast i största korthet beröra detta spörsmål. På detta område synas rent godtyckliga förhållanden ha förekommit under de år som gått sedan 1938. Bestämmelserna i den kungl. förordningen om viltvården i vårt land, hur man får jaga och när man skall jaga, borde även i lag vara fastställda och inte som nu endast intagna i en kungl. förordning, detta dels för att förhindra att man på ett lättvindigt sätt skall kunna ändra bestämmelserna till nackdel för djuren och dels för att genomföra en humanare jakt än den som i viss utsträckning nu förekommer, framför allt i de nordliga länen genom s. k. ripsnarving.

Under hänvisning till vad jag nu sagt beträffande såväl motionen och utskottets yttrande som en del av remissyttrandena anser jag, herr talman, att det kan vara tillräckligt sakligt motiverat att yrka bifall till motionen, vilken utmynnar i förslag om utredning av frågan om jakt och viltvård i syfte att få en ny lag till stånd på området, som mera överensstämmer med de breda folklagrens intresse. I detta yrkande har för övrigt Jägarnas riksförbund instämt.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till min motion.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Eriesson** i Sörsjön: Herr förste vice talman! Jag skall först något kapitulera innebörden av den motion i frågan, som vid fjolårets riksdag väcktes av herr Johanson i Norrköping m. fl. Enligt denna motion skulle det allmänna övertaga all jakträtt, såväl små som stora jordägares, varefter landet skulle uppdelas i jaktvårdsområden och varje medborgare som så önskade skulle få rätt att jaga. Detta var enligt min mening ett ganska långtgående ingrepp i den enskildes rättigheter. Jag ansåg också, att ett beslut i enlighet med motionen skulle ha mottagits med synnerlig ovilja av ett stort antal jordägare och jakträttsinnehavare och att saken inte var värd detta.

Det har sedermera sagts, att den motion som väcktes förra året blivit miss-

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
uppfattad. Meningen var inte, säger man, att all jakträtt skulle exproprieras från såväl små som stora jordägare. Men en motion måste väl ändå uppfattas på det sätt som den är skriven. Om en misstolkning uppstår, måste detta helt och hållet tillskrivas motionärerna, som givit motionen en sådan formulering, att missförstånd kunnat uppstå, om man nu överhuvud taget kan tala om missförstånd i detta sammanhang.

Den i år väckta motionen har emellertid fått en helt annan innebörd än förra årets motion. Det är nu inte längre fråga om att samhället skall övertaga de mindre jordägarnas jakträtt, utan såvitt man kan utläsa av motionen är det meningen, att man skall kunna taga i anspråk vissa större jordägares jakträtt. Ehuru jag inte har antecknat någon reservation till utskottets utlåtande, har jag dock inom utskottet intagit den ståndpunkten, att jag ställt mig välvillig till förslaget om en utredning. Men denna utredning borde enligt min mening inte inriktas på en allmän översyn av jaktlagen, ty det tror jag för min del inte alls är erforderligt, utan utredningen borde taga sikte på att utreda möjligheterna att i större utsträckning än tidigare varit fallet upplåta marker till medborgare i landet, vilka helt och hållet sakna jakträtt, enär de inte äro ägare av jord. De områden, som härvidlag skulle kunna komma i fråga, skulle inte vara andra än sådana som tillhöra kronan och bolagen och möjligen större gods. Det förhåller sig ju så, att den som arrenderar ett jordbruk i regel inte erhåller jakträtt. Man borde därför undersöka möjligheterna att tillförsäkra en arrendator jakträtt å det område som han arrenderar.

Jag vill emellertid anmärka, att såvitt angår bolagen i min hemtrakt är det inga svårigheter att få arrendera jaktmark. Som jag framhöll vid behandlingen av frågan förra året äro förhållandena där sådana, att allmogen och allmänheten överhuvud taget deltagit i jakten i all den utsträckning som den bör ha möjlighet till. Jag känner emellertid till, att förhållandena kanske inte äro lika gynnsamma på andra håll i landet. Det förekommer sålunda på sina håll, att man vägrar att ställa jaktområde till förfogande för dem, som inte själva ha någon jakträtt. I sådana fall borde man undersöka möjligheterna att i större utsträckning än som skett få områden upplåtna för jakt.

Motionären ställde här i sitt anförande den frågan, hur mycket mark som bolagen ställt till förfogande för personer, som inte ha jakträtt. Jag skall återge några sifferuppgifter, som lämnats av den av Svenska jägareförbundet utgivna tidskriften. I Värmlands län disponera jaktvårdsområden och lokalföreningar helt eller delvis omkring 320 000 hektar bolagsmark. I Gävleborgs län ingå bolagen i jaktvårdsområden och lokalföreningar med omkring 118 000 hektar. I Västernorrlands län ingå kronoparkerna och bolagen jämte andra större markägare med ungefär 72 000 hektar i jaktvårdsområdena. I Jämtlands län omfatta upplåtelse av dylik mark omkring 86 000 hektar. I Västerbottens län omfatta jaktvårdsområdena 475 000 hektar, varav kronoparkerna och bolagen ställt 190 000 hektar till förfogande. Jag har i övrigt inte kännedom om några siffror, men jag kan meddela beträffande Kopparbergs län, att åtminstone någon areal av de där bildade jaktvårdsområdena ställts till förfogande av kronoparkerna.

Det är emellertid klart, att de arealer, som sålunda ställts till förfogande, utgöra en ganska liten del av de arealer som skulle kunna disponeras.

Den ökning av upplåtelse av mark till icke-jordägare, som jag för min del åsyftar, kommer sannolikt inte att medföra någon förbättring av viltvärden i landet. Den som har jakträtt önskar ju i alla fall fälla något villebråd, och därför blir det nog svårt att utöka villebrådsstammen, om man på detta sätt i betydande utsträckning ökar antalet jägare. Men denna omständighet får enligt min uppfattning inte vara avgörande, utan huvudsaken är, att man söker

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
i största möjliga utsträckning skapa sådana förhållanden, att så många som möjligt av dem som sakna jakträtt få deltaga i jakt i den mån de så önska.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att viltvården ibland kan drivas längre än som är försvarligt ur ekonomiska synpunkter. För ett antal år sedan tillskapades genom beslut av riksdagen den s. k. älgskadefonden, ur vilken man skulle kunna få ersättning för av älg förorsakad skada på växande gröda. Under ett av åren före kriget utbetalades i ett län från denna fond inte mindre än omkring 150 kronor för varje älg, som under året fällt i länet. Vid samma tid kunde man faktiskt köpa en slaktko, visserligen kanske något äldre stigen, för mindre än 100 kronor. En så intensiv jaktvård kan ju inte vara särskilt lönande.

Det är även en annan sak jag skulle vilja få genomförd, nämligen att alla som deltaga i jakt skola betala jaktavgift. Om jag använder min egen mark för jaktändamål, behöver jag inte betala någon jaktavgift. Men om jag arrenderar ut marken till någon annan, är denne skyldig att erlægga jaktavgiften, som uppgår till 3 kronor. Dessa medel äro avsedda att användas till främjande av jaktvården. Jag kan inte förstå annat än att alla jordägare komma i åtnjutande av denna förbättrade jaktvård, och det är då otillfredsställande, att de inte behöva betala någon jaktavgift när de endast jaga å egen mark. Jordbruksutskottet uttalade i fjol ganska enhälligt, att det borde ske en ändring på den punkten.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, och med hänsyn till att jag icke kan ansluta mig till vare sig motionen eller utskottets förslag, har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr Mäler: Herr talman! Såsom ett allmänt omdöme om den svenska jakten kan sägas, att den inte utgör någon del av vårt näringsliv. De flesta amatörjägare torde ha gjort den erfarenheten, att jakten inte ger något tillskott till utan tvärtom förorsakar ett underskott i hushållets ekonomi. Man får därför betrakta jakten mera som ett sätt att finna förströelse och avkoppling, och problemet får betraktas ur den synpunkten. Ätminstone torde motionärerna ha gjort detta, eftersom de önska bereda invånarna i städer och tätorter större möjligheter än hittills att utöva jakt.

Jag har nu för min del på denna punkt en alldeles avvikande mening. Jag vet inte om den delas av utskottet, men jag har i alla fall på grundval av den meningen kommit till samma ståndpunkt som utskottet. Jag anser, att man genom den tilltänka reformen kommer att öka den spänning som nu råder mellan tätorter och städer, å ena, samt landsbygd och skogsbygd, å andra sidan. Den vid fjolårets riksdag väckta motionen avsåg ju att jakträtten principiellt skulle lösgöras från jordäganderätten. Den skulle bli fri för alla på samma sätt som bärplockningsrätten. För att ett ögonblick stanna vid konsekvenserna av detta vill jag erinra om, att när människorna plocka bort hären ur skogarna, växer det nya bär nästa år. Men om man släpper alla skjutkunniga ut i markerna för att jaga, är det risk för att det nästa år inte finns kvar något villebråd.

Om vi emellertid bortse härifrån, vill jag erinra om hur förhållandena utvecklats i de norra delarna av landet. När bebyggelsen började, räknade man jakten som en försörjningsmöjlighet och en rättighet som var förenad med bebyggelsen. Den irritation som nu råder i fråga om kronans och bolagens skogsmarker beror ju därpå, att Ortsbefolkningen inte får möjlighet att jaga på skogsmarker i närheten av sin bebyggelse. I dessa marker komma människor från städer och tätorter och skjuta ut viltet och göra ohägn i allehanda avseenden, medan Ortsbefolkningen inte får någon nytta av markerna. Om man

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.) följer de vägar, som ganska oklart äro angivna i motionen, tror jag att man skulle öka denna irritation i mycket väsentlig grad. Befolkningen från städer och industricentra skulle då i mycket större utsträckning komma ut till skogsbygderna och jaga utanför de där bosatta människornas stugknutar, och läget skulle då ingalunda bli bättre än det är för närvarande. Detta är alltså min personliga uppfattning om hur läget är i detta avseende.

För närvarande ha vi en ordning, som ger möjlighet till bildande av s. k. jaktvårdsområden, och de gångna årens erfarenheter synas ge vid handen, att man här slagit in på en väg, som i möjligaste mån kan eliminera de besvärigheter som föreligga. Innan man fått ytterligare erfarenhet av tillämpningen av detta system, bör man enligt min uppfattning vara litet försiktig. Jag kan inte i motionärernas förslag upptäcka något verkligt alternativ till den ordning som vi för närvarande ha. Det är därför ganska vanskligt att så kort tid efter det denna ordning genomfördes skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning om nya anordningar. Jag är medveten om att det råder missförhållanden på detta område. Men dessa missförhållanden äro inte kartlagda på sådant sätt, att man kan anvisa en bättre utväg genom en förnyad utredning. Jag har den uppfattningen, att man, sådant läget nu är, bör handla så som en jägare under alla omständigheter bör handla men tyvärr inte alltid gör, nämligen att innan man har målet klart för sig vila på hanen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Edberg*.

Herr **Severin** i Stockholm: Herr talman! Jag har dels av herr Johansons motion i fjol och dels av hans motion i år dels ock av hans anförande i dag fått det intrycket, att herr Johanson har mycket teoretiska kunskaper om jakt men däremot en ganska snäv praktisk syn på jaktfrågor. Jag tror också att det inte är helt och hållet egna synpunkter som herr Johanson fört fram i motionen och i sitt anförande, utan att uppslaget till motionen emanerar från Jägarnas riksförbund.

Jag uppskattar denna organisation för dess ideella strävanden. Det skulle inte falla mig in att bestrida dess sociala patos och dess intresse för viltvården. Däremot har jag aldrig lyckats begripa vad Jägarnas riksförbund egentligen eftersträvar, och jag har inte blivit mycket klokare på det genom herr Johansons motion och hans anförande här nyss. En sak synes åtminstone ha stått klar för herr Johanson i år, nämligen att jakten inte kan släppas helt och hållet fri, d. v. s. att jakträtt inte kan upplätas åt alla. Men om jakten inte kan släppas fri, om inte alla kunna få jaga, så måste den ransoneras på något sätt. Detta är ofrånkomligt. En sådan ransonering av jakten kan inte gå till på det sättet, att den ene jagar i dag och den andre i morgon eller den ene i år och den andre nästa år. Under sådana förhållanden skulle jakten snart inskränka sig till promenader på skogen, ty någonting att skjuta skulle det knappast bli kvar där.

En förutsättning för att det överhuvud taget skall finnas vilt i skogen är att jakträtten inom ett område under längre tid ligger i samma persons händer, en person som är intresserad av att det på området i fråga finnes något vilt. Men ett sådant intresse kan inte uppstå, om den ene jägaren på nyss antytt sätt skulle efterträda den andre. Under sådana förhållanden går det inte att genomföra detta slag av ransonering.

Då uppstår frågan hur denna ransonering skall genomföras. För närvarande tillgår det på det sättet, att jordägaren antingen själv jagar på sin mark eller också arrenderar bort jakträtten till någon som vill betala jaktarrende. I detta sammanhang komma givetvis sociala synpunkter in. Ett värde eller en

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
nyttighet eller vad man vill kalla det, vartill det bara finnes en begränsad tillgång, stiger naturligtvis i pris allt eftersom efterfrågan stegras. Detta har man verkligen tillfälle att iakttaga när det gäller markerna intill Stockholms stad. På grund av att en stor befolkning är samlad på ett litet ställe är efterfrågan på jaktmark där ganska stor och jaktarrändena stiga. Det är ganska svårt att finna en annan tillfredsställande metod att ransonera jakt-rätten. Man må lägga märke till att, såsom herr Mäler sade, jakten inte är en del av näringslivet. Det är en förströelse och ingenting annat. Och då har man inte kunnat hitta någon bättre metod än att den som vill ha denna förströelse får betala för den. Jag är fullt medveten om att detta avskär en del, som inte vilja betala arrende och påtaga sig de kostnader, som jakten i regel medför för jägaren, och att det sålunda blir andra, som få bedriva denna jakt. Emellertid säga mig mina praktiska erfarenheter, att det ingalunda är uteslutande de högre inkomsttagarna eller någon egentlig ekonomisk överklass som utövar jakt, inte ens i trakterna kring Stockholm, där jag personligen känner många jägare inom arbetarklassen och de anse sig kunna orka med kostnaderna för ett jaktarrrende.

Det är klart att förhållandena bli rätt olika i olika delar av vårt land. Jag kan föreställa mig att stora områden i landet inte användas för jakt, i varje fall inte i den utsträckning som vore möjlig. Jag tänker därvid på sådana områden, som ligga i de stora bolagens händer och där jägarna äro för få för de stora markerna. Sådan mark skulle lämpligen kunna arrenderas ut, dock under samma förhållanden som nu råda, nämligen till vissa bestämda personer, som inneha markerna under längre tid. Ty under andra förhållanden skulle det inte finnas någonting att jaga. Som herr Ericsson i Sörsjön påpekade ha sådana upplåtelse påbörjats i betydande omfattning, och för närvarande äro väl åtminstone 1½ miljon hektar bolagsmark upplåtna till jaktvårdsområden eller till enskilda jägarsammanslutningar. Såvitt jag förstår fortsätter man på den inslagna vägen. Jag skulle knappast tro att man lämpligen kan lösa denna fråga genom ett slags socialisering, varigenom samhället tar hand om jakt-rätten och ransonerar den på samma sätt som vi ransonera nödvändighetsvaror. Ty den nyttighet eller tjänst, som det här gäller, är inte av den karaktären, att den på detta sätt kan ransoneras. Under alla förhållanden anser jag att det, med hänsyn till den utveckling vi ha bevittnat under de senare åren, är säkrast att vänta med att företaga ändringar i fråga om rätten till jakt intill dess man klart kan konstatera, att missförhållandena fortfara eller eventuellt ytterligare förvärras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Sveningsson**: Herr talman! I år liksom förra året ha både harjakten och älgjakten för en stund så att säga fått flytta in i riksdagen. Även om motionären Johanson i Norrköping i år befinner sig i ett något annat sällskap än föregående år är dock syftet med motionen detsamma, nämligen att äganderätten till jorden och jakträtten skola skiljas åt. Inför detta krav har man all anledning att vara mycket tillfredsställd och tacksam för att jordbruksutskottet även i år enhälligt avstyrkt motionen i fråga.

Motionärerna vilja i år göra gällande att deras mening är att de jordägare, som ha en liten markareal, skola få behålla sin jakträtt. Det är således endast beträffande de stora markarealerna som en viss begränsning skall införas. Där skulle staten och det allmänna förfoga över jakträtten. Var skall emellertid gränsen dragas mellan stora och mindre markägare? Om man samtidigt skulle ha någon organisation på jakten och jaktvården inom dessa stora markområden, och där ha någon form av jaktvårdsområden, hur skulle då jakten

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.) och jaktvården vara organiserade på dessa mindre markarealer, där således en ny lagstiftning inte skulle komma att gripa in? De mindre markarealerna skulle väl många gånger komma att ligga inklämda mellan de stora markarealerna, där den nya lagstiftningen skulle gälla.

Enligt min mening måste samma jaktlag gälla för såväl stora som små markägare i det här landet. Under föregående års riksdagsbehandling av detta ärende ställde jag mig undrande till hur jakten skulle bedrivas, och vilket nöje det skulle bli med den när ett stort antal jägare, som voro obekanta med varandra, skulle släppas in på ett dylikt av motionärerna föreslaget gemensamt jaktområde. Jag utgick då liksom nu självfallet ifrån, att jaktmarkerna inte skulle kunna tänkas räcka till så att varje enskild jägare var för sig skulle kunna få ett bestämt område. Jag vill i år fråga, om dessa jägare på de gemensamma jaktområdena verkligen skulle kunna vara intresserade av vilt- och jaktvården? Jag har svårt att tro, att jägarna under sådana förhållanden i allmänhet skulle komma att vara ideellt intresserade jakt- och viltvårdare. Om vi här i landet införde en jaktlag sådan som motionärerna föreslagit, skulle vi säkert komma att finna, att många — som motionärerna uttryckt det — »egoistiska» jägare skulle släppas in även på dessa gemensamma, av staten kontrollerade jaktområden. Erfarenheten har — som i denna fråga flera gånger omvittnats — lärt oss, att på sådana jaktmarker, där många konkurrera om viltet, blir villebrådet snart utrotat, om inte jaktbestämmelserna äro alldeles särskilt restriktiva. Jag har den bestämda uppfattningen, att det grundläggande för allt viltvårdsintresse ibland jägarna måste vara att en jägare vet att han jagar ensam eller åtminstone jagar tillsammans med några, som han känner till och litar på, och därtill på ett område, som är så stort att förutsättningar finnas för att det arbete och de kostnader, som läggas ned på viltvården, ge resultat.

Motionärerna rikta sig i år framför allt mot de allra största markägarna, d. v. s. i första hand de stora bolagen men även mot staten och enskilda ägare till stora arealer. Ingen vill säkerligen förhindra att dessa s. k. marklösa jägare skola få tillfälle till jaktutövning. Herr Johanson i Norrköping framhöll, att bildandet av jaktvårdsområden skulle vara rena nonsens. Jag vågar emellertid bestämt påstå, att bildandet av jaktvårdsområden haft stor betydelse för jaktvårdens främjande. Jag har ingen kännedom om att någon jägare genom bildandet av ett jaktvårdsområde skulle inom ett sådant område av den orsaken ha blivit berövad en tidigare av honom innehavd jakträtt.

I anslutning till vad herr Ericsson i Sörsjön nämnde om hur stora arealer som redan ingå i bildade jaktvårdsområden, vill jag framhålla, att det förhållandet att ett jaktvårdsområde bildas icke medför några utökade möjligheter till jakt för ägarna eller jakträttsinnehavarna inom detta område. Med blotta medlemskapet i ett jaktvårdsområde följa inga som helst rättigheter eller utökade möjligheter till jakt.

I utskottsutlåtandet finns återgivet ett remissyttrande från ett av dessa stora bolag, som haft tillfälle att ta del av motionen. I detta yttrande påvisas, hurusom detta bolag deltagit med stora arealer av sina marker i redan färdigbildade jaktvårdsområden. Man påvisar hur organisationsarbetet pågår, och att det även givits möjlighet för arbetarna och övriga anställda inom företaget att idka jakt på bolagets marker. I ett av de sista numren av Svenska jägareförbundets tidskrift »Svensk jakt» har även påvisats hur utvecklingen fortskrider på detta område. Även om det inte överallt i landet är så väl ställt och välordnat som exempelvis Mo och Domsjö tycks ha gjort det för sina anställda, anser jag dock att man bör avvakta de resultat, som i de allra flesta fall borde kunna nås på frivillighetens väg för att de verkligt jakt- och jaktvårdsintresserade skola få tillfälle till jakt. Under sådana förhållanden anser jag, att alla möj-

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
ligheter böra prövas för att tillgodose de olika intressena innan man stiftar en helt ny jaktlag.

Det är lätt att säga, att staten skall ta hand även om här ifrågavarande uppgift, nämligen jaktens skötsel och organisation. Utskottet har framhållit, att länsstyrelserna redan nu ha så mycket arbete, att det är olämpligt att lägga även denna uppgift under länsstyrelserna. Jag vill i detta sammanhang erinra om den omständliga organisation som skulle bli nödvändig från statens sida, om motionärernas önskemål bleve tillgodosedda. Denna organisation skulle även föra med sig stora kostnader. Om det är meningen att jaktutövarna skola bära även dessa kostnader för den statliga förvaltningen och kontrollen på jaktområdet, då måste man nog även i fortsättningen liksom hittills räkna med att jakten blir ett dyrbart nöje. Jag delar nämligen fullständigt herr Mälers uppfattning, att det inte finns några möjligheter att förbättra sin ekonomi med jaktutövning.

Man bör i detta fall även tänka på att våra villebrädsstammar i skogarna säkerligen inte tåla någon nämnvärt hårdare beskattning än den som nu sker. I den mån jägarnas antal ökar måste därför en procentuell minskning i samma takt ske av antalet djur, som varje jägare nedlägger. Jag förmodar nämligen att varken herr Johanson i Norrköping eller någon annan förespråkare för motionen har den uppfattningen, att jakten på dessa statskontrollerade jaktområden skulle bedrivas på ett sådant sätt, att villebrädsstammarna skulle minska och till sist försvinna.

I år liksom under föregående år äro motionärerna inne på frågan om älgjakten och då i första hand att älgkalv under vissa förhållanden får skjutas. Detta har man icke kunnat finna sig i. Utskottet har i detta avsnitt hänvisat till att frågan härom icke är någon riksdagsfråga, då nämligen Kungl. Maj:t ensam bestämmer om jakttiderna. Jag tycker att motionärerna borde kunna förstå, att frågan om älgjakten inte bara får bedömas ur jägarnas synpunkt, utan att man därvid även måste ta hänsyn till jordbrukarnas och markägarnas önskemål. Man har nog tillgripit sådana åtgärder som att ge tillstånd till skjutande av älgkalvar endast i sådana fall, där älgen gjort stor skada på den växande grödan och ungskogsbeståndet. Jag har den uppfattningen att samtidigt som jaktvårdsområden bildas och således jaktvårdsorganisationen växer ut blir intresset större för att vi enbart skola ha licensjakt på älg.

Även om det förhåller sig på det sätt som motionärerna framhållit, nämligen att den nuvarande jaktlagen bygger på mer än hundraåriga principer, så vill jag bestämt hävda, att detta icke är något fel. De värden, som det här gällt att slå vakt om och förvalta, äro mycket mer än hundraåriga. De ur natursynpunkt omistliga värden, som villebrådet i skog och mark utgöra, få inte bara bedömas ur rent materiella synpunkter utan även ur ideella. Det är av stort ideellt värde att vi här i landet ha många och talrikt förekommande villebrädsstammar i våra skogar. Om vi emellertid skola genomföra en ändring i jaktlagen i motionens riktning, skulle dessa stora värden äventyras. Jag tror att ett bifall till motionen skulle bli ett dräpslag mot jakten och viltvärden i vårt land.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! I egenskap av motionär har jag med stort intresse tagit del av denna debatt och då speciellt av det anförande, som hölls av utskottets talesman, herr Mäler.

Jag begärde ordet närmast för att deklarerera, att enligt min uppfattning borde herr Mälers motiveringar för sitt ställningstagande rent logiskt ha följts av

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.) ett bifallsyrkande till motionen. Herr Mäler förklarade sig inte vara anhängare till att befolkningen i städerna och på industriorterna skulle komma ut i skogarna för att jaga. Samtidigt medgav emellertid herr Mäler, att skogarnas eget folk vore förhindrat att delta i jakt av någon större betydelse. Han erkände att den egendomslösa skogsarbetarbefolkningen och t. o. m. småarrendatorerna voro ställda utan möjligheter att jaga.

Vi ha i vår motion framhållit bl. a. följande: »Det skulle här inte vara fråga om att fråntaga jordägaren rätten till jakt på egna marker, utan endast att införa vissa begränsningar för de stora markerna inom de områden, där de äro belägna, till båtnad och förmån för den jakt- och viltvårdsintresserade landsortsbefolkningen på orten, samt även ge eventuellt marklösa jägare möjlighet att utöva jakt och viltvård.» Vi ha i motionen vidare hävdadt följande: »Det synes oss strida mot rättsmedvetandet, att de medborgare i vårt land, som hela sitt liv leva och verka på landsbygden och i skogarna i produktivt arbete, ej skola ha rätt till jakt och viltvård och den nytta och avkoppling detta ger.»

Vi ha med vår motion således i första hand försökt att rätta till de enligt vår mening rättsstridande förhållanden, som råda för huvudparten av den befolkning, som faktiskt lever i skogarna och som där har sitt livsuppehälle på skogsarbete eller småjordbruk i skogsbygderna. Dessa människor äro nämligen i stor utsträckning berövade möjligheterna att delta i jakten.

Det har nu framhållits, att man bildat jaktvårdsområden, som organiserats i Svenska jägarförbundets regi. Dessa jaktområden ha emellertid inte kommit längre i utvecklingen än att man inom jaktvårdsområdena bibehållit en 20-gradig röstskala. I vårt lands övriga parlamentariska liv har man ju kommit därhän, att man ansett det vara odemokratiskt att rösta efter det antal grisar man har. Men på jaktens område har man ännu i dag en röstmetod, där man röstar efter antalet hektar mark, som vederbörande delägare i området förfogar över. Det är delvis sådana förhållanden, som göra det omöjligt för alla att kunna få sin stämma hörd inom dessa jaktvårdsområden.

Vissa talare ha även befarat, att ett genomförande av vårt förslag skulle medföra en för stor ökning av antalet jägare. Jag kan icke dela denna uppfattning. Ett bifall till motionen skulle i praktiken endast innebära, att man kom till rätta med den — som jag vill säga — »legala» tjuvskjutning, som nu äger rum i stora delar av vårt land. Genom ett bifall till motionen skulle man ge det marklösa skogsfolket möjlighet att jaga i skogarna med lagens stöd i stället för att de nu tvingas att bli lagbrytare för att med jakt på villebråd försöka fylla ut sin många gånger magra kost i skogsbygderna. Jag kan visserligen i stort dela den uppfattning, som utskottets talesmän givit uttryck åt, nämligen att jakten i verkligheten inte är något näringsfång att leva på. Jag tror emellertid att det finns massor med skogsarbetare i detta land som genom jakt ha ett visst stöd för sin existens. De få nämligen genom jakten ett icke alldeles obetydligt tillskott till sin annars magra kosthållning.

Jag vill med några ord även beröra vad som i verkligheten åstadkommit med den nuvarande jaktvårdslagstiftningen. Det är ju inte något större nöje för direktörerna och konsulerna att med klingande spel och trumpeter fara ut i markerna och jaga räv. Dessa jägare inrikta sitt intresse i första hand på större och finare vilt. Detta förhållande har också resulterat i att en ganska obetydlig jakt bedrivs på räv, som ju dock är ett rovdjur, som ställer till stor skada för det övriga villebrådet. Inom vissa områden har räven också förökats sig i mycket snabb takt. Det är således tillåtet för räven att äta fågel och utplåna harbeståndet. Men det skall inte vara tillåtet för den marklösa skogsbefolkningen att jaga dessa fåglar och harar.

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

Man hade för en tid sedan i mitt hemlän en mycket animerad debatt, huruvida det skulle vara tillåtet att fånga räv med sax eller ej. Jag följde såsom lekman denna debatt i tidningspressen. Jag vet inte, huruvida det som uppgavs var riktigt eller ej. Jag vet emellertid att folket som levde i skogarna hävdade, att det var nödvändigt att tillåta fångst av räv med sax, därför att rävarna förökat sig i så oroväckande grad. Jag känner inte till i vilken utsträckning man lyckades få tillstånd att jaga räv med sax. Det torde väl dock höra till viltvården att se till att utrota de rovdjur, som själva äro en fara för viltbeståndet och som äro till skada för sådant nyttigt villebråd, som borde komma skogsbefolkningen till godo.

Utskottets talesmän ha själva erkänt, att allvarliga anmärkningar kunna riktas mot det nuvarande tillståndet inom jaktvården. Det är just dessa förhållanden, som vi tagit sikte på i vår motion. Därför ha vi också begärt en utredning för att man skulle kunna komma till rätta med dessa befogade anmärkningar och få en bättre viltvård och bättre möjligheter för skogsbefolkningen att delta i jakt. Som jag nämnde i början av mitt anförande hade herr Mälers inlägg logiskt bort leda till ett tillstyrkande av vår motion.

Herr talman! Med vad jag nu anfört hemställer jag om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr **Petterson** i Degerfors: Herr talman! Jag skall endast avge en kort deklARATION varför jag ställt mig som medmotionär i detta ärende.

Jag har skrivit under denna motion i första hand därför att jag vet, att det föreligger ett ganska utbrett missnöje ute i landet med den nuvarande jaktlagen, inte bara bland skogs- och lantarbetarbefolkningen utan även bland en hel del av industriarbetarbefolkningen, som nu inte har några möjligheter att jaga. Med en viss rätt hävdas från dessa kretsars sida, att medan man gjort stora framsteg på andra områden, så ha förhållandena på jaktens område sackat betydligt efter. Det är också otvivelaktigt så som herr Nordström i Kramfors framhöll, att man inom dessa jaktvårdsområden rör sig med tjugondels röster, vilket man annars skulle tro tillhöra en förgången tid.

Jag har med tillfredsställelse konstaterat, att tonen i denna fråga i år, både under debatten här i dag och i de yttranden, som avgivits från vissa instanser, är en helt annan än tidigare. Således har domänstyrelsen i sitt yttrande framhållit, att det »för närvarande» icke föreligger någon anledning att göra någon ändring i lagstiftningen. Den omständigheten, att domänstyrelsen tillagt orden »för närvarande» vittnar väl om att man där är medveten om att en ändring förr eller senare måste komma till stånd. I det yttrande, som avgivits av Svenska jägarförbundet, har man hävdat, att »några mera allvarliga anmärkningar» icke kunna riktas mot 1938 års lagstiftning i ämnet. Även Svenska jägarförbundet är alltså osäkert om lagens lämplighet. Man vet att det finns anmärkningar att göra mot lagen, men huruvida dessa anmärkningar äro så allvarliga, att man bör skrida till en utredning nu, det är tveksamt.

Då det gäller uttalandet från Mo och Domsjö är det med en viss tillfredsställelse man konstaterar, att man har insett betydelsen av att industriarbetare, kontorister och andra människor som äro egendomslösa få möjlighet till att bedriva jakt, vilket är värdefullt inte endast ur nöjessynpunkt, som herr Severin nämnde, utan även ur rekreationssynpunkt.

Vad jag i denna debatt sätter det största värde på är, att herr Ericsson i Sörsjön, som är sakkunnig på detta område, inte ställt sig avvisande. Även han anser, att vissa justeringar och ändringar borde kunna komma till stånd.

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
Detsamma framgick också av det anförande som utskottets ordförande, herr Mäler, höll.

Jag skall inte vidare yttra mig om detta. Herr Severin i Stockholm ställer emellertid frågan: vad vill egentligen Jägarnas riksförbund? Jag har ingen anledning att gå i polemik om syfte och mål med Jägarnas riksförbund, ty det har jag mycket litet reda på. Men i det yttrande som avgivits av Jägarnas riksförbund, har man stött vår uppfattning. Man är alltså här inne på precis samma strävan som vi, nämligen att det är önskvärt att även den egenomslöse under vissa former får möjlighet att tillbringa någon dag i skogen med jakt, om han så önskar.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta längre utan ber att få yrka bifall till motionen nr 76.

Herr Edberg: Herr talman! Jag skall först be att få säga några ord till den siste ärade talaren. Han säger, att det i år är en annan ton här i riksdagen och även i det yttrande, som avgivits från domänstyrelsen. Jag skulle vilja kvittera med att säga, att det i år är en annan ton i motiveringen till motionen än förra året, och det är klart att vederbörande inte kan yttra sig i en annan fråga än den, som berörs i motionen. Skillnaden ligger både i motiveringen och i klämman.

Det var emellertid inte för att säga detta som jag begärde ordet, utan emedan jag ville tillrättalägga ett uttalande av herr Johanson i Norrköping här i debatten. Han nämnde, att om majoriteten beslutar om tvångsinlösen av ett jaktvårdsområde, så skulle jordbrukarsonen där bli utan jakträtt. Det är fel. Han har samma rätt att jaga som andra, såvida han ställer sig jaktvårdsföreningens föreskrifter till efterrättelse. Gör han inte det, kan man befara att det är en sådan som vill förstöra jaktvården, och då är det klart att han skall uteslutas och berövas jakträtten.

Sedan sade också herr Johanson i Norrköping åtskilligt om bolagens metoder då det gäller att upplåta jakträtt. Denna jaktlag är ju inte så gammal. Det finns väl knappast någon lag, som genast blir tillfredsställande, utan man får lappa på den, så att den så småningom blir som man vill ha den. Så förhåller det sig även här. Jag känner till flera bolag som ha övervägt om sådan här jaktupplåtelse. Varför skall man då begära en utredning, när man redan är på god väg på detta område? Jag tors säga detta, därför att vårt läns jaktvårdsförening haft vissa remisser och yttranden att titta på. Vi skola inte endast nämna alla bolag, som envisas med att inte upplåta jakträtt, utan även bolag, som göra detta. Här nämndes Mo och Domsjö. Jag kan tala om, att i mitt län sökte Björkå bruk licens att skjuta 10 älgar under jakttiden. Jaktvårdsföreningen tillstyrkte, och länsstyrelsen beviljade detta. Köttet blev utdelat bland arbetarna, vilka inte behövde betala ett öre. Äro inte dessa bolag inne på rätt spår, herr Johanson i Norrköping, när de försöka uppmuntra sina underlydande? Jag tror, att det är på flera områden man funderar på att reformera, och detta gör man utan att det behöver begäras utredning i saken.

Sedan några ord till vännen Nordström i Kramfors. Jag skulle vilja rekommendera honom att ingå i Västernorrlands läns jaktvårdsförening och vara med om årsmöten och sammanträden. Då skulle han komma underfund med, att det är på fullt demokratiska grunder vi överlägga om vår rätt till jakt och hit hörande frågor. Jag läste i Jägarnas tidskrift, att det endast var »herremän», som voro anslutna till Svenska jägarnas riksförbund. Om det ordet skulle ha sagts på vår stämma i Västernorrlands län, skulle det antagligen ha mötts med ett gapskratt, ty jag försäkrar, att där voro närvarande såväl arbetare, enskilda skogsägare som bolagstjänstemän. Ytterst få av dem

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.) skulle man kunna kalla herremän; några bolagsägare möjligen, men de voro ej många. Jag tror således, att vi kunna bedöma detta ord efter dess rätta värde. Det är inte alls behövt för att få problemet på rätt spår. Jag tror att Svenska jägarförbundet är villigt att ordna denna fråga på fullt demokratiska grunder, varför det nu ej behövs någon ny utredning.

Herr Sveningsson: Herr talman! Herr Nordström i Kramfors talade om att jägarna inte vilja utrota rovdjuren. Men detta vill inte heller den verkligt jaktvårdsintresserade göra. Han vill, att det skall finnas ett visst antal även av dessa djur ute i skog och mark. Herr Nordström framhöll vidare, att det finns vissa jägare som överhuvud taget inte alls intressera sig för att jaga rovdjur. Jag tror för min del, att de jägare som komma att släppas in på ett gemensamt statskontrollerat område — om det nu blir så — inte bli mera intresserade än vissa av de nuvarande jägarna av att hålla efter rovdjuren.

Herr Edberg har redan bemött talet om den odemokratiska röstmetod, som vi skulle ha i jaktvårdsföreningarna. För min del tycker jag inte, att detta är på något sätt stötande, ty vi ha ännu i viss utsträckning kvar samma metod i jordbrukets ekonomiska föreningar. Och skulle det vara något fel på denna röstmetod, så kan ju den detaljen alltid rättas till utan att jaktlagen i sin helhet behöver ändras.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Johanson i Norrköping: Herr talman! Av debatten får man det intrycket, att det här är fråga om ett tämligen brännbart ämne. Ärendet är tydligen inte så bagatellartat, som man ville göra gällande vid föregående riksdagsbehandling. De olika inläggen här giva uttryck för att vederbörande på sina hemorter ställts inför denna fråga på olika sätt. Man kan väl också säga, att såväl utskottets skrivsätt som de olika remissyttrandena visa, att frågan har en viss betydelse ur just den synpunkt motionärerna sett den. Även en del av dem som deltagit i debatten här ha uttryckt sina sympatier för vissa ändringar på detta område.

Beträffande herr Mälers replik att motionen, om den bifölles, skulle medföra en större spännvidd mellan landsbygd och stad, så har herr Nordström i Kramfors genom uppläsning av delar av motionen bevisat motsatsen. Kunde man genomföra det som motionen syftar till, skulle man i stället lätta på de förhållanden, som för närvarande råda härvidlag.

Till herr Severin i Stockholm vill jag säga, att det nog är riktigt, att min kunnighet på detta område säkerligen är mera teoretisk än praktisk. Men detta hindrar inte, att de synpunkter jag kommit med, vilka jag delvis erhållit vid konsultationer av aktiva jägare, säkerligen äro lika mycket bärande som herr Severins. Herr Severin har måhända mycken praktisk erfarenhet, det är möjligt, men när han ifrågasätter mina och Jägarnas riksförbunds synpunkter tycker jag, att detta är alldeles onödigt. Om man läser vår motion, får man en klar bild av vad vi mena och även vad Jägarnas riksförbund menar. Man kanske i stället skulle kunna ställa frågan, vad herr Severin och Svenska jägarförbundet mena med frågan om jakt. Den frågan är kanske mera motiverad att ställa, ty när Mo och Domsjö och Svenska jägarförbundet samt utskottet i viss mån instämma i de synpunkter, som äro framförda i motionen, och även önska i viss mån förverkliga dessa önskemål, så betyder väl detta, att man på dessa håll fattat vad vi mena. Vi vilja, att man i svensk lag skall fastställa rätten för folket på landsbygden, och även i viss mån folket i städerna, att ha rätt att jaga i skogen. Från bolagens sida och även från Svenska jägarförbundets sida vill man, att man skall överlåta på bolagen och överhuvud taget de stora jord-

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
ägarna att själva bestämma över denna fråga. Detta är, enligt vad jag kan förstå, skillnaden i de båda uppfattningarna. Vi mena, att man inte skall överlåta åt varje enskild bolagsledning att taga hänsyn till förhållandena och fälla avgöranden, ty då blir det givetvis många gånger tämligen godtyckliga beslut. Jag vill sluta med att yrka bifall till vår motion.

Herr **Severin** i Stockholm: Herr talman! Jag kan inte säga, att herr Johanson i Norrköping lyckades klarlägga motionärernas egentliga avsikt, när han sade, att svensk lag skulle fastställa rätten till jakt för, som jag förmodar, hela befolkningen. Svensk lag förbjuder ingen att jaga. Varje svensk har laglig rätt att jaga, förutsatt att han kan skaffa sig jaktmark. Saken är emellertid den, att jaktmarkerna inte räcka till för alla. Skulle alla människor jaga, så skulle det väl bli en jägare per kvadratmeter eller något sådant. Eftersom jaktmarkerna således äro alldeles för få i förhållande till hela befolkningen, måste man ransonera dem. På vilket sätt skall detta ske? Jag sade, att man inte här kunde ransonera på samma sätt som vi ransonera exempelvis bröd och smör och dylikt. Detta är nödvändighetsvaror, alla måste ha det, och vi dela ut smulorna så rättvist som möjligt. På detta sätt kan man inte ransonera jakten. Ransoneringen här är ordnad på det sättet, att antingen jagar markägaren, eller också arrenderar denne bort jakträtten till den, som vill betala. Om vi förut-sätta att staten lade beslag på hela jakträtten, hur skulle då staten ransonera ut jakträtten till hela befolkningen? Alla kunna ju inte jaga, endast ett visst antal människor kunna göra det i den mån jaktmarkerna räcka till. Hur skulle staten bära sig åt med denna ransonering, om den inte skulle upplåta marken till arrendatorer och säga, att den som vill betala arrendeavgifterna äger rätt att jaga här?

Jag kan faktiskt inte finna någon annan utväg, och det var just en lösning på detta problem jag efterfrågade. Någon sådan lösning har varken Jägarnas riksförbund eller herr Johanson i Norrköping kunnat framlägga.

Herr **Mäler**: Herr talman! Herr Nordström i Kramfors riktade mot mig den anmärkningen, att jag hade tolkat deras motion i år i enlighet med innehållet i fjolårets motion, d. v. s. att man borde eftersträva, att jakträtt skulle beredas alla. Herr Johanson i Norrköping förklarade, att jag fått svar på min anmärkning i detta stycke genom herr Nordströms i Kramfors anförande, men i nästa ögonblick kommer herr Johanson i Norrköping och säger, att »vi eftersträva att i den svenska lagen få fastställt, att varje svensk medborgare skall ha rätt till jakt». Detta innebär ju, att man fallit tillbaka till fjolårets ståndpunkt, och den innebär, att man principiellt skulle göra det möjligt för envar svensk medborgare i städer eller tätorter att jaga på mer eller mindre begränsade områden ute i landet. Då uppkommer just den situation jag talade om, att landsbygdens befolkning, som skall ha sin försörjning av det naturen ger, måste känna sig upprörd över att människor i ett ännu större antal än hittills skola komma och jaga utanför deras knutar. Jag tror alltså, att det är ådagalagt, att syftet med motionen även i år är att göra de svenska skogarna öppna för alla medborgare. Detta tror jag emellertid inte vi äro mogna för.

Herr **Pettersson** i Degerfors anmärkte på att man varit tveksam i remissyttrandena och likaså i utskottets förslag. Jag vill då erinra om det jag sade i mitt första anförande, nämligen att det finns misshälligheter även på detta område liksom på alla andra, men att man ännu icke har de erfarenheter man behöver för att kunna säga, att så och så skola vi reformera. Under sådana omständigheter tycker jag, att det är klokast att vila på hanen.

Motion om översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därá samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Herr statsrådet *Myrdal* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 264, med förslag till lag om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 15.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av väckta motioner om införande av enhetliga ordningsföreskrifter vid slakterierna i samband med obligatoriskt köttbesiktningstväng.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion om utfärdande av en förordning därom, att hästs ålder skall vara offentligt känd och angiven.

Motion om offentligt angivande av hästs ålder.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Thorell**: Herr talman! Motionärens synpunkter i denna fråga måste sägas vara riktiga. När jag gör det uttalandet, stöder jag mig på en erfarenhet, som jag förvärvat från unga år. Jag har köpt ett sammanlagt mycket stort antal hästar under årens lopp, vilka sedan gått till militära ändamål, huvudsakligen inom Sverige, men även till Finland och Norge. Det har gällt endast hästar under åtta år, och det var lätt för en van person att konstatera åldern. Jag tror inte att jag blivit lurad i fråga om åldern någon gång. Men jag har sett ganska beklagliga fall. Jag har upprepade gånger träffat på småbrukare — ja, även brukare av större gårdar — vilka köpt hästar i allmänna handeln, där man uppgivit hästens ålder vara åtta à tio år eller till och med lägre men där den i själva verket varit intill dubbelt så hög.

Jag tycker härvidlag synd om två parter: köparna och hästarna. Köparen gör naturligtvis en ren förlust, då han beräknar, att hästen skall kunna användas så och så många år, och betalt priset därefter. Hästen är det synd om, eftersom ägaren fordrar ett arbete av hästen, som motsvarar den uppgivna åldern. Särskilt när hästen blir gammal och stel, kunna fordringarna på densamma bliva så stora, att den — som motionären säger — utsättes för rent djurplågeri, och detta utan ägarens vetskap.

Nu har denna fråga varit föremål för utredning en gång, men lantbruksstyrelsen kom ingen vart med densamma. Jag tror, att den är mycket svår. Motionären har här föreslagit, att man skall låta sprängsedel med påtecknat födelsebevis jümte en noggrann beskrivning av kön, färg och tecken samt anteckning om mått på mankhöjden åtfölja hästen under hela hans levnad. Jag skulle, med den erfarenhet jag har, bestämt vilja avråda detta, ty därmed skulle man icke vinna någonting alls. Jag har nämligen upprepade gånger varit utsatt för att utackorderade hästar, som kommit till dåliga fodervårdar, varit i sådant skick, när jag efter ett år fått se dem på nytt, att jag icke känt igen dem, trots att jag har noggrann beskrivning i mina rullor och även stång-

Motion om offentligt angivande av hästs ålder. (Forts.)
mått, som man här talar om. Det är således en väg, som man inte kan gå med utsikt att vinna någon effekt, ty det skulle komma att fuskas. Papper gick det nog lätt att skaffa som passade i allt utom beträffande hästens ålder. Om däremot motionären eller någon annan kunde hitta på ett säkert sätt att märka en häst med hans födelseår, så att märkningen var fullt tydlig under hästens hela levnad, skulle många av de misstag, som nu göras, kunna undvikas. Felaktiga uppgifter i detta avseende förekomma nämligen icke blott när det gäller mindre nogräknade hästhandlare utan även beräffande enskilda personer. Det är underligt nog som om moralen skulle svika även hos personer, som eljest inte vilja lura varandra, så snart de komma ut på en hästmärknad.

Det skulle vara synnerligen lyckligt och glädjande, om man kunde hitta på ett säkert sätt att märka hästar, men jag vet att det är mycket svårt. Även på regementen har man haft mycket trassel med att identifiera sina hästar och icke kommit till nöjaktigt resultat.

Om det vare möjligt, herr talman, att yrka bifall till motionen, skulle jag yrka sådant bifall till densamma i denna del. Som jag emellertid inte kan göra detta, uttalar jag den önskan att motionären ägnar denna fråga den uppmärksamhet, som den onekligen är värd, och komma tillbaka, om han kan komma till nöjaktigt resultat beträffande den märkning, som jag här talat om.

Med dessa ord, herr talman, vill jag endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! När herr Thorell begärde ordet, förmodade jag att herr Thorell skulle komma att ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Nu har herr Thorell i sitt anförande meddelat kammaren de svårigheter, som föreligga för att åstadkomma bestämmelser, varigenom man skulle kunna konstatera en hästs ålder. Utskottet har vid behandlingen av denna fråga kommit till den uppfattningen, att det finns praktiskt taget inga framkomliga vägar. Jag ber att här få understryka en sak. Om det förhåller sig så, att det problem, som motionen avhandlar, hade en viss aktualitet vid det tillfälle, då riksdagen en gång skrev till Kungl. Maj:t och begärde utredning, tror jag att utvecklingen sedan dess gått i den riktningen, att behovet i dag är mindre. Av den utredning, som då genomfördes och som finns refererad i utskottets utlåtande och till vilken även herr Thorell hänvisade, framgår att det finns praktiskt taget ingen möjlighet att göra någonting åt ifrågavarande sak. Min uppfattning avviker alltså i det avseendet ifrån herr Thorells, att i stället för att i likhet med herr Thorell rekommendera motionären att återkomma, skall jag uttala en förhoppning om att motionären kommer att inse, att denna fråga är mogen för avskrivning. Med detta hemställer även jag om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckta motioner angående utredning om effektivisering och utvidgning av kontrollföringsverksamheten.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckta motioner om anslag till anordnande i lantbruksstyrelsens regi av försök med gödsling av salta fiskevatten.

Motion om anslag till försök att gödsla salta fiskevatten.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 177 av herr *Mannerskantz m. fl.* och II: 282 av herr *Skantze m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor till lantbruksstyrelsen för anordnande i dess regi av försök med gödsling av salta fiskevatten.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 177 och II: 282 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Skantze**: Herr talman! Jordbruksutskottet har i detta utlåtande avstyrkt ett motionsvis begärt anslag på 10 000 kronor till försök med gödsling av salta fiskevatten. Dessa försök skulle avse att få fram en praktisk metod för tillämpningen av ett förfaringssätt, vars riktighet redan i princip är klarlagd. Det går ut på att genom att tillföra fiskevatten kväve och fosfor i form av natriumnitrat och superfosfat öka planktonförekomsten, som är den första och viktigaste länken i den näringskedja, varav fiskarnas tillväxt och antal ytterst beror. Försök i mindre skala ha, som framgår av utskottsutlåtandet, redan gjorts här i landet, och dessa försök ha givit ett sådant resultat, att lantbruksstyrelsen i sitt remissvar finner det önskligt att nya försök i större skala komma till stånd.

Lantbruksstyrelsen påpekar också, att dessa undersökningar väl kunna inpassas i de arbetsuppgifter, som Svenska hydrografisk-biologiska kommissionen har sig anförtrodda. I denna kommission äro både lantbruksstyrelsen och Oceanografiska institutet representerade. Sistnämnda institut har tidigare gjort de försök, som lantbruksstyrelsen refererar.

Även livsmedelskommissionen har tillstyrkt motionen och förklarar sig beredd att ställa till förfogande de kvantiteter natriumnitrat och superfosfat, som skulle behövas för försöken.

Jordbruksutskottet har emellertid avstyrkt motionen och baserar detta sitt avstyrkande dels på en viss ängslan för att de begärda 10 000 kronorna måhända icke komme att räcka till, så att det framdeles möjligen kan behövas mera, dels på den omständigheten att det nuvarande läget på fiskmarknaden inte direkt påkallade åtgärder, som eventuellt skulle öka tillgången på fisk. Vad det förra skälet beträffar så finge väl resultatet av försöken bli avgörande för huruvida det kommer att behövas mera pengar eller inte. När man ett sådant resultat, att det bör vara angeläget att fortsätta försöken, bör man heller inte draga sig för att ställa mera medel till förfogande, om det nämligen visar sig, att man kan finna en framkomlig väg. Vad det senare motivet beträffar, så är det ju klart att dessa försök icke taga sikte på något problem som är aktuellt just nu. Det är riktigt att tillförseln av fisk understundom — och för närvarande är det så på vissa områden — är större än vad distributionsapparatens kan taga hand om. Det är olyckligt att så är förhållandet. I följd tillsattes emellertid en utredning, närmast föranledd av några motioner, nämligen 1945 års fiskeriutredning, som bland annat har tagit hand om utredning av distributionsproblemet för fiskerinäringen, avsättningsförhållandena och fryshuslagringsproblemet. Det torde vara ganska sannolikt, att när denna utredning är färdig och de åtgärder blivit vidtagna, som däri komma att föreslås, komma vi att få möjligheter att i större utsträckning än nu är fallet taga hand om fisktillförseln, även om den tidvis blir av större omfattning än normalt, och

Motion om anslag till försök att gödsla salta fiskevatten. (Forts.)
det blir då möjligt att få fisk av hög kvalitet även inom de delar av landet, som för närvarande inte ha denna möjlighet.

De försök, som motionen syftar till, kunna inte ge några omedelbara resultat. Det är ett uppslag på längre sikt. När försöken ha givit resultat, bör man också kunna ha förhoppningar om att distributionsapparaten har blivit sådan, att den kan taga hand om fisktillförseln. Det kanske också bör sägas, att de starkare variationerna i fisktillförseln gälla i första hand utsjöfisket. Vad dessa försök taga sikte på är att förbättra avkastningen av skärgårdsfisket. Man kan kalla det begärda anslaget för ett forskningsanslag, och jag tror att fiskerinäringen är väl värd att få de 10 000 kronor, som det här gäller. Jag tror att detta forskningsanslag skall visa sig vara mycket väl använda pengar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Det är riktigt, som den ärade motionären framhållit, att de båda i ärendet hörda myndigheterna ha tillstyrkt ett mindre belopp för det ändamål, som motionerna avse, men om motionären litet närmare studerar de av vederbörande myndigheter avgivna yttrandena skall han finna, att det inte är med någon större entusiasm som anslaget har tillstyrkts. Lantbruksstyrelsen framhåller nämligen, att resultatet av försöken torde inte böra överskattas, och statens livsmedelskommission erinrar om att tillgången på fisk är i närvarande stund så riklig, att det ur den synpunkten inte finns någon anledning att för närvarande arbeta för att åstadkomma en större fisktillförsel, och har tillagt, att försöken kunna närmast vara av ett visst experimentellt värde, om de komma till utförande.

Motionären anförde här, att han fann att utskottet hade hyst en viss ängslan för att det belopp, som han begärt, inte skulle räcka till, utan att det skulle komma att ställas nya anspråk på det allmänna i fortsättningen. Ja, det förefaller tämligen riskfyllt att ge sig in på detta område med mindre man är besluten att fullfölja de experiment, som man i sådant avseende vill igångsätta. Skall ett så pass oprövat och nytt experiment som att gödsla havet igångsättas, är det självfallet att det kommer att taga rätt lång tid, innan påtagliga resultat framkomma, och det är då sannolikt, att de kostnader, som experimentet kommer att medföra — jag tänker då närmast på avstängning av vikar och dylikt — komma att röra sig om sådana belopp, att det anslag, som motionären nu blygsamt begär, inte kommer att räcka långt.

Dessa synpunkter ha gjort, att jordbruksutskottet inte alls har kunnat reflektera på motionärernas förslag att riksdagen skulle bevilja pengar för ändamålet. Till de anförda motiven ber jag att ytterligare få lägga, att det förefaller nog mig som om havets rikedomar i form av fisk skulle vara så pass stora, att det icke finns någon rimlig anledning att med konstlade medel söka utöka fiskbeståndet. Vid vissa tillfällen få ju fiskarena, som vi alla veta, kasta stora laster av fisk i sjön, därför att den inte kan avsättas, och då förefaller ju inte behovet av ökad fisktillväxt att vara alltför påfallande. Att avsättningsfrågan skulle kunna på ett tillfredsställande sätt ordnas genom den förändrade distributionsapparat, som motionären talar om, har jag rätt svårt för att tro. Den ärade motionären får ursäkta mig om jag säger, att det förefaller mig vara en rätt så fantastisk tanke att genom gödsling av de salta fiskevattnen söka åstadkomma en större fisktillgång.

Med detta ber jag att få hemställa om bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr **Hällgren**: Herr talman! Jag har läst denna motion för att se, om det med den syn, som jag har på dessa spørsmål — jag är nämligen av födsel och ohejdad vana intresserad för sådana saker — fanns någon möjlighet att få ut

Motion om anslag till försök att gödsla salta fiskerätten. (Forts.)

något praktiskt resultat av den. Jag vet ju, att man har gödslat dammar med sött vatten för att förbättra tillväxten hos den fisk, som man där odlar. När jag studerade motionen, trodde jag att det var något nytt, som man där kom fram med, men det lär vara så, vilket framgår av lantbruksstyrelsens yttrande, som citeras i utlåtandet, att en viss doktor Gross besökt Sverige 1939 och då sett de undersökningar, som i vårt land gjordes för gödsling av saltvatten. När han sedermera under kriget kom till England eller Skottland, gjorde han ett försök där, vilket relaterades i marsnumret för 1945 av Nyheter från Storbritannien. Denna artikel återfinnes med någon omskrivning i de båda likalydande motioner, som väckts i riksdagens bägge kamrar och som nu behandlas. Det är sålunda lantbruksstyrelsens tro, att idén kommit ifrån Sverige och icke från England. Emellertid, de försök, som gjordes där, gällde ju att dämna in en vik, som hade en storlek av 72 hektar, och förse den med dammluckor, så att inte det gödslade vattnet skulle rinna ut och så att inga rovfiskar från saltsjön skulle komma in och äta upp fiskynglet. På detta område lade man under tre år ut 1 800 kg gödselmedel.

Jag trodde, när jag läste motionen, att man syftade till att gödsla i Östersjön, Kattegatt eller Nordsjön, då hela vår handelsflotta skulle bli tagen i anspråk för att transportera gödselmedel, ty man talar i motionen om makrill, flundra, sill och torsk, och det är ju oftast ute på djupa vatten, omkring Bornholm exempelvis i fråga om Östersjön, som man hämtar en del av dessa fiskslag. Man får nog samla ihop fiskynglet först, lägga det i dammar och inbyggda vikar, vilkas vatten man kan gödsla, och sedan antingen hämta upp fisken därifrån eller släppa ut den. Med den kännedom jag har om Sveriges kuster är det emellertid ganska få ställen, där man kan tillämpa denna metod med dammbyggnader. Skånes sydkust med dess drivsand är exempelvis inte lämplig, och omkring Gotland skulle möjligtvis Fårösund kunna däckas in och gödslas, men om jag inte minns fel har staten nedlagt stora pengar för att göra allmän farled genom Fårösund. Vid Hallshuk, cirka 100 meter från land är det 90 meter djupt till sjöbotten. Det är mycket svårt att göra dammar där vattnet är djupt. Man kan naturligtvis göra sådana försök i skärgårdar eller små vikar, men även det kommer att dra betydande kostnader. Frågan är, om det inte blir billigare att köpa några kilo torsk eller sill av en fiskare för några öre per kilo än att kasta bort mycket pengar på så dyrbara experiment.

Sedan tillkommer en annan omständighet. Denna gödsling skall ske inomskärs och i vikar, där fiskerätten tillhör jordbrukare, godsägare, städer o. s. v. Staten skulle sålunda hjälpa dessa fiskerättsägare runt landets kuster att få billig fisk eller åtminstone försöka åstadkomma en fiskodling, som inte skulle komma yrkesfiskarena till godo. Det finns nämligen kuststräckor, som äro utarrenderade till sportfiskare, och de yrkesfiskare, som bo inom området, få inte ens ta en gädda i viken. Detta är ju inte något allmänt intresse, och fiskarebefolkningen kan i stort sett inte heller ha något intresse av ett sådant företag. Pengarna skulle komma till mycket större nytta, om de användes till förbättring av fiskodlingen i våra insjöar och älvar. Man kunde försöka se till att ål- yngel och laxar kunna komma upp i insjöar och vattendrag samt anordna laxodling, så att kustbefolkningen får större fångster, när dessa fiskar söka sig ut till havet.

Jag har här ett par urklipp ur tidningar från mitt eget län. Av dessa urklipp framgår, att 42 ton sill och 17 ton torsk, som inte kunde säljas i Sverige, i slutet av april fraktades från Blekinge till Tyskland för Europahjälpens räkning. År 1941, under den svåraste livsmedelskrisen, fanns det i det lilla Blekinge ett sillöverskott på 662 ton, som inte kunde gå åt i färskmarknaden. Det står i dagens skänetidningar, att man av en sillfångst på 10 ton i Trelleborg

Motion om anslag till försök att gödsla salta fiskevatten. (Forts.)

kan finna avsättning för endast två tredjedelar, och att man överväger att inställa fisket. Då vi nu ha ett så fiskrikt hav och en yrkesidkande befolkning skall leva på att forsla fisk till fastlandet, bör man använda pengarna så, att de komma denna befolkning till nytta i stället för att kasta ut dem på experiment, som gagna strand- och fiskerättsägare.

Herr **Skantzé**: Herr talman! Jag vill till jordbruksutskottets ärade vice ordförande säga, att det är riktigt, att lantbruksstyrelsen varnat för en överdriven optimism beträffande dessa försök. Lantbruksstyrelsen har dock kommit till det resultatet, att försöken böra utföras. Varningen är på sin plats när det gäller sådana slutsatser som min ärade kamrat på blekingebänken, herr Hällgren, kommit till, när han läst motionen ungefär på samma sätt som en viss potentat läser bibeln. Han trodde, att det här är fråga om att gödsla Östersjön, medan det gäller försök i mycket begränsad skala. Det står vidare inte ett ord i motionen om att staten skall bestrida kostnaderna för den gödsling av enskilda fiskevatten, som kanske förr eller senare kommer till stånd.

Motionen går ut på att man skall utföra försök, som tillstyrkts av de institutioner, som haft anledning att närmare granska detta problem. Om dessa försök slå väl ut, blir det fiskerinäringens utövare och fiskevattnens ägare, som få stå för kostnaderna för gödsling av vattnet. Jag vill understryka, att det här gäller fisket inom skärgårdsområdena. Om metoden lyckas, kan man, om de geografiska förhållandena i övrigt äro lämpliga, öka avkastningen av fisket.

Kostnaden för denna undersökning, 10 000 kronor, förefaller mig inte vara större än att man utan alltför stor risk kan våga sig på försöket. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 176 av herr *Welter m. fl.* och II: 361 av herr *Utbult m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen ville besluta att till Bidrag till Svenska fiskarens studieförbund för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 176 och II: 361 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionerna till en inom lantbruksstyrelsen pågående utredning rörande frågan om fiskets undervisningsproblem för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Johansson* i Torp och *Utbult*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 176 och II: 361 måtte

A. till Bidrag till Svenska fiskarens studieförbund å riksstaten för budgetåret 1946/47 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 15 000 kronor;

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionerna till ovannämnda inom lantbruksstyrelsen pågående utredning rö-

Motioner om statsbidrag till Svenska fiskarenas studieförbund. (Forts.)
rande frågan om fiskets undervisningsproblem för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Det är här fråga om huruvida riksdagen skall anslå 15 000 kronor till stödjande av fiskareungdomens yrkesutbildning eller om denna utbildningsfråga skall ställas på framtiden.

Utän tvivel utgöra fiskarena en yrkesgrupp, som haft svårare än flertalet andra folkgrupper att ordna sin yrkesutbildning. På västkusten har dock genom länsstyrelsens försorg anordnats en del navigationskurser för fiskare, vartill staten och även hushållningssällskapen lämnat mindre anslag. Dylika kurser ha i viss utsträckning anordnats även på ost- och sydkusterna. På senare tid ha fiskarena bildat en särskild studienämnd, som skall bedriva en studieverksamhet, som till största delen skall bekostas av fiskarenas egna organisationer. I någon mån har också bidrag lämnats av de medel, som använts till restitution av bensinskatten.

Det framgår av vad jag här antytt liksom även av lantbruksförbundets yttrande i frågan, att det hittills blott lämnats mycket blygsamma belopp till fiskarenas studieverksamhet. För att kunna göra denna verksamhet mer effektiv har man bildat Svenska fiskarenas studieförbund, som är en sammanslutning av samtliga fiskareorganisationer i landet och som i mängd och mycket kan jämföras med Jordbrukareungdomens förbund. Det är till Svenska fiskarenas studieförbund det i motionen begäres anslag. De hörda myndigheterna ställa sig — framför allt gäller detta lantbruksstyrelsen — mycket välvilliga till anslagsfrågan. Jag skall be att få läsa upp några rader ur lantbruksstyrelsens yttrande.

»Sökande förbundet, som erhållit anslutning från samtliga större fackliga fiskareorganisationer här i landet, har enligt sina stadgar bland annat till uppgift att samordna och effektivisera dessa organisationers studieverksamhet. Såvitt lantbruksstyrelsen kunnat finna, synes förbundet stå under god ledning. Flertalet av medlemmarna i dess studieråd ha också erfarenhet av den verksamhet, förbundet avser att främja. Enligt lantbruksstyrelsens mening föreligga därför goda förutsättningar för att förbundet skall bli till verkligt gagn. Styrelsen vill därför förorda, att detsamma tilldelas bidrag för sin verksamhet.»

Styrelsen tillstyrker ett anslag av 15 000 kronor, och det är också denna summa som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen. Även skolöverstyrelsen vitsordar det behjärtansvärda i detta syfte och föreslår ett mindre anslag. Utskottet har också i sin välvilliga skrivning för sin del framhållit, att motionens syfte är behjärtansvärt. Emellertid har utskottet ändå yrkat avslag, vilket väl främst beror på att Kungl. Maj:t uppdragit åt lantbruksstyrelsen att verkställa en utredning rörande fiskerinäringens undervisningsproblem och framlägga förslag för Kungl. Maj:t. Utskottet har tydligen menat, att man inte skall gå händelserna i förväg genom att bevilja det begärda anslaget. Man kan i någon mån förstå den synpunkten, ty vi resonera ju ofta på det sättet här i riksdagen. Ser man emellertid sakligt på frågan, kan man enligt min mening ifrågasätta nödvändigheten av att uppskjuta varje bidragsbeviljande i detta avseende tills den förordade utredningen är färdig. Studieförbundet är ju redan bildat och kommer att arbeta även under den tid utredningen pågår. Det kan naturligtvis inte på något allvarligt sätt föregripa statsmakternas beslut om man bereder detta förbund möjligheter att arbeta effektivare. Det skulle nämligen kunna arbeta effektivare om det finge statsanslag än om man låter det under de närmaste åren helt vara hänvisat till sina egna ekonomiska krafter. Jag vill erinra om att riksdagen förut i år anslagit 55 000 kronor till

Motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.) studie- och biblioteksverksamhet för sjömännen inom den svenska handelsflottan. Jag kan vidare erinra om att vi tidigare i dag beviljat i det närmaste tio miljoner kronor till stipendier för att främja olika folkgruppers utbildningsmöjligheter. Jag vill vidare stryka under, att arbets- och bosättningsförhållandena för den svenska fiskarekåren äro sådana, att dennas studieverksamhet knappast kan bedrivas tillsammans med andra grupper. Fiskarena behöva en studieverksamhet, som är anpassad efter deras egna möjligheter, främst deras fritidsförhållanden.

När det nu ligger till på detta sätt, finns det då tillräckligt starka skäl för riksdagen att avvisa denna anspråkslösa begäran om 15 000 kronor till de svenska fiskarens studieverksamhet? Det rör sig om ett i och för sig ringa belopp, som skulle gå till ett behjärtansvärt ändamål. Detta bidrag skulle endast delvis kunna föra upp fiskarena i paritet med andra folkgrupper. Jag vill därför, herr talman, inte trötta kammaren med några längre utläggningar, utan jag vädjar till dess ledamöter att följa den reservation, som avgivits av herr Sundelin m. fl., vari yrkas, att riksdagen för ifrågavarande ändamål måtte bevilja ett anslag av 15 000 kronor.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herrar *Hällgren* och *Johnsson* i Kastanjegården instämde häruti.

Herr **Johnsson** i Torp: Herr talman! Den föreliggande frågan är ju ingen stor fråga, och utskottsutlåtandet är, för att innebära ett avslagsyrkande, synnerligen välvilligt. Det kanske skulle höra till god ton att låta sig nöja med detta, men då jag står som reservant, kan jag inte låta bli att säga några ord. Jag vill från början framhålla, att jag inte tillhör fiskarekåren och sålunda inte kan misstänkas för att tala för några kårintressen. Jag bor emellertid tillräckligt nära fiskaredistriktet för att något så när känna till förhållandena där.

Jag hade för några år sedan tillfälle att under en hel vinter följa studiearbetet i ett av de större fiskelägena i mellersta Bohuslän. Jag tvekar inte att säga, att det var rörande att se den iver att fördjupa sina kunskaper, som dessa ungdomar lade i dagen. Man ansåg det av flera orsaker inte lönt mödan att försöka få något anslag från Arbetarnas bildningsförbund, utan man drog sig fram med egna medel så gott man kunde. I det yttrande, som Studieförbundet ingivit till lantbruksstyrelsen och som finns refererat i utskottets utlåtande, står det, att förbundet visserligen inte gjort någon direkt framställning till Arbetarnas bildningsförbund för att vinna anslutning till detsamma, men att man vid samtal med ledande personer inom ABF har fått tydliga vinkar om att det inte lönar sig att söka anslutning. Orsaken till detta är kanske inte så tydligt angiven. Den verkliga orsaken lär vara, att fiskarena inte anses tillhöra arbetarkåren i egentlig mening. Man möter här samma åskådningssätt som kommer till synes, då arbetslösa fiskare vända sig till de statliga organen med begäran om hjälp. Man har då svarat, att fiskarena äro egna företagare, även om de bara äga några fattiga fiskeredskap och inte ens ha någon andel i en båt. De betraktas alltså inte som anställda och sättas på så sätt utanför hjälpverksamheten. Man frågar sig, om varje anhållan om stöd från de statliga hjälporganisationerna åt fiskarekåren skall möta samma mentalitet som här kommer till synes.

Samtliga institutioner, som varit i tillfälle att avge remissyttranden, ha tillstyrkt anslag. Jag vill också påpeka, att lantbruksstyrelsen har jämställt verksamheten inom fiskarens studieorganisationer med den verksamhet, som bedrives av Jordbrukareungdomens förbund. Lantbruksstyrelsen för-

Motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.)
utskickar, att om motionen bifalles och anslaget alltså beviljas, skall verksamheten inom förbundet underkastas inspektion av statliga myndigheter. Det är följaktligen inte fråga om att kasta ut pengar vind för våg på ett äventyrligt företag.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som finns fogad vid utlåtandet.

Häruti instämde herrar *Staxäng, Mårtensson, Andersson* i Mölndal och *Carlsson* i Bakeröd.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Såväl motionären herr Svensson i Ljungskile som reservanten herr Johansson i Torp har redan för kammaren redogjort för innebörden av utskottets förslag och för den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen. Utskottsmajoritet och reservanter äro fullständigt ense om att en skrivelse bör avlåtas till Kungl. Maj:t med begäran att det problem, som innefattas i den motion, som detta ärende avhandlar, måtte upptagas till utredning kommande år. Därvidlag råder det följaktligen ingen som helst meningsskiljaktighet, och jag tror mig också kunna säga, att den välvilliga inställningen till Svenska fiskarens studieförbund är ungefär lika stor från utskottsmajoritetens som från reservanternas sida. Skillnaden är bara den att reservanterna vilja gå ett steg längre än utskottet. De vilja att samtidigt med att riksdagen begär en utredning i saken skall den ställa ett anslag på 15 000 kronor till förbundets förfogande.

Jag ber att få framhålla för kammaren, att en ansökan om bidrag från detta studieförbund år 1945 ingavs till regeringen, att den behandlades den 4 januari 1946 samt att Kungl. Maj:t vid sitt ställningstagande fann framställningen icke föranleda någon vidare åtgärd. Jag tycker att kammaren borde förstå, att vid sådant förhållande jordbruksutskottets majoritet haft mycket svårt att nu på grundval av den framlagda motionen — låt vara att den i viss mån fått välvilligt tillstyrkande från en del myndigheters sida — samtidigt med den begärda utredningen jämväl kunna föreslå ett anslag. Fiskarens studieförbund omfattar ungefär 15 000 medlemmar, men dessa 15 000 medlemmar äro icke alla studiemedlemmar utan utgöras till en överväldigande del av kollektivanslutna fiskeriorganisationer. Hur många det är som driva direkta studier känner jag icke, men det är kanske en sak, som inte har alltför stor betydelse vid ett ställningstagande till motionen.

Jordbruksutskottet har vid prövningen av detta ärende kommit till den uppfattningen, att försiktigheten bjuder att man stannar vid att först vidta den begärda utredningen och att det anslag, som måhända kan komma att behöva beviljas från det allmännas sida, bör bli en senare fråga. Herr Svensson i Ljungskile slutade sitt anförande med en varm vädjan till kammaren att bifalla reservationen. Jag har för min del erfarenhet av att det inträffat någon gång att kammaren visat sig mera generös i anslagsfrågor än vad utskottet ansett sig kunna vara. Det kan ju hända att kammaren tar en viss hänsyn till känslöbetonade, välformade och vackra debattinlägg. Jag har med det sagda icke riktat någon som helst kritik mot inläggen såsom sådana eller mot kammarens ståndpunktstagande, jag har bara velat säga, att när jordbruksutskottet går att fatta sin ståndpunkt till från olika håll föreliggande anslagskrav nödgas utskottet anlägga mera försiktiga och realistiska betraktelsesätt än herrar motionärer och utskottsreservanter kunna tillåta sig göra.

Herr talman! Med det anförda tror jag mig ha motiverat utskottets ställningstagande. Jag tror att kammaren för sin del med största trygghet kan

Motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.)
ansluta sig till utskottets förslag. Den utredning, som här är ifrågasatt, kommer tvivelsutan att medföra att redan vid nästa års riksdag blir Svenska fiskarens studieförbund i tillfälle att komma i åtnjutande av anslag i en eller annan form. Men att på grundval av nu föreliggande fakta gå med på ett anslagsbeviljande har som sagt utskottet icke ansett sig kunna göra.

Herr **Johansson** i Torp erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag skall icke hålla någon lång harang och icke ge mig in på någon lång replikväxling heller. Jag vill att börja med säga, att orsaken till att jag för min del icke har lust att invänta resultatet av den ifrågasatta statliga utredningen beror på att jag är en smula skeptisk i fråga om den snabbhet, varmed en statlig utredning här skulle komma att arbeta och ge resultat.

Till slut vill jag säga, att reservanternas inställning väl inte måtte vara så alldeles tokig, eftersom enligt vad jag erfarit första kammaren för sin del bifallit reservationen.

Vidare anförde:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Det torde icke vara nödvändigt fortsätta debatten; frågan är ju icke stor och ej heller invecklad.

Jag vill därför bara säga, att när utskottets vice ordförande framhållit, att den välvilja, som utskott och reservanter visa, är likartad, det väl ändå är en nyansskillnad, om välviljan tar sig uttryck i ett tillstyrkande av anslaget eller ett avstyrkande av detsamma. Jag tycker för min del icke att det skall behöva skyllas på känslöbetonade anföranden eller bristande realism, att anslag beviljas detta studieförbund så att det kan utveckla sin verksamhet i avvaktan på den begärda utredningens resultat, vilket naturligtvis sker bättre med hjälp av ett anslag än utan ett sådant. Jag ber därför, herr talman, att få stryka under min vädjan till kammaren att följa första kammaren.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! En framställning av samma innehåll som den av motionärerna förslagna blev på sin tid på min föredragning avslagen av Kungl. Maj:t, och det ger mig anledning att här yttra några ord.

Herr **Svensson** i Ljungskile sade, att det väl ändå är någon differens i välvilja, om man går med eller mot motionen. Det behöver icke vara så. Det kan mycket väl vara på det sättet, att man är fullt ense om att denna verksamhet bör erhålla statens stöd, men att man är tveksam om de former, i vilka detta stöd skall givas. Kammarens ledamöter torde vid studiet av denna sak finna, att här har begärts ett anslag för två ändamål. Det ena ändamålet är en sådan studieverksamhet, som är likartad med den som omhänderhaves av ABF, Landsbygdens studieförbund och andra liknande organisationer. Dessa studieförbund få sina anslag från ecklesiastikdepartementets huvudtitel enligt särskilda av statsmakterna fastställda grunder i form av organisationsbidrag, anslag till bokinköp och andra sådana ting. Det andra ändamålet för den verksamhet, som skulle stödjas med detta anslag, är mera en ren yrkesutbildning, som är av sitt särskilda slag. Det förefaller mig vara allra naturligtast och riktigtast, att man ordnar stödet åt denna organisation på det sättet, att den får liksom andra studieförbund sina anslag via åttonde huvudtiteln för den allmänna folkbildningsverksamheten, men att det får övervägas i vilken form stödet skall givas för den rena yrkesutbildningen.

Om riksdagen icke vill att man skall komma ut i ett kaos i fråga om statens understödsformer, bör det ju stå ganska klart, att denna fråga bör utredas uti-

Motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund. (Forts.)
från dessa synpunkter, som jag här anför, innan man skrider till handling. Det kan väl icke vara någon sådan ko på isen att man icke skulle kunna vänta ett år, innan man tar ståndpunkt, när man ju kunnat vänta sedan Arilds tid, innan detta förslag kom. Jag kan icke för min del se att här är en sådan fara å färde, att vi icke skulle kunna få tid på oss att ordna upp formerna för detta anslag i enlighet med de principer, som i allmänhet gälla för likartad verksamhet.

Herr **Staxäng**: Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr statsrådet nämner, nämligen att det är nödvändigt med en utredning om de former i vilka denna verksamhet skall bedrivas. Statsrådets erinran hade varit helt berättigad, om icke reservationen hade innehållit tvenne punkter, nämligen dels en begäran om detta lilla anslag å 15 000 kronor i punkt A och dels i punkt B en begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t om en ingående utredning av den sak statsrådet erinrade om. Hade icke denna sista punkt varit med i reservationen, håller jag före att man kunnat ställa sig tveksam.

De 15 000 kronor, som det nu gäller, är ett anslag för tiden medan utredningen pågår. Som den förste talaren här redan upplyst arbetar redan ett studieförbund, och alltså kan detta få använda dessa pengar under den tid utredningen pågår. Jag tycker verkligen att kammaren bör kunna gå med på detta ringa anslag på 15 000 kronor, alldenstund vi ju äro fullt beredda på att en utredning under tiden skall ske. Det är därför, herr talman, jag anser att man kan gå med på ett anslag till detta ringa belopp.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Torp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 88 ja och 86 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande bidrag till byggnadsarbeten vid anstalter för lägre lantbruksundervisning.

Utskottets hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 19.

§ 21.

*Anslag till
understöd åt
elever vid lägre
lantbruksun-
dervisnings-
anstalter m. m.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr **Onsjö**: Herr talman! På denna punkt har jag och några andra kammarledamöter väckt en motion i vilken vi bl. a. föreslagit, att stipendiebeloppen för här ifrågakvarande elever skola höjas utöver vad Kungl. Maj:ts föreslagit, nämligen för elever i tredje behovsgraden till 100 kronor, för elever i andra behovsgraden till 70 kronor och för elever i första behovsgraden till 35 kronor för läs-månad. Kungl. Maj:ts förslag innebär att maximibeloppen i motsvarande behovsgrader skola höjas till respektive 90, 60 och 30 kronor.

Principen bör ju vara den att stipendiebeloppen skola kunna medge full behovstäckning. Det är ju fullt riktigt, men vi motionärer anse, att de av Kungl. Maj:ts föreslagna beloppen icke förslå härtill, utan att stora grupper av ungdom från småbrukarhem och lantarbetarhem o. s. v. icke skulle kunna få råd att gå igenom en lantbrukets yrkesskola; det anse vi motionärer icke riktigt. Vi vilja att yrkesundervisningen på detta område skall demokratiseras på samma sätt som man velat åstadkomma bl. a. genom det beslut vi i dag fattat i fråga om stipendier vid de teoretiska läroanstalterna. Studiestipendierna för elever vid de högre läroanstalterna skola ju i högsta behovsgraden utgå med 1 040 kronor för läsår om nio månader. Jag vill icke påstå att detta är för mycket, men jag anser det angeläget att det ånyo uttalas av riksdagen, att stipendiebeloppen i möjligaste mån skola sättas lika för den teoretiska och den praktiska utbildningen. Det får icke bli så att de som studera vid läroverk bilda något slags överklass, som favoriseras av samhället mer än de som söka sig till de praktiska yrkena. Jag tror att det tvärtom kan vara lämpligt att uppmuntra dem, som söka sig in på praktiska banor.

Enligt det beslut vi tidigare fattat skall som sagt i högsta behovsgraden utgå ända till 1 040 kronor per år och dessutom bidrag till ett visst antal resor till hemorten; t. o. m. kan elev, som är i särskilt stort behov, få ett belopp utöver de 1 040 kronorna, vilket dock per månad betyder ungefär 120 kronor. Enligt det förslag, som här föreligger för yrkesskolorna, får en studerande 90 kronor i månaden. En viss skillnad är säkert motiverad, alldenstund den som studerar vid läroverk har en längre studietid, men jag anser att skillnaden blivit för stor. Det har ju ansetts, och detta med rätta, att de stipendier, om vilka här är fråga, böra löpa parallellt med stipendierna vid folkhögskolor och övriga yrkesskolor.

Vi ha ju förut i dag beslutat i frågan om stipendierna vid folkhögskolorna. Jag avstår därför från att göra något yrkande, men jag förutsätter att det positiva uttalande, som gjorts i statsutskottets utlåtande nr 108 och som godkänts av riksdagen i fråga om stipendier åt folkhögskoleelever, även skall komma att gälla eleverna vid jordbrukets yrkesskolor och att all möjlig uppmärksamhet ägnas den frågan, så att man må kunna komma fram till en rättvis avvägning av stipendierna till de skolor som det här gäller.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson* i Lekåsa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i grunderna för statsbidrag till jordbrukets yrkesskolor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckt motion om gottgörelse åt jordägare i Kumla m. fl. socknar för förluster, åsamkade av Sagåns översvämning år 1944.

Motion om gottgörelse för skador av Sagåns översvämning år 1944.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 293, av herr *Vigelsbo* hade hemställts, att riksdagen måtte bevilja 28 784 kronor som gottgörelse åt de jordägare i Kumla, Tärna och Simtuna socknar, Västmanlands län, vilka åsamkats förluster av Sagåns översvämning år 1944.

Utskottet hemställde, att motionen II: 293 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Vigelsbo*: Herr talman! I föreliggade jordbruksutskottsutlåtande behandlas en motion, som avlämnades av mig vid riksdagens början. Motionen går i stort sett ut på att vattenskadorna, som uppkommit utmed Sagån i Västmanland, skola ersättas med ett uppskattat skadebelopp av 28 784 kronor. Utskottet har inhämtat yttrande över motionen utom från lantbruksstyrelsen från statens lantbruksingenjör i Västmanland. Jag ber att få tacka jordbruksutskottet för vad det skrivit i utlåtandets motivering. Det skulle ha varit intressant att veta, vad utskottet tänkte när det skrev denna motivering. Den som läst utskottsutlåtandet vill det nämligen förefalla, som om det borde ha stått en hel del till i motiveringen, för den händelse utskottet skulle ha skrivit allt vad det tänkt. Jag skulle ha förstått jordbruksutskottet bättre, om det efter den motivering, som nu anförts, kommit med ett yrkande i enlighet med denna motivering, nämligen ett yrkande om bifall till den gjorda framställningen. Så har emellertid icke skett, man har avstyrkt motionen.

Måhända är det i det sammanhanget värt att erinra om vad som förekommit i detta ärende. År 1944 inträffade en ovanligt kraftig översvämningsskattastrof utmed Sagån. Några anspråk på ersättning av statsmedel för de uppkomna skadorna skulle sannolikt icke framkommit, om man icke haft den uppfattningen, ja övertygelsen, att det var med anledning av försummelser från myndigheternas sida, som dessa översvämningar kommit att äga rum. Förhållandet är nämligen det, att redan 1930 begärde strandägarna i fråga förrättning för att få till stånd en fördjupning av Sagån. Lantbruksingenjören ställde i utsikt vissa åtgärder för att man skulle få arbetet utfört.

Intressenterna ha sedan uppvakttat lantbruksingenjören år efter år. Det ena året sade han: nästa år sätter vi i gång; vi ha ett mudderverk där och där, och det skall skickas upp till Sagån, så att man blir kvitt svårigheterna. Nästa år sade han, att det fanns en grävmaskin där och där och att den skulle skickas upp, så att saken blev ordnad. På detta sätt ha vi år efter år fått löfte om att man skulle sätta i gång. Men man har inte satt i gång med något under de tio år som gått. Det är väl en för liten tid för en utredning. När det gällt Tämnaren, har man hållit på i 21 år.

Nu ha vi kommit i den situationen, att vi finna det hopplöst att tänka sig, att något skall bli gjort. Då ha vi begärt att få ersättning för de skador, som uppkommit genom översvämningen 1944. När översvämningen inträffade, påkallade intressenterna länsstyrelsens uppmärksamhet och anhöllo, att man skulle fara dit och se, hur det såg ut på platsen, och bedöma skadornas omfattning. Jag vill i detta sammanhang understryka, att vår nuvarande landshövding Conrad Jonsson intresserat sig för saken. Han reste ut en fredag och fick se, hur eländigt det såg ut. Redan på måndagen meddelade han lant-

Motion om gottgörelse för skador av Sagåns översvämning år 1944. (Forts.)
lantbruksstyrelsen, hur förhållandena gestaltade sig, och uppmanade samtidigt lantbruksstyrelsen att försöka ta itu med dessa olyckliga förhållanden utmed Sagån. När man tar i betraktande den tid som remisser i regel bruka ta, måste man uppskatta den snabbhet, med vilken landshövdingen handlade när det gällde att befordra detta ärende till myndigheterna. Jag anser mig böra framhålla detta i detta sammanhang. Emellertid hemställde lantbruksstyrelsen till länsstyrelsen i Västmanlands län att utse värderingsmän för att värdera de uppkomna skadorna. I värderingsnämnden insattes Västmanlands läns hushållningssällskaps jordbrukskonsulent jämte två andra i sådana ärenden förfarna män. Det är denna sakkunnignämnd som uppskattat skadorna och kommit fram till det belopp som i motionen angivits.

Nu frågar man sig: när lantbruksstyrelsen påkallade den utredning som skett och det ifrågasattes, att jordbrukarna skulle betala utredningskostnaderna, hade det då icke varit lämpligt, att lantbruksstyrelsen med detsamma sagt ifrån att jordbrukarna inte skulle få någon ersättning? Förutom de ekonomiska skadeverkningarna skulle alltså deras utgiftskonto belastas med dessa utredningskostnader. De ha åtminstone hittills fått betala dessa, och hurvida de ha möjlighet att få tillbaka dessa utlägg, därom har jag mig ingenting bekant.

När vi sedan se på de remissyttranden, varpå jordbruksutskottet i något svävande ordalag byggt sin uppfattning och sitt yrkande, föreligga där en del uttalanden som det kanske vore värt att erinra om. Det har sagts i lantbruksingenjörrens remissyttrande bl. a., att underhållet försumrats och att intressenterna under en tidrymd av 35 år inte gjort någonting för att hålla företaget uppe. När intressenterna fingo reda på detta, togo de fram sina räkenskaper och gjorde avskrifter av dem samt visade med svart på vitt för jordbruksutskottet, att det utbetalats ersättning för rensningsarbete så sent som 1936. Följaktligen måste uppgiften om försummelse vara felaktig. Sådana arbeten ha för övrigt utförts även senare än 1936. Vi kunna inte förstå, hur det överhuvud taget kan lämnas sådana uppgifter som i detta sammanhang lämnats.

Jag vill vidare nämna, att det var en järnbruksarbetare från Avesta som köpt en gård inom det översvämmade området. Han vände sig till jordbruksdepartementet och träffade statsrådet Sträng. Han bad statsrådet att komma och titta på eländet, men statsrådet Sträng sade, att han inte hade tid att fara dit. Det måste vi förstå, han har ju mycket arbete. Men man kanske kunde räkna med att jordbruksutskottet kunde ta en titt på detta område. Vi ha bett lantbruksstyrelsen, att den skulle fara dit och titta, men det är ingen som vill göra det, utan vi äro helt och hållet prisgivna åt de rådande förhållandena.

Nu har en utredning pågått i tio år beträffande en sektion av Sagån. Sedan ha vi en sektion närmare Sala. Den skall väl bli färdig på samma tid, som det tog för Tämnaren, eller om 20 år. Det blir 30 år. Så blir det 20 år för nästa sektion, och när man kommer till den sektion, till vilken jag hör, är man väl uppe i 50 år. När vi föregående höst utförde dikningsarbeten i denna sektion, måste vi lägga ner rören två centimeter under vattenlinjen även vid lågvatten för att få en fallhöjd på rörsträngarna och få vattnet att rinna ned. Förrättningsmannen från hushållningssällskapet sade, att han inte kunde ansvara för att en nöjaktig dränering kunde verkställas på detta sätt, utan att vi finge ta riskerna själva. Men man måste ju göra något. En vacker dag går det icke att göra mera, därför att jordens nivå sjunker. Därigenom blir det omöjligt att dränera och att bruka jorden.

När fastighetstaxeringen verkställdes för tre år sedan, begärde vi, att dessa

Motion om gottgörelse för skador av Sagåns översvämning år 1944. (Forts.)
områden skulle räknas bort från den taxerade jordarealen och betraktas som impediment, men det gick man inte med på. Nu säger emellertid lantbruksingenjören, att denna jord är värdelös. Vi ha alltså här jord, som inte har något värde såsom odlad jord. Varför togs den då inte upp som impediment, då den inte ansågs vara odlingsbar? Man har inte sänkt värdet på denna jord men heller icke höjt det.

Vi ha försökt, herr talman, att vända oss till regeringen. När det gällde Tämnaren, fick man 225 000 kronor på statsrådet Rubbestads tid. Nu förefaller det, som om det skulle vara stängt. Vi ha vänt oss till regeringen kanske inte så mycket för att få pengar som fastmera för att få sänkningsarbetet utfört. Det är det som vi framför allt vilja se realiserat. Vi ha vänt oss till lantbruksstyrelsen, och vi ha velat visa jordbruksutskottet, hurdana förhållandena äro. Men ingen har tid. Jag frågar: hur skola vi förhandla och förfara i detta fall?

Första kammaren har redan bifallit utskottets hemställan. Jag skulle dock, herr talman, vilja hemställa om återremiss av detta ärende, för att jordbruksutskottet skall få tillfälle att fara till ifrågavarande område och se, hur det där förhåller sig. Man kan ta en dag på sig och fara upp till Tämnaren. Den är naturskön. Det är 21 år sedan man började göra en utredning om den, och nu har det utretts för 100 000 kronor utan att man tagit ett spadtag där. Sedan kan man fortsätta utefter Darlkarlsåsen utmed Sagån och se, hur där ser ut. Man kan lämpligen avsluta färden vid Bocksjön i Tortuna. Där har vederbörande förrättningsman verkställt en invallning, och jag hoppas, att vi under debatten här i kammaren skola få belägg på hur den ser ut, enär det finns ledamöter i kammaren som varit med och sett på detta invallningsföretag.

Herr talman! Jag vill sluta med att be att få yrka återremiss av detta ärende till jordbruksutskottet, för att utskottet skall få tillfälle att närmare undersöka förhållandena för att se, om man icke skulle kunna tänka sig en lösning av denna fråga i en annan riktning än den som i utskottsutlåtandet föreslagits.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Såsom framgår av föreliggande utskottsutlåtande och även av den föregående ärade talarens anförande, hava sakägarna beträffande ifrågavarande sänkningsföretag ingått till Kungl. Maj:t med begäran om statsbidrag. Denna deras begäran har emellertid icke bifallits av Kungl. Maj:t utan lämnats utan vidare åtgärd.

Även om herr Vigelsbo kanske var i betydande grad spydig och försökte vara elak mot jordbruksutskottet, så förlåter jag honom gärna, ty jag förstår till fullo de känslor som kunna gripa en sakägare, när han ser dylika misslyckade torrlägningsföretag. Då emellertid Kungl. Maj:t icke kunnat bifalla framställningen från sakägarna och beslutet fattats så sent som skett, tycker jag att kammaren skall förstå, att utskottet med hänsyn till framtida konsekvenser icke gärna kunnat på grundval av enskild framställning föreslå riksdagen att mot Kungl. Maj:ts beslut utan närmare fortsatt undersökning bevilja ett anslag till detta ändamål. Vad som närmast är angeläget, och jag undrar, om icke det är den saken herr Vigelsbo innerst inne åsyftar, det är, att den pågående syneförrättningen blir slutförd. Den saken har även jordbruksutskottet understrukit. Det har utskottet gjort flera gånger tidigare vid behandlingen av likartade ärenden.

Det kan hända, ärade kammarledamöter, att det finns en liten hake i den framställning som herr Vigelsbo här lämnat kammaren. Detta har åtminstone framgått av de avgivna yttrandena, om man nu får tro på yttrandena i denna

Motion om gottgörelse för skador av Sagåns översvämning år 1944. (Forts.)
 del. Herr Vigelsbo synes icke tillmäta yttrandena något större värde, och på denna punkt vill jag inte upptaga någon debatt med honom. Vigelsbos mening får stå för hans egen räkning. Jag vill emellertid framhålla, att vid den syneförrättning, som avslutades 1936, hänfördes en del områden till sådan mark, som icke ansågs kunna besås med stråsäd eller lämpligen odlas. Men så blev det något är torrare och bättre väderlek. De optimistiska markägarna plöjde då upp och besådde även dessa områden, som från början inte ansågs kunna utnyttjas som åkermark. Så har det åtminstone sagts i yttrandena. Efteråt, när det blivit rikligare nederbörd, har det visat sig, att dessa områden och jag skulle tro även en del andra blivit så vattenskadade, att de icke kunnat lämna sin ägare eller brukare någon inkomst.

Herr Vigelsbo ställde en liten försiktig fråga, vad utskottet egentligen tänkte, när utskottet skrev detta utlåtande. Ja, som herr Vigelsbo framhållit och som kammarens ledamöter finna av utskottets utlåtande, råder det olika meningar i rätt många stycken mellan å ena sidan sakägarna och å den andra sidan den förrättningsman som verkställt syneförrättningen. Då har utskottet sagt: »Vissa försummelser i fråga om underhållet av det tidigare företaget synas även ha förelegat. Utan att vilja gå in på frågan huruvida denna underlåtenhet i vad rör tiden efter 1936 kan få sin förklaring genom yttranden, som synas ha fällts av förrättningsmannen vid den nu pågående syneförrättningen rörande Sagåns reglering, måste utskottet konstatera, att densamma utgjort en bidragande orsak till nu ifrågavarande översvämning.» Utskottet har icke kunnat ingå på denna fråga och icke kunnat bedöma, huruvida de påståenden som gjorts gentemot vad förrättningsmannen sagt äro riktiga eller icke. Utskottet har icke haft rätt eller möjlighet att uppträda som domstol, utan det måste bli ett annat forum som i detta fall får avgöra, vem som har rätt eller orätt. Jag skall för min personliga del säga herr Vigelsbo, att jag inte har möjlighet att för kammaren omtala vad de enskilda utskottsledamöterna tänkte, när vi behandlade detta ärende. Jag vill emellertid ställa en motfråga till herr Vigelsbo: är herr Vigelsbo beredd att här ge uttryck för sina innersta tankar och känslor? Jag tror knappast, att herr Vigelsbo är beredd att oreserverat svara ja på den frågan.

Som saken nu ligger till har jordbruksutskottet inte kunnat annat än avstyrka den föreliggande motionen. Det är alltså, herr talman, med uttalande av en förhoppning att den pågående utredningen ändå måtte bli färdig någon gång som jag nödgas yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olovson** i Västerås: Herr talman! Huruvida det kan vara skäligt att lämna det skadestånd som motionären begärt till dessa jordägare kan jag inte yttra mig om, men däremot kan jag yttra mig om förhållandena rörande invallnings-, åsänkings- och andra torrlägningsföretag inom Västmanlands län och kan försäkra att de äro fullkomligt oefterrättliga. Att här måste bli en upprepning på det ena eller andra sättet det är alldeles uppenbart — i annat fall bli statsmakterna skandaliserade!

Det åsänkingsföretag, varom här är fråga, är beryktat, för att nu inte säga till ytterlighet illa beryktat inom hela Västmanlands län. Och för statsmakterna borde det enligt min mening vara synnerligen angeläget att få förhållandena kring detta företag klarlagda. Ett fullt klarläggande har ännu icke skett, och det lär icke heller kunna ske med mindre man sätter andra män att yttra sig över företaget i fråga än den som nu närmast får göra det.

Vi ha, som jag antydde, flera liknande företag inom länet, företag som blivit uteslutande till bedrövelse i stället för till nytta. Jag skall bara be att få nämna ett fall, det som berördes av herr Vigelsbo, Bocksjöns invallningsföretag, som

Motion om gottgörelse för skador av Sagåns översvämning år 1944. (Forts.)
skall föreställa färdigt och som kostat staten och enskilda betydande summor. Där garanterades 400 tunnland torrlagd jord. Sedan invallningen är klar och pumparna arbeta för fullt är Bocksjön lika stor nu — om inte större! — som den var innan invallningen sattes i gång. Nu på våren var det inte mer än några tum som fattades för att vattnet på den s. k. torrlagda jorden skulle gå upp till motorerna i pumphuset! Och alla försök från jordägarnas sida att få någon hjälp, att få ett råd eller få reparationer utförda, att överhuvud taget få något handtag för att få nytta av de nedlagda pengarna — varje sådant försök har hittills fullkomligt misslyckats.

När förhållandena gestalta sig på det sättet har jag styrkts i den uppfattningen, att det ifrån statsmakternas sida måste vidtagas kraftåtgärder för att få förhållandena ändrade till det bättre. På annat sätt kan förtroendet till den av staten understödda torrlägningsverksamheten icke återställas. Jag tror att utskottet skulle komma närmare sanningen genom att pröva ärendet på nytt och eventuellt företa en resa och se hur det ligger till, ty genom skrivelser får varken utskottet eller någon annan veta sanningen.

Därför att jag är övertygad om att utskottet skulle ha nytta utav att pröva ärendet på nytt ber jag att få instämma i det yrkande om återremiss som blivit framställt. Jag förmodar att detta yrkande inte kommer att föranleda någon åtgärd, men det är enda sättet på vilket jag kan ge uttryck för min bestämda mening, att här måste något allvarligt göras.

Herr **Andersson** i Löbbo: Bara ett par ord om återremissyrkandet, som jag glömde att nämna något om i mitt förra anförande.

Första kammaren har redan fattat beslut i ärendet och godkänt utskottets förslag. Vad skulle ett återremissyrkande här innebära? Ett sådant yrkande kunde inte fattas på annat sätt än att kammaren skulle ha uttalat sig för att det anslag på 28 784 kronor, som motionären begär, borde beviljas. Jag tror inte det finns möjlighet för jordbruksutskottet, även om utskottet far ut och tittar på de översvämmade områdena, att kunna komma till något annat resultat än utskottet redan har gjort. Jag är tämligen övertygad om att ett återremissyrkande skulle vara meningslöst. Jag förmodar att de mycket färgrika och temperamentsfulla inlägg, som gjorts från västmanlandsbanken, ändå få till följd att det från myndigheternas sida kommer att vidtagas åtgärder, som medföra att åtminstone det arbete, som enligt sakens mening blivit i så oerhörd grad försenat, kommer att bli på snabbast möjliga tid fullbordat.

Herr talman! Jag måste på det bestämdaste avråda kammaren från att fatta ett återremissbeslut, ty jag tror inte det kommer att påverka utskottets ställningstagande. Utskottet har, som jag nämnde, icke möjlighet att, även om det får se förhållandena på platsen, inta någon annan ståndpunkt än den, vartill utskottet tidigare kommit.

Herr **Vigelsbo**: Herr talman! Jordbruksutskottets förespråkare har framställt vissa frågor till mig, men han har inte besvarat de frågor som jag har framställt, och följaktligen finns det inte så stora skäl för mig att svara heller. Jag vill emellertid ha sagt att det förefaller mig egendomligt, att jordbruksutskottet inte har någon annan motivering för avslag på motionen än att det är en enskild motion. Det är inte behovet av ersättning som varit avgörande för jordbruksutskottet — och det är ju roligt att få höra det. Far jordbruksutskottet ut och undersöker förhållandena på platsen och kommer till det resultatet, att det är motiverat att en ersättning utgår med anledning av att lantbruksstyrelsen icke kunnat ställa arbetskraft till förfogande där, förutsätter jag att ersättning bör utgå oavsett på vilket sätt framställningen gjorts. Jag kan inte

Motion om gottgörelse för skador av Sagåns översvämning år 1944. (Forts.)
 förstå att sättet för framställningen skall vara avgörande för huruvida ersättning skall utgå eller inte, utan avgörande blir naturligtvis vad som är riktigt och rätt, efter den prövning som enligt mitt förmenande bör verkställas härvidlag.

Jordbruksutskottets talesman tröstar oss med att det i utskottet har gjorts positiva uttalanden — vi ha uttalat oss för att detta arbete skall igångsättas så fort som möjligt, sade han. Det har man sagt 1943, 1944 och 1945 — man kan gott kosta på sig att göra det nu också. Men var har hänt? Det har inte hänt någonting! Det enda som vi höra från myndigheterna är när man begär fullmakter från styrelsen, därför att förrättningsmannen också är kassör i företaget. Då kommer det ibland formulär av följande lydelse: »För statens lantbruksingenjör H. Velin-Berger, Västerås, att mottaga, uppbara och kvittera alla undertecknade företag tillkommande handlingar och penningmedel, hållande företaget för giltigt vad ombudet lagligen gör och låter.» Under den fullmakten skall styrelsens ordförande sätta sitt namn, och så återskickas den till lantbruksingenjören. Det är det enda vi höra utav saken. Trots jordbruksutskottets uttalanden har ingenting annat blivit gjort.

Vi förutse att det också är meningslöst med detta uttalande. Skall något uträttas här måste det göras något ifrån riksdagens sida, som herr Olovson nyss framhöll. Jag förutsätter att vi inte ha frånhänt oss initiativet i detta fall, och jag vädjar alltjämt till kammaren att stödja det återremissyrkande som är framställt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av förevarande ärende till utskottet för ny behandling; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Andersson i Löbbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition uppläses och godkändes:

Den, som vill, att kammaren återförvisar jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 43 till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets i berörda utlåtande gjorda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling.

§ 24.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 252, angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom; och

nr 261, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 25.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner om återinförande genom postverkets försorg av utbärning av värdepost samt angående utredning av frågan om återinförande av värdebrevbäringen.

Motioner om återinförande av utbärning av värdepost m. m.

I en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 302, hade herr *Wiberg m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att utbärning av värdepost genom postverkets försorg snarast möjligt skulle återinföras i de städer, där sådan tidigare förekommit.

Därjämte hade i en inom andra kammaren väckt motion, nr 384, herr *Kristensson* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av frågan om återinförande av värdebrevbäringen.

Sedan andra kammaren hänvisat motionerna till sitt tredje tillfälliga utskott, hade utskottet behandlat motionerna i ett sammanhang.

Uskottet hemställde, att motionerna II: 302 och II: 384 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Wiberg**: Herr talman! Redan i sitt yttrande den 30 december 1941 framhöll generalpoststyrelsen, »att värdebrevbäringen kunde anses vara av största värde för småföretagare, hantverkare, utövare av fria yrken samt privatpersoner». Och generalpoststyrelsen tillade: »Slopandet av värdebrevbäringen måste medföra ökad publikfrekvens på postanstalterna, nödvändig göra inrättandet av nya postanstalter, vålla ökat besvär i fråga om legitimeringen såväl för postfunktionärerna som korrespondenterna samt öka risken för utlämning av försändelser och medel till orätt person ävensom försvåra personaldispositionerna samt utnyttjandet av äldre tjänstemäns arbetskraft.»

I det yttrande som generalpoststyrelsen avgivit den 27 mars 1946 och som fogats till utskottets utlåtande vitsordar generalpoststyrelsen, att den företagna indragningen av värdebrevbäringen inneburit »en påtaglig försämring i den postala kundtjänsten», som givetvis i främsta rummet drabbar allmänheten och speciellt nyssnämnda grupper, småföretagare och hantverkare m. fl. Vad beträffar dessa grupper finner man att exempelvis Stockholms stads hantverksförening och Svenska företagares riksförbund redan för länge sedan gjort framställningar om att värdebrevbäringen ånyo måtte införas. Man ser också hur Svenska postmannaförbundet helt anslutit sig till de synpunkter, som motionärerna anlagt på saken.

Utän tvivel har indragningen medfört vissa besparingar för statsverket. Men man kan väl inte gärna undgå att väga dessa besparingar för postverket mot de ökade kostnader som åsamkats postverkets kunder genom att dessa nu, var och en för sig, måste hämta sina värdeförsändelser och kanske inte så sällan spilla tid på att stå i kö. Det ligger mycket nära till hands att anta, att de ökade utgifterna för de enskilda i verkligheten äro betydligt större än den besparing, som postverket till äventyrs gjort. Det förefaller mig vara en föga rationell åtgärd att låta den nuvarande ordningen bestå.

Jag vill i detta sammanhang erinra om hur handelskammaren i Göteborg i sitt yttrande framhållit, att läget torde vara sådant »att flera skäl som år 1941 icke kunde åberopas för ett bibehållande av värdepostutbärningen nu kunna anföras för ett återupptagande av densamma». Handelskammaren understryker att bristen på arbetskraft och särskilt på sådan arbetskraft, som brukar anlitas av företagen för postärenden, nu torde vara än mera utpräglad än år 1941.

Motioner om återinförande av utbäring av värdepost m. m. (Forts.)

Givetvis förstår jag att det för postverket kan vara förenat med en hel del praktiska svårigheter att nu återigen införa värdebrevutbäringen. Å andra sidan tror jag att det innebär ett underskattande av generalpoststyrelsens förmåga, om man tillmäter dessa praktiska svårigheter sådan betydelse, att de skulle anses vara oöverkomliga. Jag är fastmer ganska förvissad om att om riksdagen bifaller motionärernas yrkande postverket i realiteten också kommer att visa sig kunna bemästra svårigheterna.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till det yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t, som framstälts i motionen nr 302.

Herr **Kristensson**: Herr talman! Sedan värdebrevbäringen den 1 augusti 1942 borttogs i de tre största städerna, ha gång på gång klagomål framkommit från näringslivets håll. Generalpoststyrelsen medgiver i sitt yttrande, att ett återupptagande av värdebrevbäringen otvivelaktigt skulle innebära en förbättring i den postala kundtjänsten. Jag har i min motion yrkat på skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i denna fråga. Utskottet hänvisar till generalpoststyrelsens utlåtande och gör gällande att kravet på utredning därmed i huvudsak är tillgodosett. Generalpoststyrelsen framhåller de organisatoriska svårigheter och de ökade utgifter, som ett återinförande av värdebrevbäringen skulle medföra för postverket. Vid ett bedömande av frågan måste givetvis hänsyn tagas till dessa förhållanden. Men vid en allsidig utredning måste man även ta med i beräkningen samhälls-ekonomiska synpunkter. För allmänheten går mycken dyrbar tid förlorad genom hämtning av värdeposten på postkontoren. Den nuvarande ordningen medför nackdelar för särskilt mindre företagare, detaljhandlare och hantverkare.

Generalpoststyrelsen framhåller svårigheterna att anställa ny personal, men det råder förvisso också svårigheter för företagare att anskaffa personer för denna budtjänst. Herr Wiberg framhöll att handelskammaren i Göteborg anser att värdebrevbäringen i Göteborg bör återinföras. Svenska postmannaförbundet uttalar sig bestämt för utredning. Jag anser, att det finnes en stark motivering för att en allsidig utredning kommer till stånd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Herr **Skantzé**: Herr talman! När värdebrevbäringen för fyra år sedan slopades, så innebar detta uppenbarligen en försämring av den service som postverket dittills lämnat i de mera tätbebyggda områdena i de tre största städerna. Nu är emellertid skadan skedd, och nu går det inte att återinföra värdebrevbäringen för rimliga kostnader. Hur önskvärt det än må vara att servicen blir återinförd, måste man resignera inför de praktiska och organisatoriska svårigheter som lägga hinder i vägen.

Jag skall ej taga upp tiden med att gå in i detalj i detta spörsmål. Jag vill hänvisa till den mycket ingående utredning, som generalpoststyrelsen presterat, och skall tillåta mig att här citera slutorden. Det heter där:

»I likhet med motionärerna är generalpoststyrelsen av den uppfattningen, att värdebrevbäringen även i den begränsade omfattning, i vilken den tidigare utgjordes, var av ej ringa värde för vissa grupper av korrespondenter och att dess slopande obestriddligen innebar en sänkning av posttjänstens standard.

Med hänsyn emellertid *dels* till den stora kostnadsökning, som ett återinförande av värdebrevbäringen skulle komma att medföra, *dels ock* till rådande personal- och lokalförhållanden kan generalpoststyrelsen icke förorda någon åtgärd i enlighet med motionärernas hemställan.»

Tar man del av innehållet i denna utredning kan man tyvärr, herr talman,

Motioner om återinförande av utbäring av värdepost m. m. (Forts.)
icke komma till annan slutsats än generalpoststyrelsen kommit till. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Den som varit med i den utredning, som på sin tid skulle söka åstadkomma några besparingar i statsutgifterna, och alltså varit med om att indraga värdebrevbäringen i de större städerna känner sig naturligtvis en smula förbluffad, när man redan efter fyra år begär att få denna återinförd.

När utredningen tillsattes hade man ännu kvar ett uns av intresse för sparsamhet. Vi kommo visserligen inte långt, men på denna punkt kommo vi dock fram till en besparing, som för närvarande beräknas till 675 000 kronor per år och som under den närmaste tiden beräknas uppgå till 760 000 kronor per år. Det är alltså här fråga om att återinföra värdebrevbäringen för denna kostnad, som vi för fyra år sedan ansågo kunde besparas staten utan större olägenhet.

Jag skall icke, herr talman, spilla mera ord på den här saken, men motionärernas förslag är ett nytt bevis för den fullständiga frigörelse från alla ekonomiska hämningar, som man på senare åren synes ha gått in för här i landet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Wiberg**: Herr talman! Jag anser mig icke kunna låta herr andre vice talmannens yttrande stå oemotsagt.

Det är riktigt att genom denna indragning av värdebrevbäringen en besparing uppkommit för statsverket. Om beloppet i realiteten med hänsyn till de ökade utgifter, som indragningen på andra områden medfört för postverket, blivit så högt som herr andre vice talmannen uppskattade det till, vill jag ej yttra mig om. Men däremot ligger det nära till hands att antaga, att merutgifterna för de enskilda kanske uppgå, icke till 675 000 kronor per år, utan måhända — och detta är mycket sannolikt — till flera miljoner kronor per år. En politik som går ut på att avlasta statsverket en mindre kostnad för att i stället på de enskilda överflytta en mångfaldigt större kostnad rimmar ganska dåligt med de anspråk man, åtminstone enligt min åsikt, måste ha på sparsamhet. Därtill kommer att vi befinna oss i en situation, då det är oerhört svårt att erhålla arbetskraft. Då har man särskild anledning att ur nationalekonomisk och därmed ur landets synpunkt försöka vidtaga arbetsbesparande åtgärder.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Om man drar ut konsekvenserna av herr Wibergs yttrande kan man ju beträffande åtskilliga områden säga, att det enskilda näringslivet har kostnader, som staten bör taga på sig, när det eljest blir besvärligt för vederbörande att klara av dem. Men hur långt vill herr Wiberg gå i det avseendet?

Herr **Kristensson**: Herr talmannen! Jag ber gentemot herr andre vice talmannen få säga att besparingskommittén, som givit upphov till indragningen av värdebrevbäringen, beräknade kostnaderna till omkring 30 öre per försändelse. Det är tänkbart att den enskildes hämtning av värdeposten blir dyrare. Jag vidhåller min uppfattning, att det finns nationalekonomiska skäl som tala för utredning.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till motionen II: 302; samt 3:o bifall till motionen II: 384; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26.

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 118, i anledning av väckta motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som beviljats under krigsåren men ännu icke tagits i anspråk.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wistrand* (I: 142) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiberg m. fl.* (II: 198), hade hemställts, att riksdagen måtte dels vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 taga hänsyn till de reservationer å driftbudgeten samt de outnyttjade anslag å kapitalbudgeten vilka kunde väntas kvarstå vid utgången av budgetåret 1945/46, dels ock hos Kungl. Maj:t begära att en skyndsam utredning måtte verkställas rörande behovet av de anslag, som beviljats under krigsåren men ännu icke tagits i anspråk, samt att resultatet av sådan utredning måtte föreläggas riksdagen i så god tid att hänsyn därtill kunde tagas vid statsregleringen för budgetåret 1946/47.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 142 och II: 198 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Heiding, Mannerskantz, Petersson, Ragnar Bergh, Svensson* i Grönvik, *Staxäng, Sefve, Boman* i Kieryd och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 142 och II: 198, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas i sin motivering anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Wiberg: Herr talman! Såsom huvudmotionär i denna kammare i den fråga, som nu skall behandlas, har jag med besvikelse konstaterat, att utskottsmajoriteten ansett sig böra avstyrka motionens yrkanden. Samtidigt har jag med tillfredsställelse noterat, att en stark och samlad borgerlig utskottsminoritet hemställt om bifall till motionen.

Föreliggande fråga har som den nu ligger till fått karaktären av en politisk vattendelare, vilket icke varit avsett av motionärerna. Vår mening var att få till stånd en objektiv och saklig utredning om behovet av de enorma anslag, som av riksdagen ofta i all hast beviljats under krigsåren men ännu ej tagits i anspråk. Resultatet av den anslagspolitik, som förts under krigsåren, har blivit att Kungl. Maj:t i detta nu på grund av reservationerna innehar ekonomiska fullmakter av sådan storleksgrad, som hittills aldrig skådats i vårt land. Under krigstiden har det visserligen varit nödvändigt att riksdagen i stor utsträckning avhänt sig sin direkta dispositionsrätt genom lämnandet av vidgade fullmaktsbefogenheter till Kungl. Maj:t. Sedan kriget nu avslutats och normala förhållanden åter inträtt föreligger — såvitt jag kan se — ingen anledning att inte återställa det rubbade förhållandet mellan riksdag och Kungl. Maj:t i enlighet med den ram, som våra grundlagar uppdraga.

Det borde ju icke vara tal om annat än att den konstitutionella maktfördelningen dem emellan bör återställas, och detta kan icke ske med mindre riksdagen återfår kontrollen över dessa reservationer. De innebära i själva verket ett bemyndigande för Kungl. Maj:t, som med hänsyn till att kriget nu är slut icke längre är erforderligt eller lämpligt. Då riksdagen är samlad under mycket stor del av året och Kungl. Maj:t enligt vedertagen praxis anses oförhindrad att avlämna propositioner t. o. m. under höstsession, synas vägande skäl tala för att riksdagen kan kräva en betydligt mera noggrann specifikation av anslagsändamålen och medelsbehovet än som varit vanligt under krigsåren.

Även om någon uppenbar risk för att Kungl. Maj:t skulle missbruka dessa ekonomiska fullmakter icke torde föreligga, tala likväl enligt mitt förmenande

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

starka skäl för att en utredning igångsättes genom riksdagens initiativ i syfte att undersöka, dels huruvida anslagsreservationer överhuvud taget kunna eller böra användas för de en gång under helt andra omständigheter anvisade ändamålen, dels också huruvida och i vilken mån besparingar därvid kunna göras. Det är ju att märka att det sammanlagda beloppet av dessa reservationer, 3 364 miljoner kronor, t. o. m. överstiger den slutsumma, som angivits i förslaget till driftbudget för nästa år. Därest dessa reservationsanslag inom en relativt nära framtid skulle tagas i anspråk av Kungl. Maj:t kunde detta medföra högst allvarliga risker för vårt land.

Ur penningpolitisk synpunkt skulle en dylik åtgärd vara ägnad att väcka de starkaste betänkligheter. Vårt lands varuförsörjning är som bekant för närvarande synnerligen ansträngd med framträdande brister inom viktiga nyckelområden. Ett lössläppande av endast en del av dessa reservationer skulle utan tvivel allvarligt hota de ansträngningar, som i andra avseenden göras för att såvitt möjligt stabilisera penningvärdet och hålla inflationen med dess förödande verkningar på någorlunda avstånd. Det enorma medelsbehov som skulle uppstå vid användning av dessa reservationer, finge givetvis i det väsentliga täckas genom upplåning. I den mån denna upplåning skulle absorbera »lediga pengar», genom indragning av överflödig köpkraft, uppkommer naturligtvis ingen fara för penningvärdet, men så kan allenast väntas ske i mycket liten utsträckning. Det har ju visat sig, att den konsumerande allmänheten hittills i relativt ringa grad trots all propaganda engagerat sig i den statliga upplåningen under kriget. I nuvarande läge torde allmänheten vara än mindre villig än tidigare att placera sina pengar i statslån. Nu riktar sig i stället den under kriget uppdämda köpkraften intensivt mot konsumtionskapital eller realkapitalvaror. Vidare må i detta sammanhang påpekas, att även inom näringslivet finnes ett mycket starkt behov av förnyelse. Under kriget har ju den nödvändiga kompletteringen och utbyggnaden av den maskinella utrustningen och av varulagren i stor utsträckning måst eftersättas. Det därigenom ackumulerade investeringsbehovet uppgår till mycket stora belopp. För innevarande år har detsamma beräknats till över 600 miljoner kronor. Finansiellt sett torde inga svårigheter att genomföra dessa planerade investeringar föreligga, men bristen på material och arbetskraft väntas dock åtminstone delvis lägga hinder i vägen för programmets realiserande.

I den mån Kungl. Maj:t använde tidigare reserverade anslag på den allmänna marknaden, skulle givetvis detta endast kunna ske i konkurrens med näringslivets investeringsbehov om den knapphändiga tillgången på arbetskraft och varor. Följden kan naturligtvis med hänsyn till vad ovan sagts endast bliva en accentuerad fara för en klar inflation. För att i någon mån förhindra denna skulle en sträng avvägning mellan de enskilda och de allmänna investeringsbehovens intensitet vara ofrånkomlig. Detta skulle betyda en långvarig statlig kontroll över det enskilda näringslivet, varigenom dess produktionsförmåga utan tvivel skulle äventyras och därmed den fria varutillgången relativt sett minska. Det viktigaste just nu måste i stället sägas vara att öka varutillgången för att därigenom rädda penningvärdet. De enskilda investeringarna äro i stort sett av direkt produktiv natur, medan de allmänna möjligen i huvudsak kunna sägas vara av indirekt produktiv karaktär. Därför böra naturligtvis de förra givas företräde, eftersom dessa snabbare öka varutillgången.

Även ur dessa synpunkter är sålunda en utredning om reservationsanslagens användning och planeringen därav fullt motiverad.

Vidare må framhållas, att den konjunkturpolitiska uppgift, som man nu-

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

mera allmänt tillerkänner finanspolitiken, kräver, att riksstaten följes med den största noggrannhet av riksdagen. Den i ett års budget uttryckta finansplaneringen bör förverkligas under avsedd tidrymd. Därest så icke sker kan hela den planerade konjunkturpolitiken omintetgöras.

För att återgå till utskottsutlåtandet har jag av motiveringen dragit den slutsatsen, att t. o. m. utskottets socialdemokratiska majoritet i stort sett delat de synpunkter på frågan, som framförts i motionen. Likväl har utskottets motivering ej utnyttat i det yrkande om bifall till motionen, som med hänsyn till det tidigare enligt mitt förmenande bort vara en naturlig följd. Utskottet har i stället i slutet gjort en kovändning och förutsatt, att Kungl. Maj:t själv skall beakta de synpunkter, som framförts i motionen.

Det verkar därför som om utskottsmajoriteten ansåge, att hela denna fråga vore tabu för riksdagen, något som riksdagen överhuvud taget icke har att göra med. En dylik ståndpunkt kan jag icke anse stå i överensstämmelse med riksdagens och därmed det svenska folkets konstitutionella befogenheter gentemot Kungl. Maj:t.

När jag väckte motionen var jag givetvis fullt på det klara med den socialdemokratiska majoriteten i riksdagen. Jag kunde likväl icke tänka mig, att utskottsmajoriteten i sin gärning skulle vara så beroende av Kungl. Maj:t, att densamma icke skulle vilja hävda riksdagens urgamla rättigheter gentemot Kungl. Maj:t.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr J. B. Johansson m. fl.

Häri instämde herrar *Staxäng* och *Dickson*.

Herr Åkerström: Herr talman! Andra kammarens huvudmotionär har enligt min mening sökt blåsa upp denna fråga till något mera än den egentligen är. Herr Wiberg säger att vad utskottet föreslår strider mot grundlagen och kommer att leda till att riksdagen avhänder sig kontrollrätten samt vidare att man avstår från att slå vakt om svenska folkets konstitutionella rättigheter o. s. v. Allt detta är väl ändock påståenden, som måste betraktas såsom fullständigt orimliga. Motionären har ju själv medgivit, att utskottet skrivit på ett sådant sätt, att man måste kunna slå fast att alla dessa rättigheter gentemot Kungl. Maj:t skola kunna hävdas. Att söka göra gällande att utskottsmajoritetens och reservationernas ståndpunkter skilja sig avsevärt i fråga om intresset för att hävda riksdagens kontrollrätt, måste jag absolut protestera mot.

När jag för egen del uppmärksammade motionen måste jag fråga mig vart motionärerna syfta. Vad är egentligen meningen med yrkandet om denna skyndsamma utredning? Ja, huvudmotionären har ju i dag sökt i debatten angiva vad man ungefärligen syftar till. Men det förhåller sig väl ändå så, att frågan om vad man skulle kunna uppnå för resultat redan i förväg bör spela en betydande roll. Utskottet har haft tillgång till en redovisning från finansdepartementet beträffande hur det ligger till i berörda avseende och jämväl fått besked om vad som är anledningen till att reservationerna äro så stora som de äro. Var och en av kammarens ledamöter kan ju läsa igenom vad som där står skrivet. Det heter: »I fråga om de till beloppet mest betydande anslagsreservationerna under driftbudgeten — de under fjärde huvudtiteln — torde dessa till en del vara orsakade av konstruktionen med inom femårsramen av budgettekniska skäl jämnt fördelade kvotanslag. Vidare torde de avsevärda reservationerna å till täckning av engångsutgifterna för materielanskaffning anvisade anslag sammanhänga med att anslagen anvisas först sent under riksdagens vårsession och följaktligen icke hinna disponeras före budgetårets utgång. Härjämte må framhållas, att svå-

*Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits
i anspråk. (Forts.)*

righeter ha förelegat att till följd av knapphet på materiel och arbetskraft inom förutsatta tider få utlagda beställningar effektuerade. Vad åter angår de å kapitalbudgeten redovisade, icke utnyttjade beloppen måste jämväl här bemärkas den eftersläpning, som med hänsyn till brist å materiel och arbetskraft uppkommit.»

Till sist äro vi då framme vid huruvida man skall nöja sig med att skriva så som det blivit skrivet i motiveringen. Utskottet uttalar där — det är ju självfallet — sitt intresse för att reservationerna inte böra tillåtas stiga hur mycket som helst och vidare en förhoppning om att Kungl. Maj:t följer frågan med intresse. Det är väl ingen som på allvar misstänker finansdepartementet för att vilja försumma möjligheterna till omprövning av de olika anslag som blivit beviljade sedan lång tid tillbaka. Det är uppenbart, och utskottet betonar också detta. Frågan är om man överhuvud kan tänka sig åtgöranden, som verka reducerande på reservationernas totala slutsumma. Ja, när vi bli fria från alla krisbetonade anslag, följer väl därav att summan blir något reducerad. Utskottet har emellertid i sitt utlåtande också försökt ge anvisningar för reducering av reservationerna. Där talas det om att olika vägar äro möjliga. Å ena sidan kan en förnyad prövning av behovet att tillgodose de med redan beviljade anslag avsedda ändamålen företagas. Å andra sidan kunna eftersträvas sådana åtgärder, som äro ägnade att för framtiden förebygga uppkomsten av reservationer av nuvarande storleksordning. Vi tillägga, att båda vägarna böra prövas.

Skulle vi giva oss in på någonting som mera effektivt skulle medverka till att dessa stora reservationer nedbringades, vore det väl t. ex. anledning att taga det där året från Kungl. Maj:t. Riksdagen borde kanske rent av säga ifrån, att hädanefter få icke anslagen stå två år till disposition, innan förnyad prövning sker. Det är detta som väsentligen orsakat, att reservationernas totala belopp ligger uppe vid den stora summan på mera än tre miljarder. Men jag har icke funnit, att i debatten i avdelningen eller utskottet någon enda från motionärernas håll ställt sådana yrkanden. Man har heller icke sagt någonting, som inneburit, att det är där de största reservationerna finnas, nämligen på fjärde huvudtiteln, som man skall sätta in. Det är där som man har någonting att få, men det ha reservanterna icke velat säga ifrån. Utskottet har emellertid sagt, att även beträffande fjärde huvudtiteln bör man se efter, om man icke har några besparingsmöjligheter. Men vi ha icke skärpt vår ståndpunkt såsom reservanterna gjort. Slutligen ha vi gjort ett uttalande, som huvudmotionären tolkat så att vi gjort en kovändning. Sistberörda uttalande återfinnes på s. 6. Jag bryr mig ej om att läsa upp det; var och en vet vad det innehåller.

Jag behöver icke — i varje fall icke i denna första omgång — orda mera beträffande dessa saker. Jag vill på nytt betona, att vi i utskottet självfallet önskat slå vakt om riksdagens kontrollrätt med avseende å dessa utgifter. Vi ha velat slå vakt om riksdagens konstitutionella befogenheter. Men jag vill säga ifrån, att påståendet att motsatsen skulle vara förhållandet ha vi all anledning att bestrida.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ohlin**: Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till var och en av kammarens ledamöter. Ha ni, när denna motion först presenterades för er, icke måst erkänna, att ni tyvärr visste föga om hur det förhöll sig med dessa väldiga reservationer? Det finnes kanske många i kammaren, som äro utomordentligt sakkunniga och haft hela situationen klar för sig. Jag erkänner till min skam, att jag visste mycket litet om dessa väldiga belopp. Jag sade till mig själv: »Det där är galet, att du vet så litet om denna sak; som riksdagsman

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

borde du veta mera om förutsättningarna för och anledningen till att tusentals miljoner kronor i reservationer uppkommit.» Jag måste därför erkänna, att reservanterna gjort åtminstone mig en tjänst genom att draga fram problemet så att det blivit bättre belyst.

Jag tycker, att det är en ganska intressant, låt vara ofullständig, belysning, som här kommit till stånd och som finnes redovisad i utskottets utlåtande. Denna undersökning rörande hur det är med en del av huvudtitlarna har framkommit på statsutskottets initiativ. Finansdepartementet har efter förfrågan gjort en särskild utredning. Majoriteten i utskottet är så hänsynsfullt, att den ej velat använda en formulering som ens svagt skulle antytt, att denna utredning kommit till på statsutskottets initiativ. Det är en hänsynsfullhet — mot departementschefen, förmodar jag — som sträcker sig mycket långt.

Kanske skulle vi kunna vara överens om att sakens framdragande i alla fall gjort viss nytta. Å andra sidan måste man erkänna — och det tycker jag är en del av nyttan — att spörsmålet visat sig vara väsentligt mindre än vad motionärerna trott. Det är ju icke fråga om att här skulle finnas väldiga belopp, som plötsligt kunde användas och derangera kapitalmarknaden. Ehuru jag i vissa andra avseenden delar herr Wibergs uppfattning, tror jag, att herr Wiberg nyss överdrev de konjunkturpolitiska riskerna. Såvitt jag kan se är svenska staten bunden av preliminära beslut i fråga om större delen av dessa medel. Det gäller beställningar för försvarsändamål; det gäller också preliminära beslut om bostadslån och mycket annat. Efter vad jag kan förstå föreligger icke egentligen något problem vad större delen av beloppen beträffar.

Jag skulle för min del vilja lugna herr Åkerström, när han uttalade farhågor för att riksdagen skulle sätta en käpp i hjulet och hejda utbetalningen av dessa belopp — med katastrofala verkningar. Någon sådan avsikt kan ej utläsas av reservanternas uttalande, såvitt jag förstår.

Men även om frågan alltså är väsentligt mycket mindre än man trodde och gäller rätt begränsade belopp, är den därför icke oviktig. Då vi fått en ofullständig belysning av den, kunna vi icke säga, att den icke skulle förtjäna en något bättre och mera fullständig, mera systematisk belysning, där man konsekvent går igenom och undersöker besparingsmöjligheterna. Det förefaller mig vara väl motiverat att kräva en sådan systematisk undersökning. Majoriteten har icke vågat underskriva någon garanti för att man därvid ej skulle kunna upptäcka en del besparingsmöjligheter. Varför vill man då icke vara med om att begära en systematisk undersökning?

Detta är det ena som reservanterna vilja ha klart uttalat. Det andra är, att det föreligger här ett budgettekniskt problem med tanke på framtiden. Hur skall man eventuellt kunna förebygga, att reservationerna bli större än som är nödvändigt? Och hur skall man hålla riksdagens kontrollmöjligheter så stora som möjligt? Detta är ett budgettekniskt problem, som det kan vara av intresse att få belyst. Ingen kan hava något emot att det tages upp till behandling. Det är reservanternas andra, bestämt uttalade önskemål.

Utskottets majoritet är ju egentligen överens med reservanterna om båda dessa saker. Det står mitt på s. 5 i utlåtandet, att man skall företaga en förnyad prövning av behovet att tillgodose de med redan beviljade anslag avsedda ändamålen. Man skall också pröva frågan med tanke på framtiden. Men majoriteten vill ej vara med om att begära en systematisk undersökning. Majoriteten uttalar sig mera obestämt: Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t ägnar frågan fortsatt uppmärksamhet etc. Men i fall vi skola blint förlita oss på Kungl. Maj:t hade vi icke behövt göra någon undersökning alls. I så fall behöver icke riksdagen söka övervaka de offentliga utgifterna.

*Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits
i anspråk. (Forts.)*

Herr Åkerström förklarade, att ingen kunde misstänka finansdepartementet och regeringen att icke följa denna fråga. Låt mig svara en sak. Om man i ett företag eller en förening har revisorer, är det ej därför att man misstänker ledningen för att undansnilla medel utan därför, att erfarenheten visar, att det är ett gott system, när de som äro styrande vid sidan av sig ha en kontrollinstans. Det är riksdagens plikt att se till, att den har så goda möjligheter som äro tänkbara att övervaka medelsdispositionen.

Jag ställer mig därför oförstående till att majoriteten ej velat vara med om att uttala ett bestämt önskemål. Jag finner det vara ett ganska ineffektivt sätt av herr Åkerström att slå vakt om riksdagens rättigheter, som han säger. Det ligger icke i reservanternas skrivsätt någon som helst kritik mot regeringen, som en lojal ledamot av majoriteten och regeringspartiet skulle behöva vara rädd att deltaga i. Man hänvisar genom hela skrivsättet till att det är rådande omständigheter under senare år som förklara, att reservationerna blivit så stora som de äro.

Därför är spörsmålet i all sin enkelhet detta: skall riksdagen bestämt kräva så mycken klarhet som möjligt över dessa förhållanden så att vi öka riksdagens möjligheter att övervaka de offentliga utgifterna? Eller skall man sväva på målet och säga, att naturligtvis sköter Kungl. Maj:t detta i och för sig fullt tillfredsställande? I betraktande av hur litet vi visste om dessa spörsmål, innan denna motion kom fram, och i betraktande av att redan en mycket ytlig undersökning givit oss en värdefull belysning samt med hänsyn till att det är nyttigt för oss att veta mera om saken, är det naturligt, att riksdagen begär en systematisk genomgång och ej bara förutsätter, att Kungl. Maj:t skall beakta det hela. Den naturliga konsekvensen även av majoritetens premisser finner jag vara de slutsatser reservanterna dragit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerström: Herr talman! Beträffande riksdagens möjligheter att få veta, hur det ligger till med reservationer å anslag vill jag påpeka, att det kan statsutskottet begära upplysningar om från finansdepartementet, som efter anmodan från utskottets sida kan påräknas ställa en tjänsteman till förfogande för erforderlig föredragning.

Herr Ohlin förmenade, att vi varit så hänsynsfulla mot finansministern, att vi ej ens velat att av skrivsättet skulle framgå, på vad sätt vi fått fram den redovisning, som återfinnes i utskottets utlåtande. Jag måste här liksom i utskottet säga, att den som hävdar denna mening har icke tillgång till samma informationer som jag. Vilka informationer som äro felaktiga återstår att undersöka. Enligt de informationer jag erhållit har det tillgått på följande sätt. Sekreteraren å avdelningen har varit i förbindelse med finansdepartementet, innan man från utskottets sida begärt någon sådan utredning. I finansdepartementet erbjöd man sig redan i förväg att giva oss denna utredning. Därför tror jag nog att det skrivsätt vi använt bättre täcker det verkliga förhållandet.

Herr Ohlin: Den sista frågan förtjänar knappast någon närmare debatt. Att finansdepartementet är synnerligen samarbetsvilligt står utanför all diskussion. Herr Åkerström framhöll, att statsutskottet kunde begära erforderliga upplysningar från finansdepartementet. Det är ju just en sådan utredning reservanternas vilja skall begäras, men det bör bli en utredning, som framlägges för hela riksdagen och den svenska offentligheten. Att det skulle vara något stort intresse att skydda sig mot att det blir en utredning, som läg-

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

ges fram för hela riksdagen, och ordna det så, att det blir en intern framställning för statsutskottets ledamöter, har jag svårt att förstå.

Herr Åkerström: Herr Ohlin förefaller anstränga sig för att missförstå vad jag åsyftat.

Vad jag åsyftade var ju att statsutskottet kunde ha fått in denna redovisning från finansdepartementet utan denna motion, om utskottet så velat.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Jag tycker att det vore beklagligt, om denna tvist mellan majoriteten och reservanterna skulle giva några av kammarens ledamöter den föreställningen, att det här råder några delade meningar. Här är egentligen bara fråga om detta: sedan statsutskottets ledamöter hade fått reda på, hur sakerna förhålla sig, och fått reda på, att motionen byggd på vad jag vågar kalla fullständigt felaktiga förutsättningar, var det då nödvändigt för utskottet att med anledning av denna motion kräva en utredning? Utskottet hade ju faktiskt fått in utredning och ansåg att det egentligen icke var något mera att utreda.

Det ligger så till, att motionärerna, när de fått se de väldiga summorna av reservationer särskilt på fjärde huvudtiteln, fått föreställningen, att här ligga massor av pengar, som när som helst kunna släppas ut i marknaden och orsaka svårigheter och olyckor, ytterligare upplåning o. s. v., vilket fortfarande herr Wiberg drog upp.

Nu är det så, att när det gäller fjärde huvudtiteln, veta vi alla, att vi varit med om en väldig upprustning, där vi långa tider i förväg ha fått fatta beslut att anslå pengar. Vi ha lagt ut beställningar o. s. v. Det förefaller ej som om åtminstone reservanterna i utskottet skulle vilja taga upp frågan om att riva upp dessa beslut. Om reservanterna verkligen syftat till att vi genomgående skola taga upp alla budgetens utgiftsposter från föregående år och se till, om det är någonting vi kunna spara genom att riva upp föregående års beslut, i den mån det är möjligt — ofta är det tekniskt och sakligt omöjligt — då vore saken annorlunda. Men det är uppenbarligen icke meningen. Man har gått ut ifrån den oriktiga föreställningen, att det är mycket stora summor, som ingen människa tidigare upptäckt; då har man velat begära en utredning.

Jag vet icke, om man skall behöva tala om en sak. Ätminstone de av kammarens ledamöter, som suttit i statsutskottet eller överhuvud i utskott tillräckligt länge, veta, att vi ha en metod som heter reservationsanslag och som har mycket starka motiv. Vi kunna icke göra allt till förslagsanslag, som var och en förstår; vi måste se till att vi få en begränsning. Det är ett önskemål gemensamt för riksdagen och regeringen. Å andra sidan vilja vi ej ha obetecknade eller bestämda anslag, som sluta i det ögonblick då budgetåret är slut. Det skulle leda till, att myndigheterna, som handhava anslagen, skulle skynda sig att använda dem före budgetårets slut, även om det vore förnuftigt att skjuta användningen till följande budgetår. Ur dessa synpunkter har anordningen med reservationsanslag tillkommit.

Sedan känna alla till något, som jag trodde att herr Ohlin kände till redan innan han med anledning av denna motion sysslade med saken. Det är känt, att de stora försvarsanslagen måste beslutas i förväg och på samma sätt de stora anslagen för bostadsbyggande samt, vill jag tillägga, de väldiga anslagen för de affärsdrivande verken. Det är klart, att det här kommer att ligga pengar, varom riksdagen en gång beslutat hur de skola användas.

Det är i grund och botten icke en tvist om huruvida vi skola gå igenom budgetposterna och se, om vi ej skola kunna riva upp riksdagens tidigare beslut.

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

Vad återstår då, om man skjuter undan fjärde huvudtiteln, vilket reservanternas göra? Om jag går efter den utredning finansdepartementet lämnat statsutskottet, så visar den en summa på 145 miljoner kronor. En hel del av dessa anslag äro fortfarande föremål för riksdagens prövning. Beträffande vissa har inte ens proposition framlagts. Vid en närmare granskning visar det sig, att av de 45 miljonerna äro kanske 35 miljoner kronor avsedda för sådant, som kommer att försvinna från och med 1 juli i år. De återstående 100 miljoner kronorna, som tydligen också väckt förskräckelse, gälla anslagen till statlig krigsförsäkring. Detta belopp är avsett som en garantifond, vilken regeringen en gång föreslagit och riksdagen accepterat. Här är det bara fråga om en papperslapp! Ingen tror väl att fonden i verkligheten skall behöva tagas i anspråk!

Ingen misstyycker, att det gjorts en utredning i saken, men det hade enligt min mening varit naturligt om statsutskottet efter att ha tagit del av resultatet av utredningen, enat sig om ett uttalande av följande innehåll. Förevarande motion bygger på felaktiga förutsättningar, men frågan är ändå av intresse och utskottet har inte någonting emot att regeringen erinras om att riksdagen är intresserad av denna sak.

Vid en budgetberedning gå vi ju igenom alla förekommande anslag. Beträffande reservationsanslagen kan jag försäkra, att man från finansdepartementets sida är mycket angelägen om att se till, att de nya anslagen, i de fall då stora reservationer finnas tillgängliga, anpassas härefter. En sådan genomgång av anslagen sker varje år inom regeringen. En motsvarande undersökning företas årligen även av riksdagen, som ju granskar och beslutar beträffande varje reservationsanslag inom budgeten. I varje punkt kan alltså riksdagen, om den är intresserad, begära besked beträffande varje anslag. Detta är ju en rimlig metod. På grund av okunnighet om de verkliga förhållandena ha vissa herrar motionsvis begärt, att man skall göra en väldig utredning om dessa jättelika reservationer på budgeten! Vi borde kunna vara överens om att en sådan granskning i verkligheten sker varje år inom regeringen och sedan även inom riksdagen. Om det sedan, som herr Wistrand redan framhållit i första kammaren, finns anledning att just nu, på grund av övergången från krigs- till fredshushållning, företa en särskilt noggrann granskning, så skola vi självfallet göra detta. Men jag kan icke inse nödvändigheten av att riksdagen av denna anledning skulle behöva begära en särskild utredning i frågan.

Sedan utskottsmajoriteten skrivit som den gjort har man från minoritetens sida — vilken representerar alla partierna utom det socialdemokratiska — varit angelägen att skriva på ett sådant sätt, att man sedan kan hänvisa till att riksdagen här gjort en anmärkning mot finansdepartementets sätt att sköta denna sak. Det tycker jag är fullständigt onödigt.

Herr Wiberg: Herr talman! Då finansministern i sitt anförande förklarade, att motionen bygger på felaktiga förutsättningar, vill jag säga ett par ord. Motionärerna och reservanterna ha hela tiden varit fullt på det klara med att åtskilliga av dessa reservationer om 3 300 miljoner kronor utgöras av sådana anslag, där staten är bunden antingen på grund av beställningar eller av andra skäl. Emellertid skola vi icke förbise, att det gäller reservationer av en sådan enorm storleksordning som 3 300 miljoner kronor och att endast en del därav utgöres av bundna anslag. Det är också fråga om anslag, som huvudsakligen ha tillkommit under andra förhållanden än nu, nämligen under ett pågående världskrig. Det är möjligt att en stor del av dessa anslag, om man skulle ha tagit ställning till dem i dag, icke skulle ha fått den storlek de nu fått. Det är ju — som herr Wistrand, enligt vad finansministern upp-

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

lyste, framhållit i ett anförande i första kammaren — också alldeles självklart, att då vi nu leva under en fredshushållning, i motsats till den krigshushållning som rådde då anslagen lämnades, åtskilliga besparingar antagligen kunna göras på många av anslagen. Jag noterar också att herr Ohlin, säkerligen med full rätt, med skärpa framhållit, att det varit ganska värdefullt för riksdagen att få en bild av omfattningen och i viss mån också av fördelningen av dessa reservationsanslag.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Ohlin Herr talman! Finansministern sade nyss, att när statsutskottet funnit att motionärerna missförstått det hela, hade det varit naturligt att dra den slutsatsen, att det inte funnits mera att utreda. Men detta är att dra en negativ slutsats i fråga om möjligheterna. Jag kan gå med på att motionärerna lagt upp saken på ett sätt, som inte riktigt täcker det verkliga förhållandet. Men jag vill inte gå med på att statsutskottet funnit att det inte går att verkställa någon ytterligare utredning. Det har dock inträffat den omständigheten att ett världskrig slutat ganska nyligen. Det ligger därför mycket nära till hands att antaga, att vårt land därigenom kommit i ett sådant läge, att man har mera anledning nu än i vanliga fall att göra en noggrann omprövning beträffande användningen av olika reserverade medel. Jag har mig inte bekant att statsutskottet har fått sådana informationer, som kunna motivera det omdömet, att det inte finns mera att utreda i denna fråga.

Vidare påstod finansministern att reservanternas skjuta undan fjärde huvudtiteln. Finansministern har tydligen inte tillräckligt omsorgsfullt läst reservationen. Reservanternas skriva nämligen det rakt motsatta beträffande anslagen under fjärde huvudtiteln. I reservationen framhålles nämligen bl. a. följande: »Det vill förefalla utskottet som om skäl föreligga att undersöka förefintliga möjligheter att ernå besparingar jämväl beträffande dessa reservationer.»

Sedan sade finansministern också att de 100 miljoner kronorna väckt förskräckelse. Jag vill erkänna, att reservanternas skrivsätt i den mening å s. 8 i utlåtandet, som börjar med orden »Att märka är dock...», icke är så lyckligt. Men med litet välvilja kanske finansministern förstår, att innehållet i den meningen mera är ägnat att lugna läsaren än att väcka hans förskräckelse.

Kvintessensen av finansministerns argumentering är att statsutskottet i varje punkt kan begära upplysning om dessa reservationsanslag. Javisst kan statsutskottet göra det. Vad saken här gäller är just om statsutskottet skall få hjälp i detta arbete, så att man inte på varje särskild punkt behöver fråga sig, om en specialundersökning är motiverad. Arbetet skulle väsentligt underlättas, om utskottet erhöle en systematisk översikt. I denna skulle det bland annat angivas vilka punkter som vore självklara och vilka som borde bli föremål för närmare övervägande.

Finansministern sade, att regeringen gör en sådan granskning varje år. Så mycket lättare bör det då vara för finansdepartementet att redovisa något av denna granskning för statsutskottet och därigenom underlätta det arbete, som finansministern med rätta säger att statsutskottet har att utföra.

Jag håller med finansministern om att alla tydligen önska största möjliga belysning av dessa förhållanden. Under sådana förhållanden tycker jag inte den omständigheten, att motionärerna möjligen lagt upp frågan på ett oriktigt sätt, bör vara tillräcklig motivering för riksdagen att underlåta att begära en sådan belysning.

Finansministern sade att han måste uppfatta reservanternas skrivsätt som

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

förestavat av en önskan att rikta en anmärkning mot honom. Såvitt jag har mig bekant — jag har deltagit i beredningen av frågan inom utskottets fjärde avdelning — har det icke förelegat någon som helst avsikt i den riktningen inom utskottet. Jag tycker heller inte att finansministern med fog kan tolka reservanternas skrivsätt på det sättet. Det förhöll sig nämligen så — jag hoppas att det inte är olämpligt att omnämna detta — att inom utskottets fjärde avdelning förelåg först majoritet för reservanternas skrivsätt. Utskottsmajoritetens skrivsätt kom till först på ett senare stadium. Finansministern sade nyss, att efter det majoriteten skrivit som den gjort, hade reservanterna ansträngt sig för att skriva så som här skett. Detta påstående är således felaktigt, eftersom reservanternas skrivning förelåg först och majoritetens skrivning framlades som ett senare alternativ.

Det förefaller mig som om finansministern, om han utgår ifrån att man inte avsett att rikta någon kritik mot regeringen i den budgetfråga vi nu behandla, bör kunna ta reservanternas och motionärernas skrivsätt med stort lugn. Vad de begära är endast en sådan klarhet, som herr Åkerström och alla andra äro ense om är nödvändig för att riksdagen skall kunna fullgöra sina skyldigheter att övervaka statens finanser.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag får erkänna att jag tydligen för hastigt läst vad reservanterna skrivit. Jag har icke sett att de icke velat undantaga fjärde huvudtiteln. Men å andra sidan vill jag fråga, om det verkligen är reservanternas allvar att vi skola gå igenom fjärde huvudtiteln och se efter vilka beslut som kunna rivas upp. I så fall rullar man upp en fråga, som icke bör tas upp i detta sammanhang. Jag tror icke att kammarens ledamöter i allmänhet haft klart för sig, att reservanterna mena, att tidigare fattade beslut angående anslag under fjärde huvudtiteln icke skulle vara bindande, utan att det skulle vara möjligt att riva upp dylika beslut för att åstadkomma besparingar.

Jag påpekade i ett tidigare anförande att riksdagen varje år får upplysning om förefintliga anslagsreservationer. Vid varje anslagsäskande omtalas att så och så mycket begärs av respektive myndigheter, men med anledning av att det finns en reservation av den och den storleksordningen anser man, att anslaget skall begränsas. Så och så stor är reservationen, säger man, och sedan talar man om hur stort det nya behovet är. Det är all den utredning som kan göras.

Jag har mycket svårt att se hur man skulle kunna gå till väga för att komma längre än man kan göra genom den utredning, som — på sätt jag nyss redogjort för — varje år göres beträffande samtliga anslag. Jag erinrar om att den överväldigande delen — kanske 135 miljoner kronor — av de anslag om sammanlagt 145 miljoner kronor, som nu äro på tal, faktiskt kommer att vara avvecklad den 30 juni i år. Under sådana omständigheter tycker jag det hade varit rimligt, om man inom utskottet enats om majoritetens linje. Visserligen falla de sakliga omdömena ofta något egendomligt, men att alla elva reservanterna från högern, folkpartiet och bondeförbundet skulle ha samlats på denna linje om icke finansministern varit socialdemokrat, har jag svårt att tro.

Herr **Åkerström**: Herr talman! I sitt svar på finansministerns erinran om, att man från reservanternas sida borde ha kunnat nöja sig med det skrivsätt, som blivit utskottets, redovisade herr Ohlin frågans behandling något ofullständigt.

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

Jag vill erinra om att vi inom utskottsavdelningen hade ett förslag utarbetat. Så långt äro vi överens. Man tog sig friheten att använda avdelningens tid för att justera detta förslag, som sedan blev reservationen i ärendet. Därvid kritiserade jag förslaget och föreslog en del ändringar. — Det avgörande är emellertid att det — som finansministern framhållit — vid utskottets plenarsammanträde förelåg möjlighet att välja mellan å ena sidan utskottsmajoritetens förslag och å andra sidan reservationen.

Herr **Ohlin**: Herr talman! Jag skall bara komma med en kort slutreplik. Finansministerns huvudargument är, att det icke går att lämna mera belysning av dessa saker än vad som sker varje år. Jag måste säga, att då borde alla vara experter på denna fråga redan innan den tages upp. Envar av kammarens ledamöter som vet med sig att inte vara expert på denna fråga — jag kan väl inte var ensam om att inte vara expert i frågan innan den tages upp — har nog en känsla av, att det skulle vara mycket bra med ytterligare upplysningar. Herr Akerström synes i varje fall inte dela den uppfattning, som finansministern gav uttryck åt, när han förklarade, att utskottet är oförhindrat att begära in ytterligare upplysningar på olika punkter. Som jag tidigare framhållit kan inte heller jag dela finansministerns uppfattning att det inte går att ge ytterligare belysning i dessa frågor.

Vad sedan beträffar det av finansministern påpekade förhållandet att samtliga ledamöter från den borgerliga oppositionen ha anslutit sig till reservationen, så är det enligt min mening naturligt att riksdagen begär största möjliga klarhet angående statens finanser; detta även med risk att någon gång begära litet för mycket. Det är angeläget att få en så allsidig belysning som möjligt av dessa frågor. Detta är så naturligt, att man snarast kan fråga vad det är för en egendomlig tillfällighet som gör, att samtliga socialdemokrater i utskottet icke kunna vara med om vårt önskemål om ytterligare belysning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det sista problemet är lika olösligt som det första. Jag vill tillägga, att när jag nämnde att man inte kan göra mera utredningar än vad som göres vid varje särskild punkt, så är detta självklart, eftersom varje punkt är ett problem för sig. Vad man därutöver kan göra — och jag skall gärna göra det om jag kan, och om jag får göra upp nästa budget — är endast att för budgetens gemensamma frågor göra en sammanfattning av vad man har i de olika punkterna och tala om hur det står till med dessa reservationer. Det är den enda utredning jag kan tänka mig utöver vad som står i de enskilda punkterna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 118, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som ännu icke tagits i anspråk. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Wiberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 65 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 27.

Fröken *Nygren* avlämnade en av henne undertecknad motion, nr 514, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 242, angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m.

Denna motion bordlades.

§ 28.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 218, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om omläggning av riksdagens budgetarbete; samt

från statsutskottet:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen; och

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m.

§ 29.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.46 em.

In fidem
Gunnar Britth.